

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS

BILETENS

NR.2 / 2011 MAIJS

TIESĪBU PRAKSE:
PĒTĪJUMI, APKOPOJUMI,
NOLĒMUMI

TIESĪBDOMAS:
REFERĀTI,
UZSTĀŠANĀS

**PUBLISKAIS PĀRSKATS
PAR LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀS TIESAS
DARBU 2010. GADĀ**

2010. gadā Augstākajā tiesā iekārtota lasītava, kurā tiesneši un darbinieki var meklēt nepieciešamo juridisko literatūru un iepazīties ar jaunāko presi. Lasītava tiek izmantota arī dažādu tikšanos un darba grupu sanāksmju organizēšanai, darbinieku un tiesnešu mācībām, tajā tiek uzņemtas ārvalstu delegācijas, te notiek arī Tiesnešu ētikas komisijas sēdes.

Iekārtojot lasītavu, saglabāts vēsturiskais Tiesu pils interjers. 1938. - 1940. gadā šajā telpā atradās Senāta virsprokurora kabinets. Saglabājušies vēsturiskie ozolkoka sienu paneļi, latviskos ornamentos veidotā griestu lampa pārnesta no vēsturiskā Senāta priekšsēdētāja kabineta, bet grāmatu skapji, ovālais galds un krēslī darināti, par paraugu ņemot vēsturiskās Tiesu pils mēbeles.

Pirms šī telpa Tiesu pils 2. stāvā nonāca Augstākās tiesas rīcībā, tajā atradās tieslietu ministra kabinets.

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI 2010. GADA NOVEMBRĪ.

1. rindā no kreisās Rudīte Vīduša, Ilze Skultāne, Anita Poļakova, Zigmants Gencs, Veronika Krūmiņa, Pāvels Gruziņš, Ivars Bičkovičs, Gunārs Aigars, Ervīns Kušķis, Anita Nusberga, Alva Zariņa, Māra Katlapa.
2. rindā Dace Mīta, Anda Briede, Māriete Zāgere, Anda Vītola, Ināra Garda, Edīte Vernuša, Skaidrīte Lodziņa, Inguna Radzeviča, Andrejs Lepse, Vanda Cīrule, Ludmila Poļakova, Ramona Nadežda Jansone, Arturs Freibergs, Inta Lauka, Mariķa Senkāne, Anita Čerņavska, Daina Treija.
3. rindā Vēsma Kakste, Intars Bisters, Kalvis Torgāns, Normunds Salenieks, Jānis Neimanis, Aldis Laviņš, Valērijs Jonikāns, Pēteris Opincāns, Voldemārs Čīzevskis, Pēteris Dzalbe, Aivars Keišs, Raimonds Grāvēlsniņš, Andris Gulāns, Jānis Tiltiņš, Māris Vīgants.

PĀRMAINĀS AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBĀ

Par Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāju un Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieku 2011. gada 2. maija plēnumā ievēlēts
PĒTERIS DZALBE.

PĀVELS GRUZIŅŠ
2011. gada 4. aprīli iecelts par Judikatūras nodaļas vadītāju. Saeima atbrīvoja viņu no Augstākās tiesas tiesneša amata pēc paša vēlēšanās ar 1. aprīli.

BILETENS 'Nr.2

ISSN 1691-810X

Izdevējs
**LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA**

Brīvības bulvāris 36, Rīgā, LV-1511

Sagatavoja
Augstākās tiesas Administrācija
Redkolēģija
Zigmants Gencs, Pāvels Gruziņš,
Veronika Krūmiņa
Redaktore Rasma Zvejniece

Izmantotas Augstākās tiesas,
Gunitas Ārģeles,
Valsts prezidenta kancelejas,
Jurista Vārda fotogrāfijas

Iespiests SIA Dardedzes Hologrāfija
Metiens 300 eks. Rīgā, 2011

SATURS

I	TIESĪBU PRAKSE: PĒTĪJUMI, APKOPOJUMI, NOLĒMUMI	2
	1. ZIGMANTS GENCS. Senāta tiesu prakse lietās par individuālajiem darba stridiem Par darba ņēmēja jēdziena attiecināšanu uz kapitālsabiedrības valdes locekli; par kapitālsabiedrības izpildinstitūcijas (padomes, dalībnieku sapulces) tiesībām atsaukt no amata valdes locekli, kas ir grūtniece. <i>Sprīdums lietā Nr. SKC-1/2011</i>	2
	2. PĒTERIS DZALBE. Morālā kaitējuma atlīdzība kriminālprocesā	8
	3. VERONIKA KRŪMIŅA. Apskats par Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gadā izskatītajām lietām saistībā ar civildienesta attiecībām	10
	4. Personas tiesību uz pieeju tiesai nodrošināšana, ja pastāv strīds par lietas pakļautību izskatīšanai civilprocesa vai administratīvā procesa kārtībā. <i>Senāta departamentu priekšsēdētāju sēdes 2011. gada 25. februāra lēmums</i>	15
II	TIESĪBDOMAS: REFERĀTI, UZSTĀŠANĀS	16
	1. Dr.iur. JAUTRĪTE BRIEDE. Administratīvā akta spēkā esamība. <i>Referāts starptautiskajā konferencē „Valsts un tiesību aktuālās problēmas” Daugavpils Universitātē</i>	16
	2. Dr.iur. JĀNIS NEIMANIS. Pārbaudei nododamās normas nozīme lietas izskatīšanā un uzskats par normas neatbilstību Satversmei: novērtējuma kritēriji un pamatojuma plašums. <i>Referāts Satversmes tiesas konferencē „Tiesas pieteikums Satversmes tiesai”</i>	20
	3. VERONIKA KRŪMIŅA. Efektīvu līdzekļu ieviešana bērnu tiesību pārkāpumu novēršanā. <i>Referāts Augstāko tiesu 11. Starptautiskajā konferencē Luknovā, Indijā</i>	23
III	PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2010. GADĀ	25
	1. IVARS BIČKOVIČS. Augstākajai tiesai aktīvāk jāpauž savu pozīciju likumdošanas procesos	25
	2. Augstākās tiesas darbības pamats, struktūra, funkcijas, mērķi	27
	3. Augstākās tiesas vadība Augstākās tiesas plēnums	28 29
	4. Augstākās tiesas tiesneši Likuma normu izmaiņas Tiesnešu sastāva izmaiņas Augstākās tiesas tiesneši pašpārvaldes institūcijās Tiesnešu papildus pienākumi un aktivitātes	30 30 30 31 31
	5. Atzinība	32
	6. Struktūrvienību darbības pārskats Senāta Civillietu departaments Senāta Krimināllietu departaments Senāta Administratīvo lietu departaments Civillietu tiesu palāta Krimināllietu tiesu palāta Judikatūras nodaļa Administrācija	33 34 37 39 41 43 45 46
	7. Augstākās tiesas darbības stratēģija 2011.- 2013. gadam	3. vāks

I TIESĪBU PRAKSE: PĒTĪJUMI, APKOPOJUMI, NOLĒMUMI

Zigmants GENCS,
Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs

SENĀTA TIESU PRAKSE LIETĀS PAR INDIVIDUĀLAJIEM DARBA STRĪDIEM

Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamentā pēdējos gados strauji palielinājis saņemto un izskatīto civillietu skaitu, tostarp arī civillietu, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām. 2009. gadā izskatītas 118 šādas civillietas (13% no visām izskatītajām civillietām), bet 2010. gadā – 198 darba strīdu lietas, t.i. par 80 lietām vairāk, kas sastādīja 23,2% no visām izskatītajām civillietām.

Darba strīdu skaita palielināšanās ir saistīta ar ekonomiskajiem apstākļiem valstī, ar uzņēmumu un iestāžu likvidēšanu, reorganizāciju, kā arī darbinieku skaita samazināšanu.

Jāatzīst, ka civillietas, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām, tiesā ne vienmēr tiek izskatītas pareizi. To ievērojot, Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa ir organizējusi Senāta tiesu prakses apkopojumu lietās par individuālajiem darba strīdiem.

Apkopojums veikts par lietām, ko Senāts skatījis laika posmā no 2005. līdz 2010. gadam (ieskaitot). Šis ir jau otrais tiesu prakses apkopojums kopš Darba likuma¹ spēkā stāšanās 2002. gada 1. jūnijā; pirmais apkopojums tika veikts jau 2004. gadā.²

Senāta tiesu prakses jaunais apkopojums ietver galvenokārt Senāta atziņas par darba tiesisko attiecību regulējošo tiesību normu iztulkošanu un piemērošanu, citējot attiecīgo spriedumu motīvu daļu; atsaucies uz lietu faktiskajiem ap-

stākļiem dotas tikai vietās, kur tas nepieciešams attiecīgo atziņu labākam izklāstam.

Apkopojumā ietvertas, galvenokārt, jaunas atziņas, kā arī atziņas, kas īpaši apstiprina vai tieši pretēji – maina 2004. gada tiesu prakses apkopojumā ietvertās atziņas, taču pārējā daļā pirmais tiesu prakses apkopojums saglabā savu aktualitāti.

Apkopojuma struktūra veidota, sākotnēji normu pēc normas apskatot galvenos jautājumus, kas saistīti ar darba tiesisko attiecību izbeigšanas pamatiem un kārtību. Tālāk atsevišķi apskatīti tādi darba tiesību institūti kā pārbaudes laiks, konkurences ierobežojumi pēc darba tiesisko attiecību izbeigšanas, darba samaksa un citi.

Senāta tiesu prakses apkopojuma mērķis ir veicināt vienveidīgas tiesu prakses veidošanos un novērst atšķirīgu nolēmumu pieņemšanu līdzīgās lietās. Apkopojumā ietvertās Senāta atziņas var kalpot kā tiesību palīgavots, izšķirot individuālos darba strīdus. Tai pat laikā attiecībā uz atsaukšanos uz tiesas spriedumiem citās lietās jāņem vērā Senāta norādītais, ka „*tiesas spriedums citā lietā nevar būt patstāvīgs pamats strīda izšķiršanai, bet kā sekundārs tiesību avots izmantojams sprieduma argumentācijā attiecībā uz noteiktas tiesību normas piemērošanu. Turklāt nav pieļaujama atsauce uz konkrētu lietu kā tiesu praksi, neatklājot iepriekšējā tiesas spriedumā izvirzītos argumentus un nenorādot, kā konkrētā lieta sasaucas ar iepriekšējā lietā pastāvējušiem apstākļiem, kas ļauj izdarīt secinājumu par atbilstošu strīda risinājumu izskatāmajā lietā.*”³

³SKC-588/2010

¹ Darba likums // LV, 105 (2492), 06.07.2001

² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma un tiesu vispārīnāšanas daļas apkopojums „Par likuma piemērošanu, izšķirot tiesā strīdus, kas saistīti ar darba līguma izbeigšanos vai grozīšanu” pieejams http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2005/Apkopojums_Darba_ligums.doc

SENĀTA TIESU PRAKSES APKOPOJUMA LIETĀS PAR INDIVIDUĀLIEM DARBA STRĪDIEM SATURS

1. Darba līguma izbeigšanas tiesiskie pamati
Darba likuma 101. panta pirmās daļas 1. punkta piemērošana
Darba likuma 101. panta pirmās daļas 2. punkta piemērošana
Darba likuma 101. panta pirmās daļas 3. punkta piemērošana
Darba likuma 101. panta pirmās daļas 6. punkta piemērošana
Darba likuma 101. panta pirmās daļas 9. punkta piemērošana
Darba likuma 101. panta piektās daļas piemērošana
Darba likuma 114. panta piemērošana
Darba likuma 98. panta piemērošana

2. Darba līguma izbeigšanas kārtība
Pamati darba devēja uzteikuma atzīšanai par spēkā neesošu
Darba likuma 102. panta piemērošana
Darba likuma 101. panta trešās daļas piemērošana
Darba likuma 101. panta ceturrtās daļas piemērošana
Darba likuma 101. panta sestās daļas piemērošana
Darba likuma 103. panta piemērošana
Darba likuma 108. panta piemērošana

3. Atjaunošana darbā
Darba likuma 122. panta piemērošana
Darba likuma 124. panta piemērošana
Darba likuma 126. panta piemērošana

4. Darba līguma uzteikums pārbaudes laikā

5. Darba līguma izbeigšana ar atsevišķām darbinieku kategorijām un Darba likuma piemērošanas ierobežojumi
Valdes locekļi
Citi darba likuma piemērošanas ierobežojumi
Prokūristi
Reliģisko organizāciju garīgais personāls
Pašvaldību izpilddirektori

6. Konkurences ierobežojumi pēc darba tiesisko attiecību izbeigšanas

Veids, apmērs, vieta

Atlīdzība

Līgumsods

Atkāpšanās

7. Darba samaksas jautājumi

Atlīdzība par darbu

Nodokļi

Minimālā darba alga

Vienlīdzīga darba samaksa

Apmācības izdevumi

Noilgums

Kompensācija par neizmantoto atvaļinājumu

8. Citi atsevišķi jautājumi

Darbinieka civiltiesiskā atbildība

Prokūrista tiesību apjoms

Darba līgums uz noteiktu laiku

Darba līguma grozīšana

Disciplinārsoda pārsūdzēšana

Atstādināšana no darba

Darbinieku arodbiedrības un individuālie tiesību strīdi

Darbinieka saistības izpildījuma noteikšana

Pilnu Senāta tiesu prakses apkopojumu lietās par individuāliem darba strīdiem skatiet Augstākās tiesas mājas lapā www.at.gov.lv sadaļā Tiesas informācija/ Tiesu prakses apkopojumi

NOZĪMĪGS NOLĒMUMS LATVIJAS CIVILPROCESA VĒSTURĒ: SENĀTS PIRMOREIZ VĒRŠAS EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĀ

2011. gada 19. janvārī pasludinātais Augstākās tiesas Senāta spriedums lietā Nr. SKC-1/2011 noslēdza vairākus gadus ilgušo diskusiju par ES tiesībās pastāvošā jēdziena «darba ņēmējs» interpretāciju, līdzšinējās Komerclikuma un Darba likuma normu piemērošanas pareizību un ierobežojumiem izbeigt tiesiskās attiecības ar kapitālsabiedrības valdes locekli, kura ir grūtniecības stāvokli.

Senāts noraidīja prasītājas kasācijas sūdzību par viņai neabvēlīgo Rīgas apgabaltiesas spriedumu strīdā ar SIA „LKB Lizings”. Tādējādi Senāts, līdzīgi kā pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa, prasītājas atsaukšanu no valdes locekles amata viņas grūtniecības laikā atzina par pamatotu un normatīvo aktu prasībām atbilstošu.

Šis strīds ir nozīmīgs Latvijas tiesu praksē, jo izraisīja plašas diskusijas par to, vai kapitālsabiedrības valdes loceklis atzīstams par „darba ņēmēju” Eiropas Savienības tiesību izpratnē, un vai uz kapitālsabiedrības valdes locekli, kura ir

grūtniecības stāvokli, attiecināma īpaša aizsardzība pret atlaišanu. Lietas izskatīšanas gaitā Augstākās tiesas Senāts pirmo reizi Latvijas civilprocesa vēsturē vērsās Eiropas Savienības tiesā (EST) ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu par „darba ņēmēja” statusa izpratni ES tiesībās un Komerclikuma 224. panta 4. daļas, kas ļauj sabiedrības dalībniekam jebkurā brīdī bez ierobežojumiem, tostarp grūtniecības laikā, atsaukt no amata valdes locekli, atbilstību ES tiesībām.

EST secināja, ka valdes loceklis var tikt uzskatīts par darba ņēmēju ES tiesību izpratnē un uz viņu ir attiecināma ES tiesībās paredzētā aizsardzība. EST spriedumā atzina, ka nav pieļaujama kapitālsabiedrības valdes locekles atsaukšana no amata, ja šāda atsaukšana pamatota ar grūtniecības stāvokli. Taču vienlaikus no EST sprieduma izriet, ka valdes locekles atsaukšana no amata viņas grūtniecības laikā, ja šāda atsaukšana nav pamatota ar grūtniecības stāvokli, bet tai ir cits iemesls, nav pretrunā ES tiesībām.

PAR DARBA ŅĒMĒJA JĒDZIENA ATTIECINĀŠANU UZ KAPITĀLSABIEDRĪBAS VALDES LOCEKLI; PAR KAPITĀLSABIEDRĪBAS IZPILDINSTITŪCIJAS (PADOMES, DALĪBNIEKU SAPULCES) TIESĪBĀM ATSAUKT NO AMATA VALDES LOCEKLI, KAS IR GRŪTNIECE

Tēze Nr.1: Saskaņā ar Eiropas Savienības tiesas skaidrojumu, kapitālsabiedrības valdes loceklis, kurš tai sniedz pakalpojumus un ir tās neatņemama sastāvdaļa, jāuzskata par darba ņēmēju atbilstoši Eiropas Padomes 1992.gada 19.oktobra Direktīvas Nr. 92/85 paredzētajiem mērķiem, ja viņa darbība noteiktu laiku tiek veikta citas šīs sabiedrības struktūras vadībā vai kontrolē, un ja kā atbildību par šo darbību viņš saņem darba samaksu. Tomēr, izmantojot Eiropas Padomes 1992.gada 19.oktobra Direktīvas Nr. 92/85 10.panta pirmajā punktā piešķirto iespēju paredzēt izņēmumus, komercsabiedrību izpildinstitūciju locekļiem var noteikt atšķirīgu aizsardzības līmeni salīdzinājumā ar to, kas noteikts darba ņēmējiem, kuri nav šādas institūcijas locekļi (un nav iecelti vadošos amatos).

Tēze Nr.2: Atlaist (atsaukt no amata) grūtnieces laika posmā no viņu grūtniecības sākuma līdz grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma beigām aizliegts tad, ja ir acīmredzama atlaišanas iemesla saistība ar grūtniecību vai kāda iemesla dēļ, kas būtībā pamatots ar šo stāvokli. Tomēr šis aizliegums nav absolūts, jo grūtnieci var atlaist ar viņas grūtniecības stāvokli nesaistītu iemeslu dēļ.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 19.janvāra spriedums Lietā Nr. SKC-1/2011

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts šādā paplašinātā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs senators referents Z.Gencs, senatore I.Garda, senators V.Jonikāns, senators A.Laviņš, senators N.Salienieks, senators K.Torgāns, senatore M.Zāgere, piedaloties prasītājam D.D. un viņas pārstāvim zvērinātam advokātam A.Rasam, atbildētājam SIA „LKB Līzings” pārstāvim zvērinātam advokātam L.Liepmam un S.K.,

atklātā tiesas sēdē izskatīja prasītājas D.D. kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008.gada 14.aprīļa spriedumu D.D. prasībā pret SIA „LKB Līzings” par darba līguma atzīšanu par noslēgtu, dalībnieku sapulces lēmuma atzīšanu par spēkā neesošu, darba līguma uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu, atjaunošanu darbā un atbildības piedziņu par darba piespiedu kavējuma laiku.

Aprakstošā daļa

[1] AS „Latvijas Krājbanka” ar 2006.gada 21.decembra lēmumu par SIA „LKB Līzings” (turpmāk tekstā LKB) dibināšanu iecēlusi D.D. par šīs sabiedrības vienīgo valdes locekli (l.lpp.5.).

[2] Ar LKB padomes 2007.gada 11.janvāra lēmumu Nr.2 noteikts valdes locekles atalgojums un papildu nosacījumi (personiskā transporta nomas apmaksa, mobilā telefona sarunu apmaksas limits, benzīna un transporta līdzekļa remonta apmaksas limits), uzdodot padomes priekšsēdētājam

noslēgt nepieciešamos līgumus šā lēmuma izpildes nodrošināšanai (l.lpp.7.-8.).

D.D. sastādījusi darba līguma projektu, taču vienošanās nav panākta. Nav bijis noslēgts arī kāds cits civiltiesisks līgums, kas regulētu valdes locekles pienākumu pildīšanu.

[3] LKB dalībnieku sapulce 2007.gada 23.jūlijā nolēmusi atsaukt D.D. no valdes locekles amata (l.lpp.24.). Dalībnieku sapulces protokola apliecināts izraksts viņai nosūtīts 2007.gada 24.jūlijā (l.lpp.21.).

[4] Uzskatīdama atsaukšanu no valdes locekles amata par nelikumīgu, D.D. 2007.gada 31.augustā cēlusi prasību pret LKB par darba līguma atzīšanu par noslēgtu; LKB 2007.gada 23.jūlija dalībnieku sapulces lēmuma par viņas atsaukšanu no valdes locekles amata atzīšanu par spēkā neesošu; darba devējas 2007.gada 24.jūlija uzteikuma Nr. 3-2/16 atzīšanu par spēkā neesošu; atjaunošanu iepriekšējā darbā par LKB valdes locekli; atbildības piedziņu par darba piespiedu kavējuma laiku no atlaišanas dienas līdz atjaunošanai darbā.

D.D. norādījusi, ka viņas atlaišana no darba notikusi, pārkāpjot Darba likuma normas. Starp viņu un atbildētāju pastāvējušas darba tiesiskās attiecības, jo abas puses pildījušas rakstiski nenoformētu darba līgumu. Viņa pildījusi valdes locekles pienākumus, saņēmusi atbildību par šo darbu, bijis piešķirts arī atvaļinājums.

Prasītājas ieskatā, darba devējas nelabvēlību izraisījusi viņas nostāja LKB statūtu grozījumu jautājumā, jo 2007.gada 19.jūlijā viņa paziņojusi sabiedrības padomei savu viedokli attiecībā par valdes locekļu nepieciešamo skaitu.

Par darba devēja uzteikumu var uzskatīt LKB valdes locekles L.M. 2007.gada 24.jūlija vēstuli Nr.3-2/16, kurā norādīts, ka atlaišana ir pamatota ar sabiedrības dalībnieku sapulces 2007.gada 23.jūlija lēmumu, taču šis uzteikums ir prettiesisks, jo to nav izdevusi tā persona, kurai saskaņā ar likumu ir šādas tiesības.

Darba devēja ir pārkāpusi Darba likuma 109.panta pirmās un trešās daļas noteikumus, kas aizliedz uzteikt darba līgumu darbinieka pārejošas darbnespējas laikā, tostarp ar grūtnieci, jo viņa atradusies grūtniecības 11.nedēļā.

Pastāvot kolīzijai starp Komerclikuma 224.panta ceturto daļu, kas dalībnieku sapulcei atļauj jebkurā laikā atbrīvot no darba izpildinstitūciju locekļus, un Darba likuma 109.panta pirmo daļu, kurā noteiktas sociālās garantijas grūtniecēm, prioritāte ir Darba likuma 109.pantam.

Prasība pamatota, atsaucoties uz Darba likuma 41., 44., 102., 109. un 122.pantu, kā arī Komerclikuma 217.pantu.

[5] Ar Rīgas Centra rajona tiesas 2007.gada 24.oktobra spriedumu D.D. prasība noraidīta.

[6] Arī Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija, izskatot lietu sakarā ar D.D. apelācijas sūdzību, 2008.gada 14.aprīlī prasību noraidījusi.

[6.1] Civillietu tiesas kolēģija atzinusi, ka LKB ir reģistrēta Komercreģistrā, tādēļ pušu tiesiskajās attiecībās piemērojamās Komerclikuma tiesību normas. Darba likuma noteikumi attiecībā uz valdes locekli, kas atsaukts no amata ar kapitālsabiedrības dalībnieku sapulces lēmumu, nav piemērojami, jo Darba likuma normas var tikt piemērotas tikai tiktāl, ciktāl Komerclikumā kā speciālajā likumā attiecībā uz valdes locekli nav noteikts citādi.

[6.2] Tiesas kolēģijas ieskatā, D.D. nepamatoti tulkojusi padomes 2007.gada 11.janvāra lēmumu, ar kuru noteikts valdes locekļa atalgojums Ls 2 800 mēnesī, apstiprināti citu izdevumu limiti, kā arī atbildētājas padomes priekšsēdētājam uzdots noslēgt nepieciešamos līgumus šā lēmuma izpildes nodrošināšanai, proti, ka ar viņu būtu noslēdzams tieši darba līgums. Ar kapitālsabiedrības izpildinstitūcijas locekļiem slēdzams darba līgums, ja viņi netiek nodarbināti, pamatojoties uz citu civiltiesisku līgumu (Darba likuma 44.panta trešā daļa).

Saskaņā ar Komerclikuma 224.panta otro daļu, lai personu ievēlētu par valdes locekli, ir nepieciešama attiecīgās personas rakstveida piekrišana. Arī konkrētajā gadījumā D.D. ievēlēšanai par LKB valdes locekli tikusi saņemta prasītājas rakstveida piekrišana, līdz ar to nekādā ziņā nevar runāt par prasītājas iecelšanu valdes locekles amatā kā par vienpusēju LKB dalībnieka gribas izpaudumu.

[6.3] Komerclikuma 224.panta ceturtdaļa noteic, ka valdes locekli var atsaukt ar dalībnieku sapulces lēmumu un minētā likuma norma neparedz nekādus ierobežojumus vai īpašu procedūru dalībnieku tiesībām valdes locekli jebkurā brīdī atsaukt no amata, kā arī neparedz pienākumu šādu lēmumu motivēt.

Ar dalībnieku sapulcē pieņemto lēmumu atsaukt prasītāju no LKB valdes locekles amata atbildētāja skaidri un nepārprotami paudusi savu gribu izbeigt tiesiskās attiecības ar prasītāju. Darbībai valdes locekļa amatā ir izteikts uzticības raksturs un valdes loceklim, kurš no amata atsaukts, Komerclikumā nav paredzētas tiesības prasīt atjaunošanu amatā tiesas ceļā, jo tiesa nevar iejaukties uzņēmējdarbības izpildinstitūcijas (par kādu atzistama valde) izveidošanas jautājumā risināšanā.

Tiesa atzinusi, ka pat tādā gadījumā, ja starp kapitālsabiedrību kā darba devēju un tās izpildinstitūcijas locekli kā darbinieku noslēgts darba līgums un pastāv darba tiesiskās attiecības, kapitālsabiedrības dalībnieki, pamatojoties uz Komerclikuma 224.pantu, ir tiesīgi jebkurā brīdī atsaukt valdes locekli no amata, tādējādi izbeidzot arī darba tiesiskās attiecības. Darba līguma noslēgšana neatceļ Komerclikuma normu piemērošanu valdes locekļiem. Valdes locekļus var atsaukt no amata ar dalībnieku sapulces lēmumu, neievērojot Darba likuma noteikumus par darba tiesisko attiecību izbeigšanu.

[6.4] Civillietu tiesas kolēģija secinājusi, ka nepamatots ir prasījums par LKB dalībnieku sapulces 2007.gada 23.jūlija lēmuma par D.D. atsaukšanu no valdes locekles amata atzīšanu par spēkā neesošu.

Saskaņā ar Komerclikuma 217.panta pirmo daļu tiesa var atzīt dalībnieku sapulces lēmumu par spēkā neesošu, ja šāds lēmums vai tā pieņemšanas procedūra ir pretrunā ar likumu vai statūtiem vai arī pieļauti būtiski pārkāpumi sapulces saaukšanā, vai lēmuma pieņemšanā. Savukārt, Komerclikuma 217.panta otrā daļa noteic, ka gadījumā, ja lēmums pieņemts, pārkāpjot tā pieņemšanas procedūru, uz šā pamata lēmums nav apstrīdams, ja par tā pieņemšanu nobalsojuši visi dalībnieki (konkrētajā gadījumā par lēmumu nodots 100% balsu). Atbildētājas pieņemtais lēmums ir atbilstošs Komerclikuma

224.pantam un tas pieņemts dalībnieku sapulces kompetences ietvaros.

[6.5] Tā kā nav pamata D.D. atjaunošanai LKB valdes locekles amatā, nepamatots ir prasījums par atlidzības piedziņu par darba piespiedu kavējuma laiku.

[7] Kasācijas sūdzībā D.D. lūgusi atcelt apgabaltiesas spriedumu un lietu nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā materiālo tiesību normu nepareizas piemērošanas dēļ, norādot šādus argumentus.

[7.1] Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 451.panta 1.punkta noteikumus, jo nav piemērojusi tās tiesību normas, kuras vajadzēja piemērot, proti, Darba likuma 2., 28., 39., 41. 44.pantu, 109.panta pirmo daļu un Civillikuma 2178.un 2179.pantu.

Tā kā starp valdes locekli un kapitālsabiedrību nav noslēgts nevienš civiltiesisks līgums, tad obligāti noslēdzams darba līgums.

[7.2] Tiesa nepareizi interpretējusi un piemērojusi Komerclikuma 224.panta ceturto daļu.

Darba likumā ietvertās tiesību normas par darba tiesisko attiecību izbeigšanu un Komerclikuma attiecīgās normas par valdes locekļa atsaukšanu no amata ir normas, kuru regulējums pastāv neatkarīgi viens no otra, tādēļ starp to piemērošanu neveidojas vispārējo un speciālo tiesību normu piemērošanas kolīzijas. Līdz ar to nav pareizs tiesas apgalvojums, ka attiecībā uz valdes locekli Darba likuma normas par darba tiesisko attiecību izbeigšanu ir vispārējās tiesību normas, kuras tiek ierobežotas.

Komerclikuma 224.panta ceturtdaļa regulē valdes locekļa atsaukšanas kārtību, taču minētā norma neregulē un nereglamentē kārtību, kādā valdes locekli, kas ar kapitālsabiedrību atrodas darba tiesiskajās attiecībās, ir atbrīvojams no amata. Līdz ar to Komerclikuma 224.panta ceturtdaļas regulējuma ekskluzīva piemērojamība ir tikai tajos gadījumos, kad starp kapitālsabiedrību un valdes locekli pastāvošajām tiesiskajām attiecībām nav iespējams konstatēt darba tiesisko attiecību elementus.

Tiesiskās vienlīdzības aspektā par pamatotu būtu uzskatāms viedoklis, ka valdes loceklim būtu piešķiramas tādas pašas sociālās garantijas kā darbiniekam, kas neieņem valdes locekļa amatu, tāpēc par nepareizi uzskatāma norāde spriedumā, ka valdes locekļus var atsaukt no amata ar dalībnieku sapulces lēmumu, neievērojot Darba likuma noteikumus par darba tiesisko attiecību izbeigšanu.

[7.3] Prasītāja bijusi darba ņēmēja, tāpēc bija jāpiemēro Darba likuma 109.panta pirmās daļas noteikumi, kas darba devējam aizliedz uzteikt darba līgumu grūtniecei. Tāpat Eiropas Padomes 1992.gada 19.oktobra Direktīvas Nr. 92/85/EEK 10.pants nosaka strādājošo grūtnieču atlaišanas vispārēju aizliegumu. Attiecībā uz strādājošām grūtniecēm Eiropas Kopienas tiesībās noteikts, ka uz tām attiecas darba ņēmēja Kopienas tiesību vispārējā izpratnē (tā kasācijas sūdzībā). Turklāt attiecībā uz strādājošām grūtniecēm noteikts, ka tā par tādu ir uzskatāma, ja viņa par savu grūtniecību ir paziņojusi darba devējam.

[7.4] Tiesa nepareizi interpretējusi un piemērojusi arī Komerclikuma 217.panta pirmo daļu. Šā panta kārtībā ir iespējams atzīt par spēkā neesošu dalībnieku sapulces lēmumu, ja tas ir pretrunā ar likumu. Konkrētajā gadījumā lēmums ir pretrunā ar likumā noteikto aizliegumu uzteikt darba līgumu grūtniecei.

[7.5] Apelācijas instances tiesa nav pareizi vērtējusi prasītājas neierašanos uz pirmās instances tiesas sēdi un nav piemērojusi Civilprocesa likuma 56.panta septīto daļu, līdz ar to

nepamatoti un pretlikumīgi atzinusi par tiesisku un pareizu pirmās instances tiesas pieļautu prasītājas procesuālo tiesību ierobežošanu.

[8] Senāta sēdē D.D. un viņas pārstāvis lūdza kasācijas sūdzību apmierināt, bet LKB pārstāvji lūdza spriedumu atstāt negrozītu.

[8.1] D.D. apgalvoja, ka viņa ir uzskatāma par darba ņēmēju Eiropas Savienības tiesību izpratnē neatkarīgi no tā, vai viņa par tādu uzskatāma Latvijas tiesību izpratnē. Turklāt, ņemot vērā Direktīvas 92/85 10.pantā ietverto atļaušanas aizliegumu un būtiskās intereses, kuru aizsardzība paredzēta šajā normā, jebkurās tiesiskajās attiecībās, kurās iespējams konstatēt darba tiesisko attiecību pazīmes, tiesai jānodrošina strādājošām grūtniecēm paredzētās tiesiskās un sociālās garantijas.

[8.2] LKB pārstāvji kasācijas sūdzību neatzina, norādīdami, ka kapitālsabiedrības valdes locekļi uzdevumus neveic kādas citas personas vadībā un tādējādi nav uzskatāmi par darba ņēmējiem. Atšķirīgs aizsardzības līmenis darba ņēmējiem un kapitālsabiedrības valdes locekļiem ir pilnībā pamatots, ņemot vērā valdes locekļa amatam piemītošo uzticības raksturu. Eiropas Savienības tiesībās ir skaidri nodalīti darbinieki, kas veic savus uzdevumus darba devēja vadībā, un personas, kuras šo vadību īsteno, būtībā ir darba devēja pārstāvji, nevis padotie.

[9] Uzskatot, ka izskatāmajā lietā radies jautājums par Eiropas Savienības tiesību interpretāciju, Augstākās tiesas Senāts 2009.gada 13.maijā nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Eiropas Savienības Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

1) Vai kapitālsabiedrības izpildinstitūcijas loceklis ir uzskatāms par darba ņēmēju Savienības tiesību izpratnē?

2) Vai tas, ka Komerclikuma 224.panta ceturtajā daļā paredzēts atsaukt kapitālsabiedrības valdes locekli no amata bez jebkādiem ierobežojumiem, tostarp neatkarīgi no sievietes grūtniecības stāvokļa, nav pretrunā Direktīvas 92/85 EEK 10.pantam un Tiesas atziņām?

Šādi jautājumi uzdoti sakarā ar šaubām par valsts tiesiskā regulējuma, kurā, aizliedzot atļaušanu grūtniecības dēļ, nav paredzēts nekāds ierobežojums attiecībā uz kapitālsabiedrības valdes locekļa atsaukšanu saderīgumu ar Eiropas Savienības tiesībām.

Eiropas Savienības Tiesas spriedums pasludināts 2010.gada 11.novembrī un saņemts Latvijas Republikas Augstākajā tiesā 2010.gada 16.novembrī, tāpēc kasācijas tiesvedība tika atjaunota.

Motīvu daļa

[10] Apsvēris prasītājas D.D. kasācijas sūdzībā norādītos argumentus, atbildētājas LKB iebildumus pret kasācijas sūdzību, kā arī iepazīties ar Eiropas Savienības Tiesas 2010.gada 11.novembra spriedumu sakarā ar uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem, Senāts nāca pie atzinuma, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008.gada 14.aprīļa spriedums ir atstājams negrozīts.

[10.1] Tiesa norādījusi, ka iesniedzējtiesas kompetencē ir konstatēt faktus, ar kuriem ir saistīts pamata strīds, un izdarīt no tiem secinājumus, lai pieņemtu atbilstošu lēmumu, tostarp noskaidrot, vai apstrīdētais lēmums par D.D. atsaukšanu no valdes locekļa amata bija pamatots, galvenokārt, ar prasītājas grūtniecības stāvokli.

Tiesa atzinusi, ka ciktāl Latvijas valdība un Eiropas Komisija ar savu nostāju attiecībā uz pamata lietas faktiem apsau-

bijusi prejudiciālo jautājumu nozīmi iesniedzējtiesā izskatāmā strīda izšķiršanā, jākonstatē tikai, ka iesniedzējtiesas lēmumā nekas neļauj apgalvot, ka šie jautājumi, kuru lietderību iesniedzējtiesa turklāt ir paskaidrojusi, ir acīmredzami hipotētiski vai ka tiem nav sakara ar pamata lietas istenajiem apstākļiem un priekšmetu (37.pkt.).

[10.2] Ar savu pirmo jautājumu Senāts būtībā lūdzis izskaidrot, vai kapitālsabiedrības valdes loceklis, kurš tai sniedz pakalpojumus, ir jāuzskata par darba ņēmēju Direktīvas 92/85 izpratnē.

Eiropas Savienības Tiesas ieskatā uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka kapitālsabiedrības valdes loceklis, kurš tai sniedz pakalpojumus un ir tās neatņemama sastāvdaļa, jāuzskata par darba ņēmēju atbilstoši ar Direktīvu 92/85 iecerētajiem mērķiem, ja viņa darbība noteiktu laiku tiek veikta citas šīs sabiedrības struktūras vadībā vai kontrolē un ja kā atlīdzību par šo darbību viņš saņem darba samaksu. Iesniedzējtiesai ir jāpārbauda nepieciešamie fakti, lai novērtētu, vai šāds gadījums ir tās izskatāmajā pamata lietā.

[10.3] Ar savu otro jautājumu Senāts būtībā lūdzis skaidrojumu, vai Direktīvas 92/85 10.pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā netiek pieļauts tāds valsts tiesiskais regulējums kā pamata lietā, kas ļauj bez ierobežojumiem atsaukt kapitālsabiedrības valdes locekli, tostarp, neņemot vērā viņas grūtniecības stāvokli.

Uz šo otro jautājumu Tiesa atbildējusi, ka Direktīvas 92/85 10.pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu kā pamata lietā, kas atļauj bez ierobežojumiem atsaukt kapitālsabiedrības valdes locekli, ja attiecīgajai personai ir „strādājošas grūtnieces” statuss šīs Direktīvas izpratnē un ja attiecībā pret to pieņemtais lēmums par atsaukšanu, galvenokārt, pamatots ar viņas grūtniecības stāvokli. Pat ja tiktu pieņemts, ka attiecīgajam valdes loceklim nebija šāda statusa, nemainīgs paliek tas, ka tāda valdes locekļa, kas veic tādas funkcijas, kādas ir aprakstītas pamata lietā, atsaukšana grūtniecības dēļ vai kāda iemesla dēļ, kas būtībā ir pamatots ar šo stāvokli, var skart tikai sievietes un tādējādi tā ir tieša diskriminācija dzimuma dēļ, kas ir pretrunā Direktīvas 76/207 2.panta 1.un 7.punktam un 3.panta 1.punkta c) apakšpunktam.

[10.4] Attiecībā uz „strādājošās grūtnieces” jēdzienu Tiesa atgādinājusi, ka Direktīvas 92/85 2.panta a) punktā tā ir definēta kā „strādājoša grūtniece, kas informē darba devēju par savu stāvokli saskaņā ar valsts tiesību aktiem un/vai valsts praksi” (52.pkt.).

Pat ja Direktīvas 92/85 2.panta a) punktā ir atsauce uz valsts tiesību aktiem un/vai praksi attiecībā uz kārtību, kādā darba ņēmēja informē darba devēju par savu stāvokli, nemainīgs paliek tas, ka šī kārtība nevar mazināt sieviešu īpašās aizsardzības, kas noteikta šīs pašas Direktīvas 10.pantā, saturu, kas aizliedz atļaut strādājošas grūtnieces, sievietes, kuras strādā pēcdzemdību periodā, vai strādājošas sievietes, kuras baro bērnu ar krūti, izņemot ārkārtējus gadījumus, kas nav saistīti ar viņu stāvokli. Ja, nebūdamas formāli informēts par darba ņēmējas grūtniecības stāvokli no pašas darbinieces puses, darba devējs uzzinājis par pēdējās grūtniecības stāvokli, tad interpretēt šauri šīs Direktīvas 2.panta a) punktu un liegt attiecīgajai darba ņēmējai aizsardzību pret atļaušanu, kas ir paredzēta šajā 10.pantā, būtu pretrunā Direktīvas 92/85 mērķim un jēgai.

[10.5] Savos apsvērumos Tiesa norādījusi:

- gadījumā, ja iesniedzējtiesa nolemtu, ka šajā lietā D.D. gadījums ietilpst „strādājošas grūtnieces” jēdzienā Direkti-

vas 92/85 izpratnē un lēmums par atsaukšanu ticis pieņemts tikai ar viņas grūtniecības stāvokli saistītu iemeslu dēļ, tad jānorāda, ka šāds saskaņā ar valsts tiesību noteikumiem pieņemts lēmums, kas atļauj bez ierobežojuma atsaukt valdes locekli, nav saderīgs ar šīs Direktīvas 10.pantā paredzēto aizliegumu (62.pkt.);

- savukārt, lēmums, kas pieņemts laikā no grūtniecības sākumposma līdz grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma beigām ar prasītājas (pamata lietā) grūtniecības stāvokli nesaistītu iemeslu dēļ, nav pretrunā ar šo 10.pantu, tomēr ar nosacījumu, ka darba devējs rakstveidā norāda atlaišanu pamatojošos iemeslus un atlaišana tiek pieļauta attiecīgajos tiesību aktos un/vai valsts praksē saskaņā ar šīs Direktīvas 10.panta 1.un 2.punktu (63.pkt.).

[10.6] No minētā Eiropas Savienības Tiesas sprieduma un judikatūras, kā arī Direktīvas 92/85 10.panta izriet, ka atlaist grūtnieces laika posmā no viņu grūtniecības sākuma līdz grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma beigām aizliegts tad, ja ir acīmredzama atlaišanas iemesla saistība ir grūtniecību (Tiesas 2001.gada 4.oktobra spriedums lietā C-109/00 *Tele Denmark, Recueil*, I-6993.lpp., 23.punkts).

Tomēr šīs Direktīvas noteiktais aizliegums nav absolūts, jo grūtnieci var atlaist ar viņas stāvokli nesaistītu iemeslu dēļ (Tiesas 1994.gada 14.jūlija spriedums lietā C-32/93 *Webb, Recueil*, I-3567.lpp.). Konkrētāk, ir jābūt izpildītiem šādiem diviem nosacījumiem:

- atlaišana nav saistīta ar grūtniecības stāvokli;
- atlaišanai ir jābūt atļautai saskaņā ar valsts tiesību aktiem un/vai praksi.

[10.7] Līdz ar to, Senāta ieskatā, attiecībā uz komercsabiedrību izpildinstitūciju locekļiem īpašā uzticības saikne, kas vieno šādā situācijā esošu darba ņēmēju un tā darba devēju, un komercsabiedrības stratēģisko interešu īstenošana ir pamats sistēmai, kas atkāpjas no vispārējām normām. Komercsabiedrību izpildinstitūcijas valdes locekļa ieņemamais amats, kas ir vadošais amats uzņēmumā, kurš ir viņu darba devējs, nozīmē arī to, ka, neskarot viņam daudzējādā ziņā piešķirtos labvēlīgos nosacījumus, dažos gadījumos viņš, piemēram, no aizsardzības pret darba attiecību izbeigšanu viedokļa ir nelabvēlīgākā situācijā nekā „parastie” darba ņēmēji. Tas attiecīgi nozīmē to, ka valsts likumdevējs, izmantojot ar Direktīvas 92/85 10.panta 1) punktu piešķirto iespēju paredzēt izņēmumus, var noteikt komercsabiedrību izpildinstitūciju locekļiem atšķirīgu aizsardzības līmeni salīdzinājumā ar to, kas noteikts darba ņēmējiem, kuri nav šādas institūcijas locekļi (un nav iecelti vadošos amatos), tomēr abos gadījumos, ievērojot aizliegumu atlaist strādājošas grūtnieces, sievietes, kuras strādā pēcdzemdību periodā, vai strādājošas sievietes, kuras baro bērnu ar krūti, tādu iemeslu dēļ, kas saistīti ar viņu stāvokli.

Ievērojot minēto, jāuzskata, un dalībvalstīm ir tiesības noteikt atšķirīgus darba ņēmēju aizsardzības režīmus atkarībā no viņu pienākumiem ar nosacījumu, ka tajos ir ievērots Direktīvas mērķis, proti, tiem ir jānodrošina strādājošu grūtnieču, sieviešu, kuras strādā pēcdzemdību periodā, vai strādājošu sieviešu, kuras baro bērnu ar krūti, atlaišanas aizliegums tādu iemeslu dēļ, kas saistīti ar viņu stāvokli.

Tātad paralēli beznosacījumu aizliegumam atlaist attiecīgās darba ņēmējas tādu iemeslu dēļ, kas saistīti ar viņu stāvokli, Direktīvas 10.panta 1) punktā paredzētais izņēmuma režīms piešķir dalībvalstīm iespēju attiecībā uz īpašām personu kategorijām – tādām kā komercsabiedrību izpildinstitūciju locekļi – noteikt izņēmumus no vispārējā aizsardzības

režīma tādēļ, ka viņu pienākumiem komercsabiedrībā ir būtisks uzticības raksturs un lai nodrošinātu tostarp sabiedrības stratēģisko interešu ievērošanu.

Arī Eiropas Savienības tiesas Ģenerāladvokāts (Ives Bot) konkrētajā lietā sniegtajos 2010.gada 2.septembra Secinājumos šim jautājumam veltījis motivētu un detalizētu analīzi, cita starpā uzsvēris, ka Direktīvas 92/85 10.pantā dalībvalstīm ir noteikts pienākums veikt vajadzīgos pasākumus, lai aizliedztu darba ņēmēju atlaišanu tādu iemeslu dēļ, kas saistīti ar viņu grūtniecību, tomēr tajā nav aizliegta darba attiecību izbeigšana grūtniecības periodā, ja tā saistīta ar citiem iemesliem. Direktīvas 92/85 10.pants dalībvalstīm neuzliek par pienākumu pilnībā aizliedzt sievietes atlaišanu viņas grūtniecības laikā. Tas tikai nosaka dalībvalstīm pienākumu veikt vajadzīgos pasākumus, lai šāda atlaišana nebūtu pamatota ar grūtniecības stāvokli. Turklāt Ģenerāladvokāts nepārprotami norādījis, ka saskaņā ar Direktīvas 92/85 10.panta 1.punktu dalībvalsts var paredzēt, ka sabiedrības dalībniekiem, kuri uzskata, ka ir zaudējuši uzticību savas sabiedrības vadītājam, ir tiesības izbeigt ar viņu darba attiecības pat tad, ja šī vadītāja ir grūtniece, kā arī uzsvēris, ka Direktīvas 92/85 10.pants neliedz dalībvalstij izveidot atšķirīgu tiesisko režīmu, nodalot sabiedrības vadītājus un pārējos darba ņēmējus, kuriem nav tādu pašu pilnvaru vai atbildības un kuri tādēļ nav salīdzināmā situācijā, un tas vien, ka šī norma (Komerclikuma 224.panta ceturtdaļa) ir mazāk aizsargājoša nekā citiem darba ņēmējiem piemērojamās valsts tiesību normas, pats par sevi nav pretrunā Direktīvas 92/85 10.pantam.

[10.8] LKB ieskatā, Eiropas Savienības Tiesas sprieduma nolūmumu daļā šos Ģenerāladvokāta secinājumus nav nedz apstiprinājusi, nedz noliegusi, tāpēc jākonstatē, ka Eiropas Savienības Tiesa nav pēc būtības atbildējusi uz otro prejudiciālo jautājumu tādu lietas faktisko apstākļu kontekstā, kādā šis jautājums uzdots, un attiecībā uz tādu Komerclikuma 224.panta ceturtdaļas piemērošanas aspekta atbilstību Eiropas Savienības tiesībām, kas nozīmīgs konkrētajā lietā. Tāpēc LKB pieteikusi lūgumu par lietas apturēšanu un pieteikuma iesniegšanu Eiropas Savienības Tiesas sprieduma izskaidrošanai.

Senāts noraida šo LKB pieteikto lūgumu, jo Eiropas Savienības Tiesas spriedumā, atbildot uz otru uzdoto jautājumu, ir pietiekami skaidri noteikts, ka Direktīvas 92/85 10.pants nepieļauj bez ierobežojumiem atsaukt kapitālsabiedrības valdes locekli, ja attiecīgai personai ir „strādājošas grūtnieces” statuss šīs Direktīvas izpratnē un ja attiecībā pret to pieņemtais lēmums par atsaukšanu, galvenokārt, ir pamatots ar viņas grūtniecības stāvokli.

Ja valdes locekli nebūtu šāda statusa, tad atsaukšana grūtniecības dēļ vai kāda iemesla dēļ, kas būtībā pamatots ar šo stāvokli, var skart tikai sievietes un tādējādi tā ir tieša diskriminācija dzimuma dēļ, kas ir pretrunā Direktīvas 76/207 2.panta 1.un 7.punktam, kā arī 3.panta 1.punkta c) apakšpunktam.

Tātad spriedumā uzsvērts beznosacījuma aizliegums atsaukt no kapitālsabiedrības locekles amata sievietes tikai grūtniecības dēļ vai tāda iemesla dēļ, kas būtībā pamatots ar šo stāvokli. Turklāt, kā jau iepriekš norādīts, iesniedzējtiesas kompetencē ir konstatēt faktus, ar kuriem saistīts pamata strīds, tostarp vai atsaukšana no valdes locekles amata bija, galvenokārt, pamatota ar prasītājas grūtniecības stāvokli.

[10.9] Konkrētajā gadījumā prasītāja D.D. savā prasībā nav norādījusi, ka viņas atsaukšana no valdes locekles amata būtu notikusi sakarā ar viņas grūtniecību un šajā sakarā viņa tikusi diskriminēta.

Prasītājas ieskatā, darba devēja nelabvēlību izraisījusi viņas nostāja LKB statūtu grozījumu jautājumā, jo viņa 2007. gada 19.jūlijā paziņojusi sabiedrības padomei savu viedokli attiecībā par valdes locekļu nepieciešamo skaitu.

Tādējādi prasītāja pati ir norādījusi, ka viņa no amata ir atcelta ar grūtniecību nesaistītu iemeslu dēļ. Lietā nav konstatēts, ka viņas atsaukšana no valdes locekles amata būtu saistīta ar grūtniecību.

Turklāt apelācijas instances tiesa nav konstatējusi arī to, ka D.D. par savu grūtniecību būtu paziņojusi LKB un, pieņemot lēmumu par viņas atsaukšanu no amata, darba devējai bijis zināms par grūtniecību.

Senāta ieskatā, tas ir būtisks apstāklis, kas ņemams vērā strīda izšķiršanā.

[10.10] Ievērojot iepriekš minēto un pastāvot apstāklim, ka D.D. no valdes locekles amata nav bijusi atsaukta saistībā ar viņas grūtniecību vai kāda iemesla dēļ, kas būtībā pamatots ar šo stāvokli, šajā gadījumā prasītāja nevar atsaukties arī uz Direktīvā 76/207 piešķirto aizsardzību pret diskrimināciju dzimuma dēļ. Turklāt uz diskrimināciju grūtniecības un dzimuma dēļ, kā jau iepriekš norādīts, viņa nav atsaukusies arī savā prasības pieteikumā, tādēļ lieta ir izskatāma tikai robežās par prasībā norādīto priekšmetu un pamatu.

[10.11] Šajā spriedumā norādīto apsvērumu dēļ nevar atzīt par pareiziem kasācijas sūdzībā izteiktos pārmējumus, ka

apelācijas instances tiesa nepamatoti nav piemērojusi Darba likuma 2., 28., 39. un 41.pantu, 109.panta pirmo daļu un Civillikuma 2178. un 2179.pantu.

[10.12] Senāts uzskata, ka apelācijas instances tiesa faktiskos apstākļus ir noskaidrojusi pietiekami pilnīgi. Tiesas secinājumi atbilst likumam un lietas materiāliem, kā arī Senāta un Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai, tāpēc kasācijas sūdzībā norādītie argumenti nevar būt pamats apelācijas instances tiesas sprieduma atcelšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 1.punktu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2008.gada 14.aprīļa spriedumu atstāt negrozītu, D.D. kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs senators
Z.Gencs

Senatori
I.Garda, V.Jonikāns, A.Laviņš,
N.Salenieks, K.Torgāns, M.Zāģere

Pēteris DZALBE,
Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta senators

MORĀLĀ KAITĒJUMA NOTEIKŠANAS VADLĪNIJAS KRIMINĀLPROCESĀ

Viens no kriminālprocesa pamatprincipiem, kas nostiprināts Kriminālprocesa likuma 22. pantā, ir tiesības uz kompensāciju par radīto kaitējumu. Personai, kurai ar noziedzīgu nodarījumu radīts kaitējums, ņemot vērā tās morālo aizskārumu, fiziskās ciešanas un mantisko zaudējumu, tiek garantētas procesuālas iespējas morālas un materiālas kompensācijas pieprasīšanai un saņemšanai.

Latvijā morālā kaitējuma kompensācija kriminālprocesā ir samērā jauns tiesību institūts, kas savu praktisko realizāciju sāka ar 2005. gada 1. oktobri, kad stājās spēkā Kriminālprocesa likums. Kā jebkurš jauninājums, arī morālā kaitējuma kompensācija kriminālprocesā tiesu praksē izraisīja problēmas tiesību normu interpretēšanā un piemērošanā, kļūdas tiesu nolēmumos.

Pēc Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta un Judikatūras nodaļas iniciatīvas juridisko zinātņu doktorē profesore Valentija Liholaja veica ļoti nozīmīgu un darb-

ietilpīgu pētījumu, izanalizējot vairāk kā divus simtus visu instanču tiesu nolēmumus, kas stājušies spēkā 2008. - 2010. gadā. Pētījuma rezultāti un secinājumi atspoguļoti apkopojumā „Tiesu prakse par morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā”.

Apkopojuuma nobeiguma sadaļā autore sadarbībā ar Senāta Krimināllietu departamenta senatoriem izteikusi rekomendācijas, kas ņemamas vērā, izlemjot morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā. Rekomendācijas izstrādātas, vadoties no tiesu praksē izteiktajām atziņām likumu piemērošanā.

Svarīgi ievērot to, ka tiesības prasīt morālā kaitējuma kompensāciju ir personai, kas atzīta par cietušu kriminālprocesā. Tiesas, iztiesājot krimināllietas, var arī nenoteikt morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā gadījumos, kad, neatliekot lietas iztiesāšanu vai neizsludinot pārtraukumu, nav iespējams izlemt pieteikto kaitējuma kompensāciju. Šāds

tiesas nolēmums nav pretrunā ar kriminālprocesa pamatprincipu - tiesībām uz kompensāciju par radīto kaitējumu, jo personai saglabājas tiesības prasīt kaitējuma atlīdzināšanu Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā.

Nosakot morālā kaitējuma kompensācijas apmēru, tiesām jāpamato nolēmums un nav jāaprobežojas tikai ar likumā noteikto izvērtējamo apstākļu uzskaitījumu, lai ikviens varētu pārliecināties par nolēmuma tiesiskumu.

Tiesu prakses analīze parādīja, ka tiesas salīdzināmos apstākļos noteikušas ļoti atšķirīgus morālā kaitējuma kompensācijas apmērus. Piemēram, no vainīgajām personām par ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšanu, vadot transportlīdzekli, kā rezultātā cietušajam nodarīts vidēja smaguma miesas bojājums, tiesas par labu cietušajiem ir piedzinušas morālā kaitējuma kompensācijas robežas no 380 latiem līdz 20 000 latiem.

Pētījuma autore un Senāta Krimināllietu departamenta senatori uzskatīja, ka ir nepieciešamas orientējošas vadlini-

jas par iespējamiem morālā kaitējuma kompensācijas apmēriem, kas atspoguļoti pētījuma pielikumā.

Morālā kaitējuma kompensācijas vadliniju tabulā ir norādīti tikai tie noziedzīgie nodarījumi, par kuru izdarīšanu morālā kaitējuma kompensācija bija izlemta tiesās izskatītājās lietās. Šīs vadlinijas izstrādātas, ņemot vērā tiesu praksi, un tās nav balstītas uz zinātniskiem pamatojumiem un metodēm, kā arī spēkā esošajos speciālajos normatīvajos aktos ietvertajiem principiem morālā kaitējuma apmēru aprēķināšanā.

Pētījumā ietvertās vadlinijas ir pirmais mēģinājums izstrādāt skaitliskus orientierus tiesām morālā kaitējuma kompensācijas apmēra noteikšanā. Šīs vadlinijas nav obligātas tiesām, izlemjot konkrētas lietas.

Autori apzinās, ka izstrādātās vadlinijas ir kritizējamas un pilnveidojamas, kā arī cer, ka tās rosinās diskusijas par to, vai vispār ir iespējamas un nepieciešamas šādas vadlinijas, un esošās tiesu prakses plašāku teorētisku izvērtēšanu.

ŅEMOT VĒRĀ TIESU PRAKSI UN SAMĒROJAMĪBU, VIRS SPECIĀLAJOS LIKUMOS PAREDZĒTĀJĀM SUMMĀM TIESAS VARĒTU PIEDZĪT ŠĀDAS MORĀLĀ KAITĒJUMA SUMMAS PAR ATSEVIŠĶIEM NOZIEDZĪGIEM NODARĪJUMIEM

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
KL 130.p.	KL 126.p.	KL 125.p.	KL 116.p.	KL 117.p., 118.p.	KL 159., 160.p.	KL 176.p.	KL 231.p.II.d.	KL 260.p.I.d. (viegli, vidēji miesas bojājumi)	KL 260.p.II.d. (smagi miesas bojājumi)	KL 260.p.II.d. (nāve)	KL 260.p.III.d.
Līdz Ls 500	Ls 500- 3000	Ls 3000- 7000	Ls 7000- 10 000	Ls 10 000- 50 000	Ls 5000- 7000	Ls 500- 7000 (atkarība no miesas bojājumiem u.c.)	Ls 500- 3000 (atkarība no miesas bojājumiem u.c.)	Līdz Ls 2000	Ls 2000- 5000	Ls 5000- 7000	Palielina, salīdzinot ar 260.p. I, II.d.

NOSAKOT MORĀLĀ KAITĒJUMA KOMPENSĀCIJAS APMĒRU, JĀŅEM VĒRĀ:

[1] Saskaņā ar Civilprocesa likuma 1635. panta otrajā daļā noteikto, atlīdzības apmēru par morālo kaitējumu nosaka tiesa pēc sava ieskata, ņemot vērā morālā kaitējuma smagumu un sekas.

[2] Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 352. panta pirmajai daļai, lemjot par morālā kaitējuma kompensācijas apmēru, tiesai ir jāizvērtē cietušā pieteikums un jāņem vērā: 1) noziedzīga nodarījuma smagums un izdarīšanas raksturs; 2) nodarītās fiziskās ciešanas, paliekoši sakropļojumi, un darbību zudums; 3) morālā aizskārums dziļums un publiskums; 4) psihiskas traumas. Tiesa nedrīkst aprobežoties tikai ar šo apstākļu uzskaitījumu un norādi, ka tie pie kompensācijas apmēra noteikšanas ņemti vērā, bet šie apstākļi katrā konkrētā gadījumā izvērtējami, norādot, kā tie ir ietekmējuši lēmumu par kompensācijas apmēru.

[3] Izlemjot jautājumu par morālās kompensācijas apmēru, tāpat jāvadās no cilvēktiesību un kriminālprocesa principiem, kā arī tiesu prakses citos, jo sevišķi - salīdzināmos gadījumos, kad atlīdzinājumam pēc iespējas ir jābūt līdzīgam.

[4] Lemjot par morālās kaitējuma kompensācijas apmēru, jāievēro samērīguma princips un tas, ka morālā kaitējuma kompensācija ir tikai viens no kompensācijas veidiem un neaizstāj cietušā mantai un veselībai nodarīto kaitējumu.

[5] Tā kā Kriminālprocesa likumā no morālā aizskārums (kaitējuma) ir īpaši izceltas fiziskās ciešanas, morālā kaitē-

juma elementi ir izvērtējami patstāvīgi, ņemot vērā, ka morālais aizskārums jeb garīgās ciešanas un fiziskās sāpes jeb ciešanas tiek saistītas ar atšķirīgām izpausmēm, proti, pirmajā gadījumā ar psiholoģisku diskomfortu un dažādām negatīvām emocijām, bet otrajā gadījumā – ar ķermeņa sāpēm. Ja cietušais pieteikumā ir nodalījis pieprasīto kompensāciju par morālo aizskārums un fiziskām sāpēm, tiesai jautājums par pieteikto kompensāciju izlemjams tieši tādā pašā veidā.

[6] Lai morālā kaitējuma atlīdzinājums būtu atbilstīgs, tam ir jābūt samērojamam ar nodarīto kaitējumu, un, jo nopietnāks kaitējums, jo ievērojamākam jābūt atlīdzinājumam. Tiesai ne tikai jānosaka atbilstīgs atlīdzinājums, bet arī jāpamato, kādēļ tā uzskatījusi atlīdzinājumu par atbilstīgu. Pamatojumam ir jāparāda, ka tiesa ir ņēmusi vērā un izvērtējusi visus atlīdzinājuma noteikšanā būtiskos apstākļus un ka tiesa, nosakot atlīdzinājumu, nav balstījusies vienīgi uz saviem subjektīvajiem ieskatiem, bet gan uz racionāliem juridiskiem apsvērumiem. Šāds pamatojums ir būtisks, lai ikviens varētu pārliecināties par tiesas nolēmuma tiesiskumu (*Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 16.februāra lēmums lietā SKA-104/2010.*).

Pilnu apkopojumu „Tiesu prakse par morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā” skatiet Augstākās tiesas mājas lapā www.at.gov.lv sadaļā Tiesas informācija/ Tiesu prakses apkopojumi

Veronika KRŪMIŅA,
Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

APSKATS PAR SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA 2010.GADĀ IZSKATĪTAJĀM LIETĀM SAISTĪBĀ AR CIVILDIENTESTA ATTIECĪBĀM

IEVADS

[1] Šajā darbā apkopotas nozīmīgākās Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Senāta) atziņas 2010. gadā izskatītajās administratīvajās lietās, kas saistītas ar dienesta gaitām valsts pārvaldē.

[2] Senāts 2010. gadā izskatīja salīdzinoši vairāk lietas saistībā ar ierēdņu strīdiem, nekā citos gados. Iespējams, tās ir sekas krīzes gadiem, kad daudzās iestādēs notika reorganizācijas, kā rezultātā daudzi ierēdņi tika atbrīvoti no dienesta valsts pārvaldē.

2. DIENESTA GAITAS ATŠKIRĪBAS CIVILDIENTESTĀ

[3] 1994. gada 21. aprīlī Saeima pieņēma likumu „Par valsts civil dienestu”, kas kopumā paredzēja karjeras civil dienesta modeli.¹ 2000. gada 7. septembrī tika pieņemts jauns Valsts civil dienesta likums. Šajā likumā civil dienests tika sadalīts vispārējā un specializētajā valsts civil dienestā. Specializētais valsts civil dienests citstarp tika attiecināts arī uz ierēdņiem, kas veic funkcijas policijā, robežsardzē, valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestā un Ieslodzījuma vietu pārvaldē. Arī šajā likumā pamatā tika paredzēts karjeras civil dienesta modelis.² Taču pēc 2007. gada Valsts civil dienesta likumā tika izdarīti būtiski grozījumi, kas pamazām izslēdza no likuma karjeras civil dienesta elementus. Tādējādi tiesai, izskatot lietas saistībā ar ierēdņu atbrīvošanu no civil dienesta, bija jākonstatē, kādi modeļi šobrīd pastāv Latvijas civil dienestā.

[4] Senāts šajā sakarā interpretēja divus likumus: Valsts civil dienesta likumu un Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likumu (turpmāk – Dienesta gaitas likums). Interpretējot minētos likumus, Senāts atzina, ka likumdevējs politiski izšķīries Valsts ci-

vildienesta likumā iekļaut regulējumu, kas paredz amatu civil dienesta modeli, taču Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēs un Ieslodzījuma vietu pārvaldē saglabāt karjeras civil dienesta modeli.

[5] Senāts 2010. gada 28. jūnija spriedumā lietā Nr.SKA-381/2010 atzina, ka no Dienesta gaitas likuma normām izriet dienesta vienotības princips. Proti, dienests Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēs un Ieslodzījuma vietu pārvaldē ir veidots atbilstoši karjeras dienesta modelim. Karjeras dienesta modelim raksturīga pakāpeniska dienesta gaita, kad persona sāk dienestu no zemākās amata pozīcijas un pakāpeniski veido karjeru, pārejot arvien augstākos amatos sistēmas ietvaros. (Sk. arī Senāta 2010. gada 13. novembra sprieduma lietā Nr.SKA-490/2010 15. punktu). Līdz ar to gadījumā, ja tiek likvidēts ierēdņa amats Iekšlietu iestādē vai Ieslodzījuma vietu pārvaldē, ir jāapsver iespēja piedāvāt ierēdņim citu vakantu amatu ne tikai konkrētajā iestādē, bet arī citās Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēs un Ieslodzījuma vietu pārvaldē.

Minētais atziņš arī Senāta 2010. gada 28. septembra spriedumā lietā Nr.SKA-632/2010 (sk. sprieduma 8.punktu), 2010. gada 7. oktobra spriedumā lietā Nr.SKA-620/2010 (sk. sprieduma 10. punktu), 2010. gada 17. novembra spriedumā lietā Nr.SKA-839/2010 (sk. sprieduma 10. punktu), kā arī 2010. gada 6. decembra spriedumā lietā Nr.SKA-673/2010 (sk. sprieduma 10. punktu).

[6] Kā Senāts norādīja 2010. gada 13. novembra spriedumā lietā Nr.SKA-490/2010, atšķirībā no dienesta Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēs un Ieslodzījuma vietu pārvaldē, valsts civil dienests Latvijā šobrīd atbilst amatu dienesta modelim. Amatu dienesta sistēmā uz visiem vakantajiem amatiem tiek izsludināts atklāts konkurss, kurā var piedalīties jebkura persona, kura atbilst konkrētajam amatam izvirzītajām prasībām. Tādējādi augstākie amati nav garantēti zemākus amatus ieņemošajiem, bet tajos var nokļūt arī dienestam iepriekš nepiederējusi persona. Dienesta personai nav garantēta iespēja pāriet uz citu amatu, tai ir jāpiedalās atklātā konkursā kopā ar citiem pretendentiem. Līdz ar to izpaliek pakāpeniska karjeras attīstība dienesta sistēmas ietvaros, bet tās vietā nāk lielāka

¹ Jansone D., Reinholde I., Ulcināne I. Latvijas publiskā pārvalde, Rīga: Eiropafakultātes Rīgas centrs, 2002, 124.lpp.

² Turpat, 127.lpp.

atvērtība un iespēja jebkuram amatam piesaistīt kvalificētus speciālistus no privātā sektora. Amatu civildienesta sistēma atspoguļota, piemēram, Valsts civildienesta likuma 8. pantā, kura ceturrtā daļa paredz, ka uz vakantajiem ierēdņa amatiem atklātu pretendentu konkursu var neizsludināt tikai likumā īpaši noteiktos izņēmuma gadījumos.

Turklāt atšķirībā no Dienesta gaitas likuma, kura 12. panta pirmā daļa paredz iespēju pārcelt amatpersonu citā amatā ne vien dienesta interesēs, bet arī citu iemeslu dēļ, piemēram, sakarā ar neatbilstību ieņemamajam amatam vai amata (struktūrvienības, iestādes) reorganizāciju vai likvidāciju, Valsts civildienesta likuma 37. pants īpaši uzsver, ka ierēdņa pārcelšana citā amatā veicama tikai tad, ja tas ir valsts interesēs.

Atšķirību starp dienesta organizācijas sistēmām atspoguļo arī Dienesta gaitas likuma 47. panta 5. punkta un Valsts civildienesta likuma 47. panta 1. punkta „d” apakšpunkta salīdzinājums. Minētā Dienesta gaitas likuma norma kā atvaļināšanas no dienesta pamatu nosaka neatbilstību amatam tikai gadījumā, ja amatpersona nepiekrīt pārcelšanai citā amatā. Savukārt minētā Valsts civildienesta likuma norma paredz, ka valsts civildienesta attiecības izbeidzas sakarā ar neatbilstību ieņemamam amatam, neparedzot piedāvāt ierēdnim citu amatu.

Tādējādi ierēdnis valsts civildienestā nonāk konkrētā amatā, un viņam nav no dienesta organizācijas sistēmas automātiski izrietošu tiesību pāriet citos civildienesta amatos, vēl jo vairāk citā iestādē. (Sk. sprieduma 16. punktu).

Minētais atzīts arī Senāta 2010. gada 27. jūlija rīcības sēdes lēmumā lietā Nr.SKA-659/2010. (Sk. lēmuma 7. punktu).

3. TIESAS PIENĀKUMS PĀRBAUDĪT, VAI IESTĀDE PAREIZI IZMANTOJUSI RĪCĪBAS BRĪVĪBU LĒMUMOS PAR DIENESTA ATTIECĪBU TURPINĀŠANU

[7] Kā jau minēts iepriekš, Senāts atzina, ka Dienesta gaitas likums noteic iestādes pienākumu pārbaudīt visa dienesta ietvaros (Iekšlietu sistēmas iestādēs un Ieslodzījuma vietu pārvaldē), vai pastāv brīva amata vieta. Taču minētais likums nenoteic tuvāk, cik un kādas tieši brīvas amata vietas ierēdnim piedāvājam. Tātad te iestādei ir plaša rīcības brīvība.

Kā norādīja Senāts 2010. gada 6. decembra spriedumā lietā Nr.SKA-673/2010, personai ir tiesības prasīt, lai iestāde izmanto savu rīcības brīvību nekļūdīgi. Tiesa var pārbaudīt tikai to, vai valsts pārvalde, izmantojot savu rīcības brīvību, ir rīkojusies tiesiski. Valsts pārvaldes rīcības brīvība nav izmantota tiesiski, ja tā ir kļūdaina. Līdz ar to tiesai ir jāpārbauda iespējamās rīcības brīvības izmantošanas kļūdas: rīcības brīvības neizmantošana, rīcības brīvības pārsniegšana, rīcības brīvības nepareiza izmantošana. Izskatāmajā lietā strīds pastāv tieši par to, vai iestāde ir pareizi izmantojusi savu rīcības brīvību. (Sk. sprieduma 10.–11. punktu).

[8] Savukārt 2010. gada 17. marta spriedumā lietā Nr.SKA-237/2010 Senāts risināja jautājumu par iestādes rīcības brīvību, izlemjot jautājumu par dienesta attiecību turpināšanu ugunsdzēsības dienestā pēc tam, kad ierēdnis sasniedzis likumā noteikto maksimālo vecumu.

Dienesta gaitas likuma 46. pants iedibina tādu sistēmu, ka dienests noteikti var tikt turpināts tikai līdz 50 gadu vecumam, bet pēc šā vecuma sasniegšanas iestādei ir rīcības brīvība izlemt, vai un uz cik ilgu laiku attiecīgā persona var turpināt dienestu. Likuma 46. panta otrā daļa noteic, ka,

ņemot vērā dienesta nepieciešamību, amatpersonas fiziskās un profesionālās spējas, kā arī veselības stāvokli, iestādes vadītājs amatpersonai var pagarināt dienesta laiku ne ilgāk kā līdz 60 gadu vecuma sasniegšanai.

Senāts norādīja, ka noteikta vecuma sasniegšana pati par sevi dod iespēju iestādei pret personu turpmākas nodarbinātības jautājumā attiekties atšķirīgi kā pret citiem. Taču, Senāta ieskatā, ir būtiski, lai gadījumā, ja reiz iestādei ir dota rīcības brīvība, šāda lēmuma pieņemšana nenotiktu patvaļīgi – lai noteikta vecuma sasniegšana nekalpotu tikai kā iespēja patvaļīga lēmuma pieņemšanai. (Sk. sprieduma 10.–12. punktu).

4. PRIEKŠROCĪBAS SAGLABĀT AMATU GADĪJUMĀ, JA TIEK SAMAZINĀTS AMATPERSONU SKAITS VAI LIKVIDĒTS AMATS

[9] Likuma „Par valsts un pašvaldības institūciju amatpersonu un darbinieku atlidzību 2009. gadā” 10. panta pirmā daļa noteic, ka amatpersonu (darbinieku) skaita samazināšanas gadījumā vai amatpersonas amata likvidēšanas gadījumā priekšrocības saglabāt amatu vai palikt darbā ir tām amatpersonām (darbiniekiem), kurām ir labāki darba rezultāti un augstāka kvalifikācija. Savukārt atbilstoši minētā panta otrajai daļai, ja amatpersonu (darbinieku) darba rezultāti un kvalifikācija būtiski neatšķiras, priekšrocības saglabāt amatu vai palikt darbā ir tām amatpersonām (darbiniekiem), kurām nav cita pastāvīga ienākuma avota. Ja amatpersonām (darbiniekiem) nav cita pastāvīga ienākuma avota, priekšrocības saglabāt amatu vai palikt darbā nosaka saskaņā ar Darba likumu.

Senāts 2010. gada 7. oktobra spriedumā lietā Nr.SKA-642/2010 atzina, ka no minētajām tiesību normām izriet, ka priekšrocību saglabāt amatu izvērtēšana tiek veikta secīgi vairākās kārtās, proti, vispirms tiek izvērtēti nodarbināto personu darba rezultāti un kvalifikācija. Tikai tad, ja tie salīdzināmajām personām būtiski neatšķiras, ir jāpāriet pie nākamās salīdzinājuma kārtas – cita pastāvīga ienākuma avota esība. Savukārt, ja arī šajā kārtā atšķirības nav, izvērtējuma trešajā kārtā jāvadās no Darba likuma, konkrēti tā 108. panta otrajā daļā minētajiem kritērijiem, ko darba tiesību teorijā dēvē par sociālajiem kritērijiem, piemēram, nodarbinātības ilgums pie konkrētā darba devēja, ģimenes stāvoklis, vecums. Sociālie kritēriji nav jāvērtē, ja konkrētajai personai darba rezultāti un kvalifikācija ir augstāka par salīdzināmajiem kolēģiem. (Sk. sprieduma 8.–12. punktu).

5. IESTĀDES LĒMUMS, KAS SKAR IERĒDŅA MĒNEŠALGU, IR ADMINISTRATĪVAIS AKTS

[10] Viens no svarīgākajiem jautājumiem, par kuru Senāts nācās izšķirties, bija saistībā ar to, vai iestādes lēmums, kas skar ierēdņa mēnešalgu, atzīstams par administratīvo aktu.

Ierēdnis dienē valsts dienestā un ir uzskatāms par iestādei īpaši pakļautu personu. Pamatā dienesta attiecību norise ir iekšēja, tādēļ ierēdni skaroši lēmumi un rīkojumi dienesta norises ietvaros, piemēram, attiecībā uz dienesta uzdevumu pildīšanu, ierēdņa vispārējo izturešanos, ir iekšēji tiesību akti. (Sk. Senāta 2010. gada 22. februāra lēmuma lietā Nr.SKA-127/2010 11. punktu).

Senāts 2010. gada 22. februāra lēmumā lietā Nr.SKA-127/2010 (sk. lēmuma 14. punktu), kā arī citstarp 2010. gada 14. aprīļa lēmumā lietā Nr.SKA-434/2010 (sk.

lēmuma 10. punktu) atzina, ka iestādes lēmums par ierēdņa mēnešalgu (pamatatalgojumu) ir atzīstams par administratīvo aktu. Kā Senāts norādīja, lēmums par ierēdņa mēnešalgas noteikšanu ir administratīvais akts, jo skar ierēdni ārpus iekšējām dienesta attiecībām jeb „uz āru”.

6. PERSONAS TIESĪBAS PĀRSŪDZĒT IESTĀDES LĒMUMU PAR CITA PRETENDENTA IECELŠANU AMATĀ

[11] Saistībā ar iestāžu reorganizācijām iestādes ar dažiem ierēdņiem turpināja dienesta attiecības, bet ar citiem – izbeidza. Šajā sakarā Senātam nācās izlemt jautājumu par to, vai personai ir subjektīvās tiesības pārsūdzēt iestādes lēmumu par cita pretendenta iecelšanu amatā. Tā 2010. gada 21. decembra lēmumā lietā Nr.984/2010 Senāts norādīja, ka lēmums par ierēdņa iecelšanu amatā tieši skar tikai to personu, kura šajā amatā ir iecelta, izņemot gadījumu, kad ierēdnis tiek iecelts amatā atklāta konkursa rezultātā. Izsludinot atklātu konkursu uz valsts civildienesta ierēdņa amatu un pieņemot lēmumu par konkursā uzvarējušo personu, tas ir labvēlīgs personai, kura iecelta konkrētajā amatā, bet nelabvēlīgs pārējiem šā amata pretendentiem. Līdz ar to pārējiem pretendentiem ir tiesības pārsūdzēt sev nelabvēlīgo lēmumu. Papildus minētajam Senāts arī norādīja, ka ierēdnim ir subjektīvās tiesības pārsūdzēt lēmumu par cita pretendenta iecelšanu amatā, ja lēmuma pieņemšanā pārkāpts vienlīdzības princips. No vienlīdzības principa izriet, ka ikvienam pretendentam ir tiesības uz vienlīdzīgu piekļuvi amatiem valsts dienestā atbilstoši viņa piemērotībai, spējam un sniegunam un pretendentam ir tiesības uz tādu lēmumu, kurā nav pieļautas novērtējuma un lietderības apsvērumu kļūdas. (*Sk. lēmuma 9. punktu*).

7. IESTĀDES IEKŠĒJIE LĒMUMI

[12] Iestādes lēmumi par ierēdņa dienesta uzdevumu pildīšanu ir vērsti uz iekšu un nav administratīvie akti. Piemēram, tie ir lēmumi par ierēdņa kvalifikācijas novērtēšanu, ierēdņa komandēšanu, pārvietošanu uz citu iestādi (arī citā pilsētā), pārcelšanu tādā pašā amatā tajā pašā iestādē, rīkojumi par noteiktu uzdevumu izpildi, piedalīšanos sapulcēs, dienesta uzdevumu izpildes laika ievērošanu, dienesta kabineta piešķiršanu, dienesta formas nēsāšanu u.tml. (*Sk. Senāta 2010. gada 14. aprīļa lēmuma lietā Nr.SKA-434/2010 10. punktu*).

[13] Senāts 2010. gada 14. aprīļa lēmumā lietā Nr.SKA-434/2010 vērtēja, vai lēmums par nacionālā eksperta norīkošanu darbā Eiropas Savienības institūcijās ir administratīvais akts. Senāts konstatēja, ka Ministru kabineta 2008. gada 28. aprīļa noteikumi Nr.304 „Noteikumi par kārtību, kādā nacionālos ekspertus norīko darbā Eiropas Savienības institūcijās” paredz šādus nacionālā eksperta nosūtīšanas tiesisko attiecību elementus: 1) ierēdnis tiek norīkots darbā (komandēts) uz laiku; 2) norīkojuma laikā ierēdnis paliek nacionālās valsts pārvaldes ietvaros (saglabā savu pakļautību); 3) norīkojuma laikā ierēdnim netiek mainīts amats un atalgojums.

No iepriekš minētā Senāts secināja, ka norīkojums saturiski atbilst ierēdņa komandējuma būtībai, taču vienīgais izņēmums, ka ierēdnis komandējuma naudu (dienas naudu) saņem no Eiropas Savienības un komandējuma laikā izpilda Eiropas Savienības institūcijas dienesta uzdevumus. Šis īpat-

nības neatsver to, ka norīkojums ir nacionālās valsts iestādes iekšējs dienestu organizējošs lēmums. Tādējādi kārtība, kādā izvēlas nosūtāmā nacionālā eksperta kandidatūru no ierēdņu vidus, ir iekšēja procedūra, kuras pārbaude nav pakļauta administratīvajai tiesai. (*Sk. lēmuma 11. punktu*).

[14] Senāts 2010. gada 25. maija lēmumā lietā Nr.SKA-520/2010 konstatēja, ka lēmums par atteikšanos piešķirt apmaksātu mācību atvaļinājumu semestra pārbauzījumu kārtošanai neietekmē ierēdņa tiesisko statusu, neparedz ierēdņa disciplināro sodīšanu, kā arī būtiski neietekmē ierēdņa cilvēktiesības. Līdz ar to Senāts atzina, ka pārsūdzētais lēmums attiecas uz iestādes darba organizāciju un tas nav pārbaudāms tiesā administratīvā procesa kārtībā. (*Sk. lēmuma 7. punktu*).

8. AMATPERSONAS, AR KURU IR NOSLĒGTS DARBA LĪGUMS, UN IESTĀDES STRĪDA PAKĻAUTĪBA

[15] Nereti tiesām ir jāizšķir jautājums par to, vai strīds starp amatpersonu un iestādi ir pakļauts administratīvajai tiesai. Neizpratni, acīmredzot, rada tas, ka Administratīvā procesa likuma 1. panta trešajā daļā tiek lietots jēdziens *amatpersona*. Līdz ar to amatpersona, rodoties strīdam ar iestādi, vēršas ar pieteikumu administratīvajā tiesā. Taču šī pati panta daļa ietver arī norādi, ka amatpersona šīs daļas izpratnē nav iestādes darbinieks, ar kuru atbilstoši normatīvajiem aktiem dibināmas darba tiesiskās attiecības. Piemēram, 2010. gada 30. decembra lietā Nr.SKA-1078/2010 pieteicējs uzskatīja, ka lieta ir pakļauta administratīvajai tiesai, jo viņš ir amatpersona likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpratnē.

Senāts atzina, ka Administratīvā procesa likumā ietvertā jēdziena *amatpersona* tvērums ir šaurāks nekā likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” paredzētais. Līdz ar to apstāklis, ka pieteicējs varētu būt amatpersona likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpratnē, nepadara viņu par amatpersonu Administratīvā procesa likuma izpratnē un nav arī noteicošais, vērtējot starp pieteicēju un viņa darba devēju pastāvošo tiesisko attiecību juridisko dabu. (*Sk. lēmuma 8. punktu*).

Tādējādi, ja tiesību normas noteic, ka ar amatpersonu ir slēdzams darba līgums, strīds starp amatpersonu un iestādi risināms vispārējās jurisdikcijas tiesā. (*Sk. arī Augstākās tiesas Senāta departamentu priekšsēdētāju sēdes 2010. gada 12. maija lēmumu lietā Nr.A42678408*).

9. LIKUMA „PAR ARODBIEDRĪBĀM” UN DARBA TIESISKĀS ATTIECĪBAS REGLAMENTĒJOŠO NORMATĪVO AKTU PIEMĒROŠANA CIVILDIENESTA ATTIECĪBĀS

[16] Likuma „Par arodbiedrībām” 15. pants noteic, ka nav pieļaujama ar arodbiedrības biedru noslēgtā darba līguma izbeigšana pēc darba devēja iniciatīvas bez arodbiedrības iepriekšējas piekrišanas, izņemot gadījumu, kad tiek pārkāpta darba disciplīna un darba līguma noteikumi.

Senāts 2010. gada 28. septembra spriedumā lietā Nr.SKA-632/2010 un 2010. gada 7. oktobra spriedumā lietā Nr.SKA-620/2010 atzina, ka minētā tiesību norma attiecas uz darbiniekiem, kuri ir arodbiedrības biedri, bet neattiecas uz valsts vispārējā civildienestā vai specializētajā dienestā

esošām personām. Minētās attiecības pamatā ir šo dienesta attiecību īpašais raksturs. Dienestā esoša persona ir valstij īpaši pakļauta persona. Dienesta attiecības tiek nodibinātas un izbeigtas ar administratīvo aktu. Arodbiedrībām nav tiesību aizkavēt valsts darbību publisko tiesību jomā. Šādu tiesību atzīšana pēc analogijas būtu pretēja likuma plānam un dienesta gaitas īpašajam raksturam. (Sk. attiecīgi sprieduma 10. un 12. punktu).

[17] Saskaņā ar Dienesta gaitas likuma 3. panta otro daļu uz amatpersonu neattiecas darba tiesiskās attiecības reglamentējošo normatīvo aktu normas, izņemot normas, kas nosaka:

- termiņus, tostarp nolīguma termiņu;
- atšķirīgas attieksmes aizliegumu;
- darba samaksas izmaksas laiku, veidu un aprēķinu;
- atlīdzību gadījumos, kad darbinieks neveic darbu attaisnojošu iemeslu dēļ;
- vidējās izpeļņas aprēķināšanu;
- ieturējumus no darba samaksas un to ierobežojumus;
- darbinieka civiltiesisko atbildību;
- laiku, kas dod tiesības uz ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu, grūtniecības un dzemdību atvaļinājuma piešķiršanu, atvaļinājuma piešķiršanu bērna tēvam, adoptētajam vai citai personai un bērna kopšanas atvaļinājuma piešķiršanu;
- tiesības, kas pienākas grūtniecēm un sievietēm, kuras baro bērnu ar krūti, un sievietēm pēcdzemdību periodā līdz vienam gadam.

Senāts 2010. gada 17. novembra spriedumā lietā Nr.SKA-839/2010 atzina, ka no minētās tiesību normas izriet, ka uz ierēdņiem neattiecas tās Darba likuma normas, kas nosaka priekšrocības turpināt darba tiesiskās attiecības darbinieku skaita samazināšanas gadījumā. (Sk. sprieduma 8. punktu).

10. KLŪDA BRĪDINOT IERĒDNI PAR ATVAĻINĀŠANU NO DIENESTA

[18] Senāts 2010. gada 17. novembra spriedumā lietā Nr.SKA-839/2010 analizēja brīdinājuma, kurš izsniegts visām amatpersonām pirms amatpersonu novērtēšanas, ietekmi uz vēlāk pieņemtā lēmuma par atvaļināšanu no dienesta prettiesiskuma konstatēšanu. Senāts konstatēja, ka brīdinājums par atvaļināšanu no dienesta tika izsniegts visām amatpersonām, un tas darīts pirms amatpersonu novērtēšanas. Senāts atzina, ka amatpersonu brīdināšana, pirms zināms, kura amatpersona patiešām tiks atvaļināta, degradē brīdinājuma jēgu. Tomēr nevar piekrist, ka iestāde, šādi brīdinot amatpersonas, nav izpildījusi Dienesta gaitas likuma 47. panta sestajā daļā paredzēto brīdināšanas pienākumu. Līdz ar to Senāts atzina, ka veids, kādā iestāde brīdināja ierēdņi, nav pamats vēlāk pieņemto lēmumu prettiesiskuma konstatēšanai. (Sk. sprieduma 7. punktu).

11. IESTĀDES NEATBILDĒŠANA UZ IERĒDŅA IESNIEGUMU NAV IESTĀDES FAKTISKĀ RĪCĪBA

[19] Senāts vairākos lēmumos ir atzinis, ka iestādes neatbildēšana uz ierēdņa iesniegumu nav iestādes faktiskā rīcība. Piemēram, 2010. gada 19. janvāra lēmumā lietā Nr.SKA-128/2010 Senāts norādīja, ka ir būtiski nošķirt, vai pieteicēja iesniegumus ir iesniegusi kā privātpersona, vēlo-

ties ar savu lūgumu, sūdzību, priekšlikumu vai jautājumu iesaistīties un veicināt valsts pārvaldes darbību, vai pieteicējas mērķis ir bijis risināt jautājumus, kas skar iestādes un viņas kā amatpersonas individuālas tiesiskās attiecības. Tikai pirmajā gadījumā neatbildēšana uz pieteicējas iesniegumiem ir uzskatāma par faktisko rīcību, kas pārsūdzama tiesā atbilstoši Iesniegumu likuma 10. panta otrajai daļai. Sarakste, kas norit starp valsts pārvaldi un amatpersonu kā tādu (par amata pienākumu saturu, izpildi, samaksu), pamatā ir valsts pārvaldes iekšējs jautājums un nav pārbaudāms administratīvā procesa kārtībā. Atsevišķos gadījumos, ja tiesisko attiecību saturs, lai arī saistīts ar personu kā amatpersonu, skar to arī kā privātpersonu, varētu būt vērtējams, vai iestādes lēmumi (rīcība) nav pārsūdzami kā administratīvie akti – šādus gadījumus attiecībā uz amatpersonām vai iestādei īpaši pakļautām personām paredz Administratīvā procesa likuma 1. panta trešā daļa. Šāda nošķiršana pastāv arī attiecībā uz personas informācijas pieprasījumiem. (Sk. lēmuma 8. punktu, kā arī 2010. gada lēmuma lietā Nr.SKA-694/2010 8.–9. punktu).

12. DARBA LAIKS UN IEROBEŽOJUMS TURPINĀT IEŅEMT IERĒDŅA AMATU

[20] Senāts 2010. gada 7. oktobra spriedumā lietā Nr.SKA-373/2010 vērtēja jautājumu, vai robežsarga darba laikā ieskaitāms laiks 1,5 stundas pirms norikojuma un 1 stundu pēc norikojuma.

Atbilstoši Darba likuma 130. pantam darba laiks ir laikposms no darba sākuma līdz beigām, kura ietvaros darbinieks veic darbu un atrodas darba devēja rīcībā, izņemot pārtraukumus darbā. Darba laika sākumu un beigas nosaka darba kārtības noteikumos, maiņu grafikos vai darba līgumā. Valsts robežsardze, atsaucoties uz iepriekš minēto darba laika definīciju, uzskatīja, ka robežsarga darba laikā nav jāiekļauj 1,5 stunda pirms norikojuma un 1 stundu pēc norikojuma, jo minētajā laikā robežsargs neesot veicis darbu.

Senāts norādīja, ka, lai arī pēc vispārīgā darba tiesību atzīnuma darba laikā netiek ieskaitīts laiks, ko darbinieks pavadā ceļā no mājām uz darbu un atpakaļ, pastāv arī izņēmumi. Piemēram, ja pēc darba laika sākuma vai pirms tā beigām darbinieks darba devēja interesēs dodas ārpus uzņēmuma, ceļā pavadītais laiks tiek ieskaitīts darba laikā (sal. Halbach G., Paland N., Schwedes R, Wlotzke O. Bonn: Arbeitsrecht, 1997, S.502., 505.).

Ar Valsts robežsardzes pavēli noteikts, ka pieteicējam norikojuma dienā bija jāierodas dienesta vietā Veclaicenes robežas kontroles punktā jau plkst.8.30 un pirms norikojuma pieņemšanas jāveic noteikti dienesta pienākumi, pēc tam ar dienesta transportu viņš tika nogādāts norikojuma vietā ārpus Veclaicenes robežas kontroles punkta, kur pieņēma norikojumu. Līdzīga kārtība bija noteikta arī pēc norikojuma, proti, pēc maiņas nodošanas ar dienesta transportu pieteicējs tika nogādāts Veclaicenes robežas kontroles punktā, kur viņam vēl bija jāveic noteikti dienesta pienākumi. Tikai pēc tam no Veclaicenes robežas kontroles punkta pieteicējs varēja doties uz savu dzīvesvietu. Tādējādi visu laiku no brīža, kad pieteicējs plkst.8.30 ieradās Veclaicenes robežas kontroles punktā, līdz brīdim, kad pēc norikojuma viņš varēja atstāt Veclaicenes robežas kontroles punktu, pieteicējs bija robežsardzes rīcībā un veica dienesta pienākumus. Nav pamatots uzskats, ka tikai norikojums ir robežsarga

dienesta pienākums un tikai norikojumā pavadītais laiks ieskaitāms darba laikā. (Sk. sprieduma 12.–13. punktu).

[21] Senāts iepriekš minētajā spriedumā arī vērtēja, vai laiks, kas pavadīts darba devēja organizētajā profesionālajā apmācībā vai kvalifikācijas celšanā, ir uzskatāms par darba laiku.

Atbilstoši Robežsardzes likuma 14. panta trešajai daļai robežsargi bez iebildumiem pilda savu tiešo priekšnieku un amatā augstāku priekšnieku likumīgās pavēles un rīkojumus. Kā secināms no Valsts robežsardzes pavēlēm par robežsardzes personāla profesionālo sagatavošanu, robežsargu piedalīšanās regulārās apmācībās un ieskaīšu kārtošānā ir obligāta. Tā nepieciešama, lai uzlabotu robežsargu profesionālo sagatavotību, proti, tā nepieciešama dienesta pienākumu pildīšanai. No Darba likuma regulējuma (sk., piemēram, 73. panta pirmās daļas 4. punktu, 137. panta otro daļu) secināms, ka laiks, kas pavadīts darba devēja organizētajā profesionālajā apmācībā vai kvalifikācijas celšanā, ir uzskatāms par darba laiku un ir apmaksājams. (Sk. sprieduma 10. punktu).

[22] Senāts 2010. gada 17. marta spriedumā lietā Nr.SKA-237/2010 risināja jautājumu par to, vai vecuma ierobežojums darbam ugunsdzēsības dienestā nav pretrunā ar vienlīdzības principu.

Senāts atzina, ka vecuma ierobežojums darbam ugunsdzēsības dienestā vispārīgi nav pretrunā ar Eiropas Savienības Padomes 2000. gada 27. novembra direktīvu 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju, un tas ir pieļaujams ierobežojums Latvijas Republikas Satversmes 106. pantā paredzētajām tiesībām izvēlēties nodarbošanos un darbavietu un ka šāds regulējums nav pretrunā ar vienlīdzības principu.

Atbilstoši minētās direktīvas 4. panta 1. punktam dažāda attieksme, kuras pamatā ir īpašība, kas saistīta ar jebkuru no 1. pantā minētajiem iemesliem (tostarp vecumu), neveido diskrimināciju, ja attiecīgo profesionālo darbību būtības dēļ vai tajā sakarā, kurā tās veic, no šādas īpašības izriet īsta un izšķirīga prasība attiecībā uz profesiju ar noteikumu, ka mērķis ir likumīgs un prasība ir proporcionāla.

Ugunsdzēsības dienests (ciktāl tas ir tieši ugunsdzēsēju profesionālo pienākumu veikšana notikumu vietā) prasa augstu fizisko spēju līmeni, lai būtu nodrošināta normāla šā dienesta operativitāte un pienācīga darbība, un ir pieļaujams, ka šā mērķa sasniegšanai tiek noteikts speciāls vecuma cenzs, jo vecumā cilvēka fiziskās spējas samazinās. Eiropas Savienības Tiesa 2010. gada 12. janvāra spriedumā lietā Nr.C-229/08 vērtēja, vai ar vecumu saistīts ierobežojums (minētajā lietā – pieņemšanai darbā) ir attaisnojams ugunsdzēsības vidējā tehniskā dienestā Vācijā, un secināja, ka dienestā attiecībā uz noteiktām operācijām tiek prasītas īpaši augstas fiziskās sagatavotības prasības, kuras var izpildīt tikai visjaunākie ierēdņi. Ņemot vērā medicīniski pierādīto novecošanas procesu, ierēdņiem, kas ir pārsnieguši 45–50 gadu vecumu, vairs nav šīs augstās fiziskās spējas, un minētās operācijas ir jāveic jaunākiem ierēdņiem. Tāpēc maksimālā vecuma pieņemšanai darbā noteikšanas mērķis ir nodrošināt, ka ugunsdzēsības tehniskā vidējā līmeņa dienesta ierēdņi var izpildīt operācijas, kuru veikšanai tiek prasīta īpaši augsta fiziskā sagatavotība relatīvi ilgā viņu karjeras laikā. Vēlme nodrošināt profesionālu ugunsdzēsēju dienesta operativitāti un pienācīgu darbību ir uzskatāma par likumīgu mērķi direktīvas 4. panta 1. punkta izpratnē. (Sk. sprieduma 9. punktu).

SECINĀJUMI

1) Dienests Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēs un Ieslodzījuma vietu pārvaldē ir veidots atbilstoši karjeras dienesta modelim. Gadījumā, ja tiek likvidēts ierēdņa amats Iekšlietu ministrijas iestādē vai Ieslodzījuma vietu pārvaldē, ir jāapsver iespēja piedāvāt ierēdnim citu vakantu amatu ne tikai konkrētajā iestādē, bet arī citās Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēs un Ieslodzījuma vietu pārvaldē.

2) Valsts civildienesta likumā ir noteikts amata civildienesta modelis. Ierēdnis valsts civildienestā nonāk konkrētā amatā, un viņam nav no dienesta organizācijas sistēmas automātiski izrietošu tiesību pāriet citos civildienesta amatos, vēl jo vairāk citā iestādē.

3) Iestādes lēmums par ierēdņa mēnešalgu (pamatatalgojumu) ir atzīstams par administratīvo aktu.

4) Ja ar amatpersonu ir noslēgts darba līgums, strīds starp šo amatpersonu un iestādi ir pakļauts vispārējās jurisdikcijas tiesai.

5) Personai ir subjektīvās tiesības pārsūdzēt iestādes lēmumu par cita pretendenta iecelšanu amatā, ja tas pieņemts pēc atklāta konkursa, kā arī, ja lēmuma pieņemšanā pārkāpts vienlīdzības princips.

6) Lēmums par atteikšanos piešķirt apmaksātu mācību atvaļinājumu semestra pārbaudījumu kārtošānā attiecas uz iestādes darba organizāciju un nav pārbaudāms tiesā administratīvā procesa kārtībā.

7) Kārtība, kādā izvēlas nosūtāmā nacionālā eksperta kandidatūru no ierēdņu vidus, ir iekšēja procedūra, kuras pārbaude nav pakļauta administratīvajai tiesai.

8) Ja tiesību normas noteic, ka ar amatpersonu ir slēdzams darba līgums, strīds starp amatpersonu un iestādi risināms vispārējās jurisdikcijas tiesā.

9) Uz ierēdņiem neattiecas tās Darba likuma normas, kas nosaka priekšrocības turpināt darba attiecības darbinieku skaita samazināšanas gadījumā.

10) Likuma „Par arodbiedrībām” 15. pantā noteiktā garantija neattiecas uz valsts vispārējā civildienestā vai specializētajā dienestā esošām personām.

11) Sarakste, kas norit starp iestādi un ierēdni kā tādu (par amata pienākumu saturu, izpildi, samaksu), pamatā ir valsts pārvaldes iekšējs jautājums un nav pārbaudāms administratīvā procesa kārtībā.

12) Ja pēc darba laika sākuma vai pirms tā beigām ierēdnis iestādes interesēs dodas ārpus iestādes telpām, ceļā pavadītais laiks tiek ieskaitīts darba laikā.

13) Laiks, kas pavadīts iestādes organizētajā profesionālajā apmācībā vai kvalifikācijas celšanā, ir uzskatāms par darba laiku un ir apmaksājams.

14) Vecuma ierobežojums darbam ugunsdzēsības dienestā nav pretrunā ar vienlīdzības principu.

PERSONAS TIESĪBU UZ PIEEJU TIESAI NODROŠINĀŠANA, JA PASTĀV STRĪDS PAR LIETAS PAKĻAUTĪBU IZSKATĪŠANAI CIVILPROCESA VAI ADMINISTRATĪVĀ PROCESA KĀRTĪBĀ

**AUGSTĀKĀS TIESAS
SENĀTA DEPARTAMENTU
PRIEKŠSĒDĒTĀJU SĒDES
2011. gada 25. februāra**

LĒMUMS

Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētājs
un Senāta priekšsēdētāji: Senāta Civillietu departamenta
priekšsēdētājs Z. Gencs, Senāta Krimināllietu departamenta
priekšsēdētājs P. Gruziņš, Senāta Administratīvo lietu
departamenta priekšsēdētājs p.i. I. Skultāne

sēdē izskatīja Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu
nama tiesneša O. Priediša iesniegumu
par lietas pakļautību.

Aprakstošā daļa

[1] R.T. 2009. gada 3. martā cēlis prasību tiesā pret Ieslodzījuma vietu pārvaldi par neizmaksātās darba samaksas piedziņu. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa 2010. gada 16. februārī tiesvedību lietā izbeidza, jo lietas izskatīšana nav pakļauta tiesai. Šāds lēmums atstāts negrozīts ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2010. gada 24. maija lēmumu. Augstākās tiesas Civillietu departaments ar 2010. gada 22. septembra lēmumu atstāja negrozītu Rīgas apgabaltiesas lēmumu, atzīstot, ka Latvijas Sodu izpildes kodeksa 51. panta sestajā daļā un Ministru kabineta 2002. gada 29. oktobra noteikumu Nr. 481 „Notiesāto personu nodarbināšanas kārtība brīvības atņemšanas iestādēs” 6. punktā noteiktais regulējums ļauj secināt, ka notiesāto personu, kuras izcieš sodu brīvības atņemšanas iestādēs, nodarbināšanai cietuma saimnieciskajā apkalpē, kā arī samaksai par darbu R.T. pieteikumā norādītajā laikā (2007.-2009. gadā) piemita varas un pakļautības attiecību, nevis darba līguma privāttiesisko attiecību raksturs. Tādējādi secināts, ka konkrētais administratīvais akts pārsūdzams Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā un tas nav pakļauts izskatīšanai vispārējās jurisdikcijas tiesā.

[2] 2011. gada 5. janvārī Administratīvajā rajona tiesā saņemts R.T. pieteikums par Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2010. gada 6. decembra lēmuma atcelšanu.

Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama tiesnesis O. Priedītis ir vērsies pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja ar iesniegumu par pakļautības jautājuma izšķiršanu, norādot, ka Augstākās tiesas Civillietu departamentam un Administratīvo lietu departamentam ir atšķirīga nostāja jautājumā par notiesāto labprātīgo darbu cietumā, proti, vai jautājums

skatāms civiltiesāšanas vai administratīvā procesa kārtībā. Iesniegumā norādīts, ka konkrētajā gadījumā Civillietu departaments ir atzinis par pareizu vispārējās jurisdikcijas rajona tiesas lēmumu, ar kuru izbeigta tiesvedība R.T. prasībā kā nepakļauta izskatīšanai tiesā. Savukārt Administratīvo lietu departaments līdzīgā lietā (2010. gada 12. oktobra lēmums lietā Nr.SKA-756/2010) ir atzinis, ka brīvprātīgi nodibinātas tiesiskās attiecības starp notiesāto un darba devēju, kas var būt arī brīvības atņemšanas iestāde, par darba veikšanu ir privāttiesiskas darba tiesiskās attiecības.

Motīvu daļa

[3] No 2009. gada 21. maija stājušies spēkā grozījumi Latvijas Sodu izpildes kodeksa 51. pantā. Proti, minētā panta sestā daļa noteic, ka, ja notiesāto ir iespējams nodarbināt saimnieciskajā apkalpē, tad pirms darba uzsākšanas ar notiesāto, kas sodu izcieš slēgtā vai daļēji slēgtā cietumā, tiek noslēgta vienošanās, bet ar notiesāto, kas sodu izcieš atklātajā cietumā, - darba līgums. Atbilstoši panta divpadsmitajai daļai, ja netiek panākta vienošanās strīdā starp notiesāto un brīvības atņemšanas iestādi, strīdus par tiesiskajām attiecībām, kas nodibinātas uz vienošanās pamata, izskata Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā, bet strīdus, kas izriet no tiesiskajām attiecībām, kas nodibinātas uz darba līguma pamata, - Darba strīdu likumā noteiktajā kārtībā.

Tādējādi no minētā datuma likumdevējs ir skaidri noteicis šādu strīdu pakļautību vispārējās jurisdikcijas tiesām.

[4] Taču attiecībā uz konkrētās lietas pakļautību, lai nodrošinātu pieteicēja pieeju tiesai un efektīvu tiesību aizsardzību, kā arī ņemot vērā, ka R.T. prasība vispārējās jurisdikcijas tiesā bija iesniegta laikā, kad vēl šāda skaidri izteikta formulējuma tiesību normas nebija, R.T. pieteikums par Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2010. gada 6. decembra lēmumu saistībā ar darba samaksu par darbu brīvības atņemšanas vietā izskatāms administratīvajā tiesā.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 50. panta piekto daļu, Senāta departamentu priekšsēdētāji

n o l ē m a

atzīt, ka R.T. pieteikums par Ieslodzījuma vietu pārvaldes 2010. gada 6. decembra lēmuma Nr.1/17-T/4867 atcelšanu un procesuālā termiņa atjaunošanu skatāms administratīvajā tiesā.

Priekšsēdētājs I. Bičkovičs
Senators P. Gruziņš, senators Z. Gencs,
senatore I. Skultāne

II

TIESĪBDOMAS: REFERĀTI, UZSTĀŠANĀS

Dr. iur. Jautrite BRIEDE,
Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore,
LU Juridiskās fakultātes asociētā profesore

ADMINISTRATĪVĀ AKTA SPĒKĀ ESAMĪBA

Raksta pamatā ir referāts, kas nolasīts Daugavpils Universitātes Starptautiskajā Zinātniskajā konferencē “Valsts un tiesību aktuālās problēmas” 2010. gada 26. novembrī

Administratīvā akta spēkā esamība ir būtisks tiesiskās drošības aspekts, kas Latvijā līdz šim nav pētīts. Raksta mērķis ir analizēt problemātiskos administratīvā akta paziņošanas un spēkā esamības aspektus. Rakstā analizētas tiesību normas, juridiskā literatūra un tiesu prakse. Izdarīti vairāki secinājumi attiecībā uz administratīvā akta paziņošanas veidiem, spēkā esamību un spēkā neesamības gadījumiem.

I. PAZIŅOŠANA

Lai administratīvais akts, kas tiek sagatavots un pieņemts iestādē, būtu spēkā, tam parasti ir jābūt zināmam tai personai, uz kuru tas attiecas. Tas izriet arī no Latvijas Republikas Satversmes 90. pantā nostiprinātajām tiesībām zināt savas tiesības. Proti, nevar prasīt personai ievērot to, kas tai nav zināms.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 70. panta pirmās daļas pirmajam teikumam, ja ārējā normatīvajā aktā vai pašā aktā nav noteikts citādi, administratīvais akts stājas spēkā ar brīdi, kad tas paziņots adresātam.

Līdz paziņošanai iestādes iekšienē pieņemtajam lēmumam parasti ir tikai iekšējs raksturs. Līdz ar spēkā esamību sāk darboties ar administratīvo aktu noteiktās tiesiskās sekas, kā arī apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas termiņi.

Tas, ka spēkā stāšanās kritērijs ir tā paziņošana adresātam, ir viens no vispārējiem tiesību principiem, kas minēts arī Eiropas Padomes rekomendācijā par labu pārvaldi. Tās 19. punktā noteikts, ka pārvaldes lēmumi nevar būt spēkā, iekams tie ir izsniegti vai paziņoti, izņemot tiesiski attaisnojamus gadījumus. Izņemot steidzamības gadījumus, pārval-

des lēmumi nevar būt spēkā, pirms tie nav pienācīgi paziņoti. Rokasgrāmatā (A handbook, 1996, p.26.-27.) gan norādīts, ka vairumā tiesību sistēmu administratīvais akts, kurš nav paziņots, nav spēkā neesošs, tomēr, kamēr personai, uz kuru tas attiecas, tas nav paziņots, tam nevar būt nekādas tiesiskās ietekmes uz šo personu.

Veids, kādā administratīvo aktu paziņo adresātam – rakstveidā, mutvārdos vai citādi – , neietekmē tā stāšanos spēkā. Ja ārējā normatīvajā aktā nav noteikts konkrēts paziņošanas veids, iestāde pati izvēlas tādu veidu, kas nodrošinātu atbilstošu paziņošanu adresātam.

Parastais rakstveida administratīvā akta paziņošanas veids ir sūtīšana pa pastu. Taču, ja iestāde uzskata, ka lēmumam ir jāstājas spēkā pēc iespējas ātrāk, iestādei nav liegts to paziņot klātienē vai citos veidos, kas ir ātrāki kā sūtīšana pa pastu parastā kārtībā (Senāta spriedums lietā Nr.SKA-56/2008). Ja adresāts ir norādījis, ka noteiktā veidā sūtījumu nesaņems, iestādei ir pienākums apsvērt citus iespējamus paziņošanas veidus, lai nodrošinātu privātpersonai iespēju uzzināt administratīvo aktu (Senāta spriedums lietā Nr.SKA-76/2008).

Rakstveida administratīvā akta paziņošanas veidi uzskaitīti un sīkāk noregulēti Paziņošanas likumā, kas stājas spēkā no 2011. gada 1. janvāra.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 70. panta pirmās daļas trešajam teikumam un Paziņošanas likuma 11. pantam vispārīgos administratīvos aktus var paziņot ar publikāciju laikrakstā “Latvijas Vēstnesis” vai, ja to izdevusi pašvaldība, ievērojot pašvaldības saistošo noteikumu publicēšanai paredzēto kārtību. Vispārīgā administratīvā akta publiska paziņošana var būt paredzēta arī speciālajās normās. Piemēram, atbilstoši likuma „Par sabiedrisko pakalpojumu regulato-

riem” 21. panta ceturtajai daļai regulators noteiktos tarifus 10 dienu laikā publicē laikrakstā “Latvijas Vēstnesis”, kā arī vismaz vienā vietējā laikrakstā. Ja tarifi skar konkrētās administratīvās teritorijas lietotājus, regulators tarifus iesniedz pašvaldībai ieviešanai tās mājas lapā internetā, ja tāda ir.

Kā norādījis Senāts lietā Nr.SKA-656/2010, tā kā vispārīgais administratīvais akts tiek publiski paziņots, tad, līdzīgi kā ar ārējo normatīvo aktu izsludināšanu, var pieņemt, ka ikviena persona ir par to uzzinājusi. Persona nevar atsaukties uz to, ka par administratīvā akta izdošanu nevarēja zināt vai ka ir nesaprātīgi katru dienu lasīt oficiālo laikrakstu.

Paziņošanas likumā arī paredzēts, ka ārkārtas gadījumos iestāde dokumentu var paziņot, nolasot to pa radio vai televīzijā. Šāds ārkārtas gadījums var būt, piemēram, Preču un pakalpojumu drošuma likuma 13. pantā paredzētais gadījums, kad tiek atklāts, ka tirgū tiek piedāvāta īpaši nedroša prece. Tirgus uzraudzības iestāde ir tiesīga pieprasīt preču tūlītēju izņemšanu no tirgus, paziņojot to arī ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību.

Administratīvā procesa likuma 70. panta otrajā daļā regulēta administratīvā akta spēkā stāšanās, ja tas tiek sūtīts pa pastu. Ja sūta nelabvēlīgu administratīvo aktu, to noformē kā *ierakstītu pasta sūtījumu*. Speciālajās tiesību normās var būt noteikts izņēmums, kad šāds akts var tikt nosūtīts kā parasts sūtījums. Tā, piemēram, atbilstoši likuma „Par nekustamā īpašuma nodokli” 6. panta pirmajai prim daļai, nosūtot maksāšanas paziņojumu par nekustamā īpašuma nodokli, to nav nepieciešams noformēt kā ierakstītu pasta sūtījumu.

Ja administratīvo aktu sūta pa pastu, uzskatāms, ka tas adresātam paziņots (tātad stājas spēkā) **septītajā dienā** pēc tā *nodošanas pastā*. Tādējādi likumā ir iestrādāta pa pastu sūtīta administratīvā akta **paziņošanas fikcija**, proti, administratīvais akts uzskatāms par paziņotu septītajā dienā pēc tā nodošanas pastā arī tad, ja adresāts sūtījumu faktiski saņēmis agrāk. Savukārt to, ka sūtījumu ir saņēmis vēlāk, adresāts var **atspēkot**. Tad viņam jāmin ticamus iemeslus. Taču jāņem vērā, ka no Dzīvesvietas deklarēšanas likuma normām izriet personas pienākums būt sasniedzamai attiecībā ar valsti. Ja persona faktiski dzīvo dzīvesvietā, kuru nav deklarējusi, turklāt nav to iestādei paziņojusi, tas nav uzskatāms par objektīvu šķērslī, lai administratīvais akts nestātos spēkā (Senāta lēmums lietā Nr.SKA-64/2007).

Paziņošana nenozīmē to, ka persona par attiecīgo administratīvo aktu tiešām ir uzzinājusi. No likuma neizriet iestādes pienākums pārliecināties, vai persona ar attiecīgo administratīvo aktu ir iepazinusies. Administratīvais akts stājas spēkā neatkarīgi no tā, vai persona ir to izlasījusi.

Likums sīkāk neregulē tādu administratīvo aktu paziņošanas kārtību, kas nav izdoti rakstveidā. Ja administratīvais akts izdots citādi, tam ir jābūt pietiekami saprotamam. Piemēram, ja tas tiek paziņots ar ceļa zīmes starpniecību, tai jābūt pietiekami redzamai.

II. ADMINISTRATĪVĀ AKTA SPĒKĀ STĀŠANĀS, SPĒKĀ ESAMĪBA UN SPĒKĀ ZAUDĒŠANA

Parasti administratīvais akts līdz ar paziņošanu adresātam stājas spēkā. Administratīvais akts tādā veidā iegūst savu tiesisko eksistenci (Erbguth 2007, S. 124). Administratīvā spēkā esamība nozīmē, ka administratīvajam aktam ir tieša tiesiskā iedarbība uz tā adresātu. Attiecīgajā brīdī sāk

darboties tiesiskās sekas – jāpilda uzliktais pienākums, jāievēro uzliktais aizliegums vai var baudīt piešķirto labumu.

Normatīvajā aktā vai pašā administratīvajā aktā var būt noteikts, ka administratīvais akts stājas spēkā nevis ar tā paziņošanas brīdi, bet citā laikā. Piemēram, atbilstoši likuma „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 21. pantam regulatora apstiprinātie tarifi stājas spēkā ne agrāk kā 30. dienā pēc to publicēšanas.

Stāšanās spēkā vēlāk var būt noteikta gan kā konkrēts brīdis (parasti diena vai konkrēts datums, bet var būt arī stunda un cits brīdis) vai kā nosacījums, kuram iestājoties, administratīvais akts stājas spēkā.

Gadījumos, kad administratīvais akts nestājas spēkā līdz ar paziņošanu, bet citā laikā, tiek nodalīta tā iekšējā un ārējā spēkā esamība. Ārējā spēkā esamība nozīmē, ka administratīvais akts kā tāds pastāv, tā iestājas līdz ar paziņošanu. Savukārt iekšējā spēkā esamība iestājas tad, kad iestājas tiesiskās sekas, kas paredzētas administratīvajā aktā. Parasti ārējā un iekšējā spēkā esamība sakrīt, tomēr tā var arī atšķirties. Visbiežāk tas ir gadījumos, kad administratīvā akta darbības sākums noteikts vēlāk (Erbguth 2007, S. 124). Piemēram, ierēdnim 1. oktobrī tiek paziņots (ārējā spēkā stāšanās), ka ar 1. novembri viņš tiek pārcelts citā amatā (iekšējā spēkā stāšanās).

Dažos normatīvajos aktos ir noteikts, ka administratīvais akts stājas spēkā līdz ar tā pieņemšanas brīdi. Piemēram, atbilstoši Preču un pakalpojumu drošuma likuma 14. pantam Tirgus uzraudzības iestādes lēmums ir spēkā no tā pieņemšanas brīža. Šāds regulējums ir problemātisks, jo, ja tas netiek paziņots adresātam, no viņa nevar sagaidīt tā pildīšanu.

Kā norādīts Igaunijas tiesību literatūrā, normatīvajā aktā vai administratīvajā aktā var būt paredzēts cits spēkā stāšanās laiks, bet ne ātrāk kā tas ir paziņots (Aadmaa 2005, c. 403).

Ja administratīvajam aktam ir vairāki adresāti (piemēram, vairāki mājas iemītnieki), kam administratīvais akts netiek paziņots vienlaicīgi, tas stājas spēkā dažādos laikos. Tāpēc arī ir iespējams, ka administratīvais akts stājas spēkā tikai uz atsevišķu adresātu daļu (sal. Paine 2002, 158.lpp.).

Administratīvā akta paziņošana trešajām personām neietekmē spēkā stāšanās brīdi. Attiecībā uz trešajām personām administratīvais akts stājas spēkā, kad tas paziņots adresātam.

Ja administratīvais akts ir stājies spēkā, tas spēkā ir tik ilgi, līdz to atceļ, izpilda vai vairs nevar izpildīt sakarā ar faktisko vai tiesisko apstākļu maiņu. Turklāt tas ietekmē tiesiskās attiecības ne tikai starp adresātu un izdevējiesādī, bet arī starp citām iestādēm, tiesām un privātpersonām.

Ja administratīvais akts atļauj personai kādu darbību, vienlaicīgi tas aizliedz citām personām likt šķēršļus tās veikšanai. Tāpēc tam, kurš nevēlas administratīvā akta tiesiskās sekas, pēc iespējas ātrāk ir jāiesaistās attiecīgajā administratīvajā procesā. Pēc apstrīdēšanas termiņa beigām šīs iespējas praktiski nav un ir jāsamierinās ar spēkā esošu administratīvo aktu pat, ja tas ir prettiesisks. Spēkā esošs administratīvais akts jārespektē arī citām valsts iestādēm un tiesām.¹

Piemēram, ja persona termiņā nav apstrīdējusi otram kaimiņam izdoto būvatļauju, viņa nevar iebilst pret celtniecību, ja tā noris atbilstoši būvatļaujai. Pat, ja īpašuma prasība tiek

¹ Vācu tiesību literatūrā šādā gadījumā runā par „Tatbestandswirkung”. Tiek norādīts, ka valsts pārvalde un tiesa spēkā esoša administratīvā akta tiesiskumu nepārbauda. Sk., piemēram, Erbguth 2007, S. 125.

skatīta vispārējās jurisdikcijas tiesā, arī šī tiesa nevar ignorēt spēkā esošu būvatļauju (sal. АЭДмаа 2005, c.395.-396.).

Arī administratīvajai tiesībai ir jārespektē spēkā esošs administratīvais akts, ja vien pieteikums nav iesniegts par tā atcelšanu vai spēkā neesamību. Piemēram, ja tiesā pārsūdzēts lēmums par dzīvokļa privatizācijas atteikumu, kas pamatots ar to, ka ēka ir denacionalizēta, administratīvajai tiesībai ir jārespektē spēkā esošs lēmums par ēkas denacionalizēšanu, pat, ja tai tiek iesniegti pierādījumi par tā prettiesiskumu.

Diskutējams ir jautājums par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā vairākos pantos ietvertu vārdu „likumīgo prasību” vai „likumīgo rīkojumu” interpretāciju. Proti, vai ar šiem vārdiem likumdevējs domājis prasību un rīkojumu tiesiskumu vai spēkā esamību. Tā, piemēram, 175. pantā paredzēta administratīvā atbildība par ļaunprātīgu nepakļaušanos policijas darbinieka likumīgajam rīkojumam. Atbilstoši tiesiskās drošības principam ar likumīgajām prasībām un rīkojumiem minētajās normās būtu jāsaprot tā spēkā esamība, nevis tiesiskums. Par prettiesiskām, tāpat tādām, par kuru nepildīšanu nevar sodīt, šo normu izpratnē saprotamas tikai tādas prasības, kas atzīstamas par spēkā neesošām atbilstoši 74. pantam (sal. АЭДмаа 2005, c. 401.).

Tādējādi arī prettiesiski administratīvie akti ir spēkā esoši, izņemot likumā paredzētos gadījumus (sk. tālāk).

Iepriekšēktais par spēkā esamību attiecas arī uz labvēlīgu administratīvo aktu. Kamēr šāds akts ir spēkā, privātpersona var prasīt labumu, kas tai piešķirts, pat tad, ja administratīvais akts ir prettiesisks. Iestāde var atteikties to izpildīt tikai tad, ja ar pašas iestādes, augstākas iestādes vai tiesas spriedumu tas ir atcelts vai atzīts par spēkā neesošu.

Administratīvā akta darbība var izbeigties sakarā ar termiņa notecēšanu vai kāda no tiesību normas izrietoša atceļoša noteikuma vai pašā administratīvajā aktā paredzēta nosacījuma gadījuma iestāšanos.

III. SPĒKĀ NEESAMĪBA

Administratīvā procesa likuma 74. pantā uzskaitīti gadījumi, kad administratīvais akts ir automātiski spēkā neesošs. Tomēr jāatzīmē, ka tāds, kuram nav tiesiskās iedarbības, var būt ne tikai tāds administratīvais akts, kuram piemīt kāda no šajā pantā uzskaitītajām nepilnībām, bet arī nepazīnots vai spēku zaudējis administratīvais akts.

Administratīvais akts nav spēkā, ja **objektīvi nav saprotams tā izdevējs**. Tātad adresātam nav saprotams, kura iestāde viņam ir uzlikusi kādu pienākumu vai piešķirusi tiesības. Normā ir norāde uz objektīvu nesaprašanu, kas nozīmē, ka pat, ja norāde nav ļoti skaidra, bet kopumā var izsecināt izdevēju, šāds administratīvais akts tomēr var būt spēkā.

Administratīvais akts nav spēkā, ja to ir izdevusi iestāde, kurai konkrētā administratīvā akta izdošana **nav piekriticīga**. Angļu tiesību literatūrā tādā gadījumā lieto latīņu terminu *ultra vires* (sk., piemēram, Wade, 1994, p.340). Tā kā iestādes jēdziens ietver arī amatpersonu, administratīvais akts nav spēkā arī tad, ja to ir izdevusi nekompetenta amatpersona kompetentās iestādes ietvaros.

Piemēram, likuma „Par pašvaldībām” 21.panta pirmā daļa noteic virkni jautājumu, kuru izlemšana ir tikai un vienīgi domes kompetencē. Ja lēmumu, kas ir domes kompetencē, pieņem domes priekšsēdētājs, lēmums nav spēkā (Senāta spriedums lietā Nr.SKA-390/2010). Vienlaikus jāņem vērā,

ka Valsts pārvaldes iekārtas likuma 37. pants pieļauj tiesības augstākai iestādei vai amatpersonai pārņemt zemākas iestādes vai pārvaldes amatpersonas lietvedībā esošu lietu savā kompetencē. Tā, piemēram, lietā Nr.SKA-383/2009 Senāts atzina, ka aizsardzības ministrs ir tiesīgs pārņemt savā kompetencē lietu, kas ir Nacionālo bruņoto spēku komandiera kompetencē. Tāpat atbilstoši Administratīvā procesa likuma 52. panta otrajai daļai, ja teritoriālā piekritība mainās procesa laikā un gan iestāde, gan procesa dalībnieki rakstveidā piekrit, lietu līdz galam var izlemt iepriekšējā iestāde.

Administratīvais akts nav spēkā, ja rakstveidā izdotajā adresātam nelabvēlīgajā administratīvajā aktā **nav piemēroto tiesību normu uzskaitījuma**. Šāds spēkā neesamības noteikums likumā tika ietverts, lai veicinātu likuma atrunas principa ievērošanu. Ar nelabvēlīgu šajā gadījumā saprotams pozitīvs² administratīvais akts, kas **pasliktina** adresāta iepriekšējo stāvokli. Nav praktiskas vajadzības atzīt par spēkā neesošu atteikumu, tā kā atteikums ir negatīvs administratīvais akts, kuram pašam par sevi nav tiešu tiesisku seku. Atzīstot atteikumu par spēkā neesošu, pozitīvas sekas no tā nerodas.

Turklāt šādu procesuālo kļūdu iestādei ir viegli izlabot, izdodot to ar atsauci uz tiesību normām, ja vien nav citi šķēršļi (piemēram, noilguma termiņš).

Tā kādā lietā tiesa bija atzinusi pašvaldības administratīvo aktu, ar kuru tika atcelts lēmums par zemes lietošanas tiesību piešķiršanu, par spēkā neesošu, pamatojoties uz piemēroto tiesību normu nenorādīšanu. Senāts atstāja šo spriedumu spēkā, papildus norādot, ka sprieduma stāšanās spēkā nozīmē, ka pašvaldība nevar atkārtoti lemt par sava lēmuma atcelšanu. Sprieduma stāšanās spēkā nozīmē tikai to, ka nav spēkā konkrētais lēmums. Tas neietekmē pašvaldības tiesības lemt par sava lēmuma atcelšanu, ievērojot likuma prasības (Senāta spriedums lietā Nr.SKA-411/2007).

Administratīvais akts ir spēkā neesošs, ja tas pieprasa no adresāta tiesību normu **pārkāpumu**. Vārds „pieprasa” šajā normā nav jāsaprot tikai kā pienākums, bet arī kā *atļauja* darbībām, kas ar likumu ir aizliegtas vai kas nav iespējamās. Lai administratīvais akts būtu spēkā neesošs, pārkāpumam jābūt tādām, par kuru paredzēta administratīvā vai kriminālā atbildība. Turklāt tam no administratīvā akta ir jāizriet pietiekami skaidri. Piemēram, atļauja iepludināt upē indīgas vielas.

Administratīvajam aktam, lai tas stātos spēkā, ir jābūt arī **faktiski un tiesiski izpildāmam**. Privātpersonai un arī iestādei pati sev nevar uzlikt tādu pienākumu, kuru nemaz nevar izpildīt.

Piemēram, kādā lietā pašvaldība kļūdaini piešķīra personai zemes gabalu, kuru jau iepriekš bija piešķīrusi citai personai, turklāt tās mērķis nebija šai citai personai zemesgabala lietošanas tiesības atņemt. Senāts atzina, ka ar kļūdaino administratīvo aktu piešķirtās tiesības nebija iespējams realizēt, tāpēc tas ir spēkā neesošs (Senāta spriedums lietā Nr.SKA-106/2010).

Administratīvā akta adresāta *subjektīvā nespēja* izpildīt administratīvo aktu, piemēram, ēkas nenojaukšana naudas trūkuma dēļ, parasti nevar būt spēkā neesamības iemesls. Taču vai spēkā ir arī administratīvais akts, kura izpilde prasa nesamērīgus izdevumus, ir diskutējami (sal. Paine 2002, 198.-199.lpp.).

² Pozitīvs administratīvais akts izmaina personas iepriekšējo stāvokli uz labo vai sliktu pusi, savukārt negatīvs administratīvais akts personas iepriekšējo tiesisko stāvokli nemaina.

Ja administratīvā akta **rezolutīvā daļa ir tik neskaidra**, ka nav saprotams, kā tas izpildāms, arī tad tas atzīstams par spēkā neesošu sakarā ar to, ka tas **nav izpildāms**. Savukārt motivu daļas neskaidrība padara administratīvo aktu par apstrīdamu, nevis spēkā neesošu. Tomēr arī rezolutīvo daļu nevar skatīt izolēti. Ja motivu daļa vai pievienotie dokumenti rezolutīvo daļu palīdz saprast, administratīvais akts ir spēkā esošs. Piemēram, ja no paša lēmuma par ēkas denacionalizāciju neizriet, ka ēka tiek atdota bijušajam īpašniekam, bet no lēmuma motīviem un citiem lietas dokumentiem izriet, ka mērķis šā lēmuma izdošanai ir tieši tāds, šāds lēmums ir spēkā esošs (sal. Аздамаа 2005, c.358.). Šāda pieeja atbilst arī Eiropas Savienības tiesas judikatūrai. Piemēram, Pirmās instances tiesa 2004. gada 18. janvāra sprieduma lietā T-93/02 74. punktā ir norādījusi, ka akta rezolutīvā daļa nav nošķirama no tā pamatojuma un, ja tas ir vajadzīgs, tā ir jāinterpretē, ņemot vērā iemeslus, kas ir noveduši pie tā pieņemšanas.

Lai novērtētu, vai rezolutīvā daļa ir nesaprotama, uz to jāpalūkojas *no spriest spējīga, neieinteresēta, uzmanīga un saprātīga indivīda kā vidusmēra vērotāja viedokļa* (sal.: Paine 2002, 201.lpp.). Tā, kādā lietā pieteicējs uzskatīja, ka pārsūdzētais lēmums ir spēkā neesošs, jo liek nojaukt ēku, nekonkretizējot tieši ko. Tomēr tiesa tam nepiekrita, norādot, ka no lēmuma ir skaidrs, ka iestāde lika nojaukt uzbūvētos mājas apjomus tiktāl, ciktāl tie neatbilda būvprojektam (Senāta 2009. gada 3. jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-388/2009).

No Dokumentu juridiskā spēka likuma izriet vēl dažas papildu prasības dokumentam, lai tas iegūtu juridisko spēku, piemēram, atbilstoši minētā likuma 4. pantam dokumentā jābūt arī parakstam, datumam un adresātam.

Šajā sakarā kritiski pieminama Senāta atziņa 2009. gada 23. septembra spriedumā lietā Nr.SKA-274/2009, no kura izriet, ka, kaut arī „secināms, ka rakstveidā noformētajam Ministru kabineta rīkojumam nav juridiska spēka, nevar izdarīt secinājumu, ka Ministru kabineta rīkojums nav spēkā”. Šāds secinājums tika izdarīts par Ministru kabineta rīkojumu, kuru Ministru prezidenta vietā bija parakstījis aizsardzības ministrs, kuram rīkojuma sagatavošanas laikā vēl nav bijušas tiesības rīkoties. Konkrētajā lietā tas nevarēja izmainīt rezultātu pēc būtības, jo attiecīgais rīkojums bija atteikums, tādējādi nav nozīmes, vai lēmums ir vai nav spēkā. Tomēr Senāta izteikumu nevar uzskatīt par juridiski korektu, jo ir pretnostatīta rakstveida administratīvā akta un dokumenta spēkā esamība.

Citās valstīs, piemēram, Vācijā un Igaunijā, kā viens no administratīvā akta spēkā neesamības gadījumiem ir norādīta arī formālo prasību neievērošana. Tā Vācijā administratīvais akts ir spēkā neesošs, ja saskaņā ar tiesību normām to var izdot tikai noteikta dokumenta formā, bet šī forma nav ievērota. Tiesību literatūrā tiek skaidrots, ka šī prasība lielākoties attiecas uz rakstveida formas neievērošanu gadījumos, kad tāda noteikta ar likumu. Ja nav ievērota rakstveida forma, administratīvais akts nav spēkā, ja rakstveida formas ievērošana ir svarīga no tiesību aizsardzības viedokļa. Šādos gadījumos rakstveida forma ir priekšnoteikums administratīvā akta spēkā esamībai (sk., piemēram, Paine 2002, 198.lpp.).

Arī Latvijā no speciālajām tiesību normām daudzos gadījumos izriet noteiktas formas ievērošana kā spēkā esamības priekšnoteikums. Piemēram, jebkura speciālā atļauja (licence) var būt spēkā tikai tad, ja tā izdota rakstveida formā.

Spēkā neesošs administratīvais akts nav jāpilda. Ja persona uzskata, ka administratīvais akts ir spēkā neesošs, viņa to var nepildīt, taču viņai savas šaubas (vai pat pārliecība) ir

jāpaziņo izdevējiesādei. Izņēmums ir, ja objektīvi nav saprotams, kam par to būtu jāziņo. Tas ir jādara uzreiz pēc tam, kad personai rodas šaubas par spēkā esamību, bet ne vēlāk kā apstrīdēšanas termiņā. Iepriekš teiktais izriet no tiesiskās drošības principa. Kā 2008. gada 12. novembra rīcības sēdes lēmumā lietā Nr.SKA-647/2008 norādījis Senāts, persona nedrīkst tās ieskatā spēkā neesošu administratīvo aktu vienkārši ignorēt, uzskatot to par *a priori* nepareizu.

Atbildot uz minēto paziņojumu, iestāde var apstiprināt spēkā neesamību vai uzskatīt paziņojumu par nepamatotu. Ja iestāde uzskata, ka adresāta šaubas nav pamatotas, to paziņo adresātam septiņu dienu laikā, attiecīgi pagarinot likumā noteikto apstrīdēšanas termiņu. Tāpat iestāde var labot pieļautās kļūdas un izdot citu administratīvo aktu. Privātpersona ar pieteikumu par administratīvā akta atzīšanu par spēkā neesošu var vērties arī administratīvajā tiesā.

Spēkā neesošs administratīvais akts *ipso jure* neeksistē (Koch 2003, S.260), tāpēc tas nav jāatceļ, bet gan ir jākonstatē tā spēkā neesamība. Parasti tas ir spēkā neesošs no izdošanas brīža, vēlāk tikai spēkā neesamība var tikt apstiprināta. To var darīt gan iestāde, gan tiesa. Tikai izņēmuma gadījumos, ja to prasa lietas īpaši apstākļi (piemēram, adresāta palaušanās uz viņam labvēlīgu administratīvo aktu), administratīvais akts var tikt atzīts par spēkā neesošu no apstiprināšanas brīža.

KOPSAVILKUMS

Administratīvā akta paziņošana ir viens no vispārējiem tiesību principiem. Ja iestāde pienācīgi paziņošanas pienākumu ir izpildījusi, administratīvais akts noteiktā laikā parasti stājas spēkā, neatkarīgi no tā, vai persona ar attiecīgo administratīvo aktu faktiski ir iepazinusies. Administratīvā procesa likums ietver gan paziņošanas fikciju, gan atspēkojumu prezumpciju. Spēkā esošs administratīvais akts rada tiesiskās sekas arī tad, ja tas ir prettiesisks. Administratīvā akta spēkā neesamības gadījumi Administratīvā procesa likumā nav izsmēļoši.

BIBLIOGRĀFIJA

Normatīvie akti

- Latvijas Republikas Satversme./ Likums. Pieņemts 15.02.1922.; stājas spēkā 07.11.1922./ Latvijas Vēstnesis, 01.07.1993., Nr.43.
- Administratīvā procesa likums./ Likums. Pieņemts 25.10.2001.; stājas spēkā 01.02.2004./ Latvijas Vēstnesis, 14.11.2001., Nr.164.
- Paziņošanas likums./ Likums. Pieņemts 30.06.2010.; stājas spēkā 01.01.2011./ Latvijas Vēstnesis, 30.06.2010., Nr.102.
- Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem./ Likums. Pieņemts 19.10.2000.; stājas spēkā 01.06.2001./ Latvijas Vēstnesis, 07.11.2000. Nr. 394/395.
- Preču un pakalpojumu drošuma likums./ Likums. Pieņemts 07.04.2004.; stājas spēkā 01.05.2004./ Latvijas Vēstnesis 28.04.2004., Nr. 66.
- Dzīvesvietas deklarēšanas likums./ Likums. Pieņemts 20.06.2002.; stājas spēkā 01.07.2003./ Latvijas Vēstnesis 10.07.2002., Nr. 104.
- Valsts pārvaldes iekārtas likums./ Likums. Pieņemts 06.06.2002.; stājas spēkā 01.01.2003./ Latvijas Vēstnesis 21.06.2002., Nr. 94.
- Dokumentu juridiskā spēka likums./ Likums. Pieņemts 06.05.2010.; stājas spēkā stājas spēkā 01.07.2010./ Latvijas Vēstnesis, 19.05.2010., Nr.78.
- Par nekustamā īpašuma nodokli./ Likums. Pieņemts 04.06.1997.; stājas spēkā 01.01.1998./ Latvijas Vēstnesis, 17.06.1997., Nr.145/147.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss./ Likums. Pieņemts 07.12.1984.; stājas spēkā 01.07.1985// Ziņotājs, 20.12.1984. Nr.51.

Par pašvaldībām./ Likums. Pieņemts 19.05.1994.; stājas spēkā 09.06.1994.// Latvijas Vēstnesis, 24.05.1994., Nr.61.

Eiropas Padomes (Council of Europe) Ministru komitejas 2007.gada 20.jūnija rekomendācija CM/Rec(2007)7
"Par labu pārvaldību".// www.coe.int (aplūkots 20.11.10).

Monogrāfijas un rakstu krājumi

Paine F.J. (2002). *Vācijas vispārīgās administratīvā tiesības. Vācijas administratīvā procesa likums*. Rīga: Tiesu nama aģentūra.

Erbguth W. (2007) *Allgemeines Verwaltungsrecht mit Grundzügen des Verwaltungsprozessrechts*. 2.Auflage. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.

Koch H.J., Rubel R. Heselhaus F.S.M. *Allgemeines Verwaltungsrecht*. 3.Auflage. München: Luchterhand.

Wade H.W.R., Forsyth C.F. (1994) *Administrative Law*. Seventh Edition. Oxford: Clarendon Press.

Аэмаа А., Лопман Э., Паррэт Н., Пилвинг И., Вэне Э. (2005) *Руководство по административному производству*. – Тарту: Издательство Тартуского университета.

A handbook (1996) *The administration and you*. - Strasbourg: Council of Europe Publishing,

Tiesu prakse

Eiropas Savienības Pirmās instances tiesas

2004. gada 18. janvāra sprieduma lietā T-93/02

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta nolēmumi:

2007. gada 29. janvāra lēmums lietā Nr.SKA-64/2007.

2007. gada 25. oktobra spriedums lietā Nr.SKA-411/2007.

2008. gada 7. aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-56/2008.

2008. gada 20. marta spriedums lietā Nr.SKA-76/2008.

2009. gada 23. septembra spriedums lietā Nr.SKA-274/2009

2009. gada 6. novembra spriedums lietā Nr.SKA-383/2009.

2010. gada 11. jūnija spriedums lietā Nr.SKA-390/2010.

2010. gada 8. jūlija lēmums lietā Nr.SKA-656/2010.

2010. gada 16. novembra spriedums lietā Nr.SKA-106/2010.

2008. gada 12. novembra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-647/2008.

2009. gada 3. jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-388/2009.

Dr.iur. Jānis NEIMANIS,
Senāta Administratīvo lietu departamenta senators,
LU Juridiskās fakultātes docents

PĀRBAUDEI NODODAMĀS NORMAS NOZĪME LIETAS IZSKATĪŠANĀ UN UZSKATS PAR NORMAS NEATBILSTĪBU SATVERSMEI: NOVĒRTĒJUMA KRITĒRIJI UN PAMATOJUMA PLAŠUMS

Referāts nolasīts Latvijas Republikas Satversmes tiesas konferencē
„Tiesas pieteikums Satversmes tiesai” 2010.gada 3. decembrī

Satversmes tiesas likuma 19.¹panta pirmā daļa:

Pieteikums iesniedzams, ja:

1) tiesa, izskatot civillietu vai krimināllietu pirmajā instancē, apelācijas vai kasācijas kārtībā, **uzskata, ka norma, kas būtu jāpiemēro šajā lietā, neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai (aktam);**

2) tiesa, izskatot administratīvo lietu pirmajā instancē, apelācijas vai kasācijas kārtībā, **uzskata, ka norma, ko iestāde**

ir piemērojusi vai kas administratīvajā tiesas procesā **būtu jāpiemēro šajā lietā, neatbilst Satversmei vai starptautisko tiesību normai (aktam);**

3) zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis, veicot nekustamā īpašuma ierakstīšanu vai ar to saistīto tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā, **uzskata, ka norma, kas būtu jāpiemēro, neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai (aktam).**

IEVADS

[1] Tiesas pieteikums Satversmes tiesai vairs nav retums. Taču tikai retais pieteikums noslēdzas ar Satversmes tiesas spriedumu. Lielākajā daļā lietu tiesvedība ir izbeigta, jo Satversmes tiesas ieskatā tiesa (tiesnesis) piemērojamās normas saturu noskaidrojis nepilnīgi. Pilnīgas satura noskaidrošanas gadījumā tiesa (tiesnesis) nebūtu konstatējis pretrunu ar augstāka juridiskā spēka tiesību normu, tostarp, Satversmi. Gan tādēļ, gan arī pieaugot kopējam pieteikumu skaitam, Satversmes tiesa paaugstina pieteikumu pieļaujamības pārbaudes prasības. Nereti tieši tamdēļ nākas saskarties ar Satversmes tiesas kolēģiju lēmumiem, kuros atteikts ierosināt tiesvedību, jo pieteikums nav pieteikami juridiski pamatots.

[2] Tālāk apskatīti jautājumi par tiesas (tiesneša) pieteikumam izvirzāmajām galvenajām prasībām: 1) pārbaudei nododamās normas noteikšanu; 2) pieteikuma pamatojuma plašumu.

1. PĀRBAUDEI NODODAMĀS NORMAS NOZĪME LIETAS IZSKATĪŠANĀ

A. Novērtējuma kritēriji

1.1. Izskatot konkrētu lietu

[3] Tiesa (tiesnesis) nevar iesniegt pieteikumu "abstrakti". Tiesas (tiesneša) pieteikumam jāizriet no konkrēta gadījuma, ko izskata šī tiesa vai zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis. Proti, pieteikumam jābūt saistītam ar konkrētu lietu.

[4] Ar jēdzienu „izskatot lietu” saprot laika posmu no tiesas lēmuma par lietas ierosināšanu pieņemšanas brīža līdz lietas izskatīšanas pabeigšanai ar tiesas spriedumu vai lēmumu par tiesvedības izbeigšanu.

[5] Lietas ir civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas. Lieta nav jautājums, kuru izskata tiesas priekšsēdētājs, pildot tiesas administratīvā vadītāja funkcijas: sadalot lietas starp tiesnešiem, slēdzot privāttiesiskus līgumus u.tml.

[6] Tiesa (tiesnesis) nevar iesniegt pieteikumu par citas tiesas (tiesneša) lietvedībā esošā lietā piemērojamu tiesību normu.

1.2. Tiesību normas nozīme

[7] Pieteikumu var iesniegt par tiesību normu, kuru:

- būtu jāpiemēro konkrētā lietā¹;
- iestāde ir piemērojusi administratīvajā procesā iestādē.

[8] Tiesai (tiesnesim) **pirmajam** ir pienākums noskaidrot lietā piemērojamo tiesību normu un tās izšķirošo nozīmi lietā. Šāda pienākuma mērķis ir ierobežot nevajadzīgu vai pat patvaļīgu pieteikumu iesniegšanu.

¹ „Attiecīgā likumprojekta tapšanas gaitā bija Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta priekšlikums lietot jēdzienu “norma, ar kuru pamatota prasība, pieteikums vai sūdzība”. Šis priekšlikums likumā netika ietverts, jo, no vienas puses, tas attiecas tikai uz civilprocesu, bet no otras puses, kas ir būtiskākais, šādā gadījumā tiesa būtu saistīta ar puses viedokli. Līdz ar to rastos bažas, ka puse bez pietiekama pamata varētu mēģināt izmantot pieteikumu Satversmes tiesā kā līdzekli lietas izšķiršanas novilcināšanai”. Endziņš A. Par tiesas pieteikumu Satversmes tiesā. *Latvijas Vēstnesis Jurista vārds*, 2002. 10. septembris, Nr. 18. Faktiski AT Senāta CLD priekšlikums bija pretrunā ar vispārējo pamatprincipu: *da mihi facta, dabo tibi ius*, t.i., pusēm vispār nav jānorāda prasības pamatojoša norma, jo: 1) civiltiesiskām prasībām var būt vairāki prasījuma pamati; 2) privātpersonām ir jāliek priekšā tiesai fakti un prasījums, bet tiesai ir jāizšķir lieta, atrodot un piemērojot tiesības.

[9] Norma, kas „būtu jāpiemēro”, ir t.s. atbildes tiesību norma – norma, kuras tiesiskās sekas **tieši atbild** uz prasījuma ietvertu jautājumu un tātad no tās ir atkarīgs, kādas tiesiskās sekas tiesa (tiesnesis) konkrētajā lietā noteiks. Tāpat par normu, kas „būtu jāpiemēro”, var būt arī t.s. pretnorma – norma, kas ierobežo vai iznīcina atbildes tiesību normas tiesisko seku iestāšanos.

[10] Piemērojamā tiesību norma ir pilna (tai ir identificējams tiesiskais sastāvs un tiesiskās sekas) un nav saprotama tikai kā viens „tiesību teikums”. Normu var veidot vairāki „teikumi”, kā arī palīgnormas, piemēram, legāldefinīcijas vai norādes.

[11] Ja tiesa (tiesnesis) uzskata, ka neatbilstoša ir tiesību normas daļa, tad pieteikums ierobežojams tikai par šo apstrīdēto daļu.

[12] Pārbaudei nododama tikai tāda tiesību norma, kuras spēkā esība vai neesība **maina tiesiskās sekas** konkrētajā faktiskajā situācijā jeb tiesas atbildi uz prasījumu. Ja tiesa (tiesnesis), piemērojot normu, kura būtu spēkā, nonāktu pie atšķirīga risinājuma nekā tad, ja norma nebūtu spēkā, norma ir nododama pārbaudei.

[13] Piemērojamās tiesību normas konstatēšanas procesā ir nozīme pilnīgai lietas faktisko apstākļu noskaidrošanai. Kamēr tiesa (tiesnesis) nav konstruējis faktisko sastāvu, nav iespējams precīzi pateikt, vai piemērojamā tiesību norma „būs jāpiemēro”.

[14] Prasījuma nodrošināšanas procesā vai pagaidu noregulējuma procesā galvenajā lietā piemērojamās tiesību normas atbilstības pārbaude pamatā nemaina tiesiskās sekas galvenajā lietā, tādēļ to nodošana Satversmes tiesas izvērtēšanai nav pieļaujama. Turklāt prasījuma nodrošināšanas procesā vai pagaidu noregulējuma procesā tiesai var nebūt zināmi visi lietas būtiskie faktiskie apstākļi. Kā izņēmums pagaidu noregulējuma procesā administratīvajā tiesā galvenajā lietā piemērojamās tiesību normas nodošana Satversmes tiesas izvērtēšanai jau pagaidu noregulējuma procesa ietvaros būtu iespējama, ja galvenajā lietā no piemērojamās normas spēkā esības ir atkarīgs tas, vai konstatējama acīmredzama izdotā administratīvā akta vai faktiskās rīcības spēkā neesamība (prettiesiskums).

[15] Tiesa (tiesnesis) nevar iesniegt pieteikumu par tiesību normu, kura jau atzīta par neatbilstošu augstāka juridiskā spēka tiesību normai, jo Satversmes tiesas sprieduma rezolutīvajai daļai kā atbildei uz uzdoto jautājumu ir vispārša raksturs, t.i., tā saista arī tiesu (tiesnesi) visos turpmākajos gadījumos. Gadījumā, ja Satversmes tiesa ir atzinusi piemērojamo tiesību normu par atbilstošu, jauns tiesas (tiesneša) pieteikums nav iesniedzams. Jauns tiesas (tiesneša) pieteikums par to pašu tiesību normu būtu iespējams, ja laika gaitā augstāka juridiskā spēka tiesību normas ir:

- grozītas redakcionāli,
- mainījušās saturiskās nozīmes (sabiedrisko attiecību izmaiņu rezultātā).

Blakus tam zināma loma ir arī faktisko apstākļu izmaiņām, piemēram, izvērtējot tiesību normas ierobežojumu samērību, ir jāizvērtē to ietekme uz ikreizējām, relevantajām sabiedriskajām attiecībām, kuras tiesību norma ierobežo.

[16] Piemērojamās normas nozīmi noteic ne tikai uz pieteikuma iesniegšanas brīdi, bet arī uz Satversmes tiesas sprieduma taisīšanas brīdi. Ja norma ir zaudējusi savu spēku sprieduma taisīšanas brīdī, pieteikums nav pieļaujams. Taču izņēmums no šī gadījuma ir tad, ja spēku zaudējusi norma saglabā savu nozīmi tiesas (tiesneša) izskatāmajā lietā. Pieteikumam vairs nav satura un tas kļūst nepieļaujams, ja tiesvedība tiesas (tiesneša) lietā ir izbeidzama, piemēram, izliguma, prasības (ieteikuma) atsaukšanas dēļ.

B. Pamatojuma plašums

[17] Tiesas (tiesneša) lēmumā – pieteikumā ir jānorāda lietas faktiskais sastāvs, kuram ir nozīme lietas izspriešanā, un juridiski apsvērumi, kuri ir saistīti ar tiesību normas izvēli.

2. UZSKATS PAR NORMAS NEATBILSTĪBU SATVERSMEI

A. Novērtējuma kritērijs

[18] Pieteikuma pamats ir tiesas (tiesneša) **uzskats** par tiesību normas, kas būtu jāpiemēro konkrētā tiesas (tiesneša) lietvedībā esošā lietā vai ir tikusi piemērota iestādē, neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai (aktam). Pieteikuma pamatā **nevar būt šaubas**, jo tiesai (tiesnesim) pieteikums ir juridiski jāmotivē.²

[19] Ja tiesai (tiesnesim) ir pamatots uzskats par piemērojamās tiesību normas neatbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normai, tad tiesai (tiesnesim) ir **pienākums iesniegt pieteikumu**.³

[20] Aizstāvamais uzskats par tiesību normas neatbilstību ir izteicams rakstveidā, jo tiesneša pieteikumu skata vienīgi rakstveida procesā un mutvārdu process šādiem pieteikumiem nav pieļaujams.

B. Pamatojuma plašums

[21] Tiesas (tiesneša) lēmumam ir jāatspoguļo tiesneša **pārliecība** par normas neatbilstību. Tas nozīmē, ka tiesai (tiesnesim) ar juridiskiem argumentiem ir jāpamato, kā veidojas šis pārliecinātais uzskats. Pieteikums nav pieļaujams, ja tiesa (tiesnesis) ar pieteikumu noteiktību nav pamatojusi, ka normas spēkā esības gadījumā būtu atšķirīgas tiesiskās sekas, nekā tad, ja norma būtu spēkā neesoša, un nav pamatojusi šādu iznākumu.

[22] Tiesai (tiesnesim) ir **jāuzrāda**, ka tā ir:

- vispusīgi noskaidrojusi tiesību normas saturu;
- aplūkojusi tiesību zinātnē un judikatūrā izteiktās atziņas.

[23] Tiesai (tiesnesim) ir jāpamato iespējamās normas **interpretācijas iespējas** un, jo īpaši, tiesas (tiesneša) izvēlētais interpretācijas variants.

[24] Ja tiesas (tiesneša) viens no normas interpretācijas variantiem atbilst Satversmei, tiesas (tiesneša) pieteikums nav pieļaujams, bet tiesai (tiesnesim) tas ir jāizvēlas un jāpiemēro. Tādēļ tiesai (tiesnesim) pieteikumā ir jāpamato, **kādēļ nav iespējama Satversmei atbilstoša normas interpretācija**. Vienlaikus šo prasību nevajadzētu pārspīlēt tiktāl, ka tiesa (tiesnesis) ieslūgtu tādā normas interpretācijā, kas jau pārsniegtu normas iespējamo vārdisko jēgu (interpretācijas robežas).

[25] Iedziļināta pamatojuma prasība izriet no tiesas (tiesneša) pienākuma pamatot savu nolēmumu. Vienlaikus argumentācijas plašuma prasība attaisnota ar vajadzību novērst konstitucionālās tiesas pārslodzi.

[26] Lietas dalībnieku uzskatam par tiesību normu atbilstību (spēkā esību) nav noteicoša nozīme tiesas (tiesneša) lēmuma pieņemšanā. Tiesas (tiesneša) pieteikuma gadījumā noteicoša ir nepieciešamība noskaidrot tiesību normas objektīvo spēkā esību un piešķirt šim rezultātam vispārsaistošu spēku. Tādējādi tiek nodrošināts, ka tiesas savos nolēmumos nerealizēs spēkā neesošu tiesību normu tiesiskās sekas. Tam, vai un kādus mantiskos labumus no šāda sprieduma iegūs lietas dalībnieki, tiesas (tiesneša) pieteikuma iesniegšanā nav nekādas nozīmes. Tieši pretēji, ja tiesa (tiesnesis) neiesniedz pieteikumu par piemērojamās tiesību normas atbilstības pārbaudi, kuru tā uzskata par neatbilstošu augstāka juridiskā spēka tiesību normai, tā nodrošina pretlikumīga sprieduma taisīšanu. Tas sniedz iespēju lietas dalībniekiem iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā jau pēc galīgā sprieduma vai vērsties ar sūdzību Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

² „Šaubām jābūt tik lielām, lai varētu juridiski pamatot pieteikumā ietvertu prasījumu. Citastarp, šās normas mērķis ir novērst situāciju, ka bez pieteikuma pamata tiktu kavēta lietas izskatīšana vispārējās jurisdikcijas tiesā”. Sal. Endziņš A. Par tiesas pieteikumu Satversmes tiesā. *Latvijas Vēstnesis Jurista vārds*, 2002. 10. septembris, Nr. 18

³ „Satversmes tiesas likuma 19.1 pants paredz, ka “ieteikums iesniedzams, ja...” Tātad no Satversmes tiesas likuma formulējuma izriet pienākums iesniegt tiesas pieteikumu, ja ir attiecīgie minētajā pantā norādītie apstākļi. Arī, ziņojot par attiecīgajiem Satversmes tiesas likuma grozījumiem Saeimas sēdē 2000.gada 30.novembrī, Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs Linards Muciņš uzsvēra: “Komisija uzskatīja, ka tiesnesim ir ne tikai tiesības iesniegt pieteikumu, bet arī pienākums iesniegt pieteikumu.” Tādējādi, mūsdiā, nav pamata apšaubīt, ka Satversmes tiesas likums paredz tiesas pienākumu iesniegt tiesas pieteikumu”. Endziņš A. Par tiesas pieteikumu Satversmes tiesā. *Latvijas Vēstnesis Jurista vārds*, 2002. 10. septembris, Nr. 18

Veronika KRŪMIŅA,
Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

EFEKTĪVU LĪDZEKĻU IEVIEŠANA BĒRNU TIESĪBU PĀRKĀPUMU NOVĒRŠANĀ

Referāts nolasīts Augstāko tiesu 11. starptautiskajā konferencē Luknovā, Indijā 2010. gada 10. decembrī

NACIONĀLĀS TIESĪBAS BĒRNU AIZSARDZĪBAS JOMĀ - PIRMAIS SOLIS BĒRNU TIESĪBU NODROŠINĀŠANĀ

Mūsdienu starptautiskās tiesības bērnu aizsardzībā ir visnotaļ modernas un attīstītas. Starptautiskās tiesības paredz bērnu tiesību efektīvu aizsardzību. Tajā pašā laikā starptautiskā sabiedrība saskaras ar ļoti nopietniem bērnu tiesību pārkāpumiem daudzās pasaules valstīs.

Savā referātā nerunāšu par šiem kļedzošajiem bērnu tiesību pārkāpumiem – bērnu tirdzniecību, nabadzību, nevērību, ekspluatāciju un vardarbību. Vēlos pievērst uzmanību tam, ka šobrīd, neskatoties uz pastāvošām modernām starptautiskām tiesībām bērnu aizsardzības jomā, starptautiskās sabiedrības rīcībā diemžēl nav efektīvu līdzekļu, lai novērstu bērnu tiesību pārkāpumus. Tas, ko šodien var darīt starptautiskā sabiedrība, ir izdarīt spiedienu uz nacionālo valstu valdībām, lai visas valstis bez izņēmuma savās nacionālajās tiesībās iestrādātu tos pamatprincipus, ko paredz starptautiskās tiesības bērnu aizsardzībā.

Tajā pašā laikā mēs visi apzināmies arī to, ka labas nacionālās tiesības bērnu aizsardzības jomā ir tikai pirmais solis bērnu tiesību nodrošināšanā. Starptautiskajām tiesībām atbilstošas nacionālās tiesības nebūt vēl negarantē bērnu tiesību aizsardzību attiecīgajā valstī. Bērnu tiesību ievērošana tikai tad tiks nodrošināta, ja valsts izveidos efektīvus kontroles un izpildes mehānismus, kas garantēs, lai likumā noteiktais tiesiskais regulējums īstenotos reālajā dzīvē. Valstij

Augstāko tiesu starptautiskās konferences dalībnieki kopā ar konferences goda viesi tibetiešu garīgo līderi Dalailamu. Veronika Krūmiņa augšējās rindas kreisajā pusē

ir jānodrošina, lai neviens bērnu tiesību pārkāpums nepaliktu nesodīts.

Gribu teikt, ka pieņemot labus likumus bērnu tiesību aizsardzībai neprasa lielas pūles. Daudz sarežģītāk un ilgstošāk ir izstrādāt iepriekš minētos mehānismus, kas nodrošinās, lai pieņemtie likumi nepārvērstos par nedzīvām tiesībām.

Manuprāt, valstīm, kuras patiesi vēlas panākt efektīvu bērnu tiesību aizsardzību, ir lietderīgi dalīties savstarpējā pieredzē par veidiem un ceļiem likumu piespiedu īstenošanas mehānismu izveidē. Šie piespiedu mehānismi tiesību normu piemērošanā galvenokārt ir saistīti ar izpildvaru, mazākā mērā ar tiesu varu, kura var piespiest izpildvaru šos mehānismus ieviest un tiesiski pielietot.

Nēmot vērā bērnu tiesību aizsardzības nozīmīgumu, mehānismi šo tiesību garantēšanai ir daudz un dažādi.

BĒRNUM DRAUDZĪGA TIESA

Savā referātā pieskaršos tādām, manuprāt, svarīgām jautājumam kā bērna tiesības uz draudzīgu tiesu.

Ar bērnam draudzīgu tiesu saprotu, pirmkārt, tiesu, kas ātri un efektīvi spēj reaģēt uz bērnu tiesību vai interešu aizskārumu. Otrkārt, bērna tiesību aizsardzība tiesā notiek veidā, kas vismazāk traumē bērnu.

Runājot par pirmo aspektu, jānorāda, ka veids, kā samazināt laiku no bērna tiesību aizskāruma brīža līdz lietas izskatīšanai tiesā, ir likumdošanas ceļā noteikt, ka neatkarīgi no lietas kategorijas (krimināllietas, civilietas vai administratīvās lietas) ir jānosaka attiecīgās lietas ārpuskārtas paātrināta izskatīšana tiesā. Turklāt līdz lietas izskatīšanai pēc būtības tiesnesim ir jāspēj vienlaicīgi ar lietas ierosināšanu noteikt adekvātus pagaidu aizsardzības līdzekļus bērna interesēs. Ir saprotams, ka tiesa izskatāmajās lietās bērna interešu nodrošināšanai uzdos izpildvarai, bērnu likumiskajiem pārstāvjiem vai citām personām nekavējoties veikt attiecīgas darbības, lai pārtrauktu bērna tiesību aizskārumu un mazinātu izdarītā aizskāruma negatīvās sekas. Lai panāktu, ka izpildvara un citas personas bez vilcināšanās izpilda tiesas uzdoto, likumos ir jāparedz īpašu amatpersonu atbildību par tiesas nolēmumu savlaicīgu neizpildi.

Latvijā, kas pieder pie *civil law* tiesību sistēmas, mēs vēl šodien - 20 gadus pēc neatkarības atjaunošanas - saskaramies ar gadījumiem, kad visnotaļ laba tiesas nolēmuma izpilde kavē apstākļi, ka ar likumu nav izveidota valsts pārvaldes iestāde vai noteikta amatpersona, kuras kompetencē būtu nodrošināt tiesas nolēmuma nekavējošu izpildi. Valstī ir jā-

būt precīzi noregulētiem mehānismiem, kas nodrošina bērna interesēs pieņemtu tiesas nolēmuma nekavējošu izpildi.

Otrais aspekts, kas aptver bērnu tiesību aizsardzības procesu tiesā, jau ir daudz plašāks. Saistībā ar tiesas procesu ir jārūnā ne tikai par procesā iesaistītiem dalībniekiem, bet arī par vidi, kurā šis process notiek.

1. Tiesnešu un tiesu darbinieku apmācības nepieciešamība. Centrālā figūra tiesas procesā ir tiesnesis. Neapšaubāmi, ka tiesnesim, kurš skata bērnu lietas, ir jābūt speciāli apmācītam.

Tiesnesim, kurš izskata bērnu lietas, ir jābūt ne tikai labam psihologam, bet viņam ir jābūt arī labām zināšanām pedagogijā, bērna attīstībā u.tml. Process, kurā piedalās bērns, jāpadara bērnam saprotams, un tas būs atkarīgs tikai un vienīgi no tiesneša. Tiesnesim ar bērnu jārūnā bērnam saprotamā valodā, jāizskaidro tiesas procedūras bērnam saprotamā veidā. Tiesnesim pirms tiesas sēdes draudzīgi ir jāaprunājas ar bērnu, jāizstāsta, kas notiks zālē, lai tādējādi noņemtu sākotnējo spriedzi.

Tiesneši un tiesas darbinieki būtu apmācāmi, kā komunicēt ar bērniem, ņemot vērā viņu vecumu, lai iegūtu nepieciešamo informāciju, pēc iespējas mazāk traumējot bērnu.

Lai tiesas padarītu patiešām pieejamas bērniem, tiesas procedūras ir jāpadara saprotamas bērniem. Tāpēc procesuālajām normām ir jābūt elastīgākām un mazāk formālām, kas ļautu tiesnesim veidot tiesas zālē bērnam draudzīgu gaisotni.

2. Bērnu uzklausišana. Lai bērna tiesības tiesvedības procesā tiktu ievērotas, ļoti svarīgi ir noskaidrot bērna viedokli jautājumā, par ko risinās tiesvedība.

Bērnus vēlams uzklausiēt mazāk formālā atmosfērā. Ja iespējams, to varētu darīt ar video starpniecību. Bērna uzklausišanai vajadzētu notikt tādu personu klātbūtnē, kurām bērns uzticas. Turklāt šī uzticības persona varētu pārfrāzēt tiesneša uzdoto jautājumu bērnam saprotamā valodā.

Bērna uzklausišana vienmēr ir saistīta ar jautājumu, kādā vecumā bērns spēj noformulēt savu viedokli, vai konkrētais bērns ir sasniedzis tādu brieduma pakāpi, ka spēj patstāvīgi paust savu viedokli, un cik patiesi ir bērna izteiktais viedoklis. Tiesnesim vai nu pašam, vai ar citas personas starpniecību, uzdodot bērnam jautājumus, ir jābūt pārliecinātam, ka bērns atbildžu laikā jūtas emocionāli brīvi. Tiesnesim ir jāsaprot, vai bērna atbildes jau nav iepriekš iemācītas vai iespaidotas. Piemēram, ģimenes strīdos praktiski vienmēr bērns sākotnēji formulē tā vecāka viedokli, ar kuru kopā pēdējā laikā ir dzīvojis. Šādās lietās tiesnesim ir jābūt novērtēt, cik lielā mērā bērns pauž savu, nevis viena vecāka viedokli.

3. Bērnu lietu izskatīšanas vide. Ļoti būtiska ir vide, kurā risinās lietas izskatīšana. Tiesas zāles parasti ir visai biedējoša vieta bērniem. Tādēļ ir svarīgi iekārtot bērniem draudzīgas tiesas zāles visu līmeņu tiesās.

Būvējot jaunas tiesu ēkas un iekārtojot tiesas zāles, būtu apsverama iespēja speciāli aprikt kādu telpu, kurā būtu skatāmas lietas, kurās ir iesaistīti bērni. Šādās telpās būtu nodrošināmas gan atbilstošas mēbeles, gan arī rotaļlietas.

4. Paātrināta lietu izskatīšana, bezmaksas juridiskā palīdzība un atbrīvošana no valsts nodevas. Nākamais bērniem draudzīgas tiesas aspekts ir saistīts ar atvieglotu pieeju tiesai. Tas nozīmē jau pieminēto paātrināto lietas izskatīšanu, bezmaksas juridisko palīdzību un atbrīvošanu no valsts nodevas par lietu izskatīšanu tiesā.

Bezmaksas juridiskā palīdzība aptver kā juridiskās konsultācijas, tā arī pārstāvniecību tiesas procesos. Saistībā ar

bērna pārstāvniecību jānorāda uz šādu problēmsituāciju. Saskaņā ar likumu bērna likumiskie pārstāvji ir vecāki. Nereti ir situācijas, ka bērna intereses ir pretējas likumiskā pārstāvja interesēm. Spilgtākie šādu situāciju piemēri ir vardarbība pret bērnu ģimenē.

Juridiskā palīdzība bērnam būtu jānodrošina par valsts līdzekļiem. Lietas, kurās iesaistīti bērni, būtu tiesības vest tika tiem juristiem, kuri būtu speciāli apmācīti bērnu tiesību jautājumos, kā arī apmācīti, kā komunicēt ar bērnu.

5. Videokonferenču un ierakstu nesēju izmantošana. Bērnam draudzīga tiesa nozīmē arī to, ka bērnam pēc iespējas mazāk vajadzētu atrasties tiesas zālē. Bērna līdzdalību procesā, it īpaši kriminālprocesā, būtu jānodrošina ar video konferences palīdzību. Ja bērna līdzdalība lietas izskatīšanā notiek ar video konferences palīdzību, bērnam ir jābūt kopā ar viņa pārstāvi un psihologu.

Iztiesājot krimināllietas, pēc iespējas vajadzētu izmantot gan cietušā bērna, gan liecinieka bērna liecības pirmstiesas izmeklēšanas laikā izdarītos liecību ierakstus.

6. Slēgtas tiesas sēdes, objektīvās izmeklēšanas principa nodrošināšana bērnu lietās. Ir jānosaka to lietu kategorijas, kuru izskatīšana notiek slēgtā tiesas sēdē. Latvijas Civilprocesa likums noteic, ka lietas par bērna izcelšanās noteikšanu, adopcijas apstiprināšanu un atcelšanu, laulības šķiršanu vai tās atzīšanu par spēkā neesošu tiek izskatītas slēgtā tiesas sēdē.

Laulības šķiršanas lietās tiesa var pieņemt lēmumu, ar kuru uz laiku līdz sprieduma taisīšanai par laulības šķiršanu vai laulības neesamību nosaka bērna aprūpes kārtību, saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, uztur līdzekļus bērnam, aizliegumu bērna izvešanai no valsts, līdzekļus otra laulātā iepriekšējā labklājības līmeņa vai uztura nodrošināšanai, laulāto kopīgā mājokļa lietošanas kārtību vai uzdod vienai pusei izsniegt otrai pusei mājāsaimniecības un personiskās lietošanas priekšmetus.

Šajās lietu kategorijās bērnu interešu aizsardzības nolūkā nedarbojas civillietu izskatīšanā vispār atzītais sacikstes princips. Jautājumos, kas skar bērna intereses, tiesa pēc savas iniciatīvas pieprasa pierādījumus.

Runājot par situāciju Latvijā, viens no priekšlikumiem ir civilprocesā visās lietās, arī tajās, kas netieši skar bērna intereses, sacikstes principa vietā ieviest objektīvās izmeklēšanas principu, lai panāktu bērna interesēm atbilstošu lietas izskatīšanu.

7. Valsts pienākums nodrošināt atbilstošu izglītību un informāciju. Bērna tiesības uz draudzīgu tiesu ietver arī valsts pienākumu īstenot tādu izglītības politiku, kas nodrošina bērnu un viņa tuviniekus ar vispusīgu un izsmērīgu informāciju par bērna tiesībām.

Latvijā veiktais pētījums konstatēja, ka viens no šķēršļiem, kas ierobežo bērniem iespējas aizstāvēt savas tiesības, ir tas, ka tās nav bērniem pietiekami saprotamas.

Skolām būtu jāuzņemas lielāka loma bērnu tiesību aizsardzībā – gan apmācot bērnus tiesību jautājumos, gan ziņojot atbildīgajām iestādēm par bērnu tiesību pārkāpumiem.

Lai efektīvi informētu bērnus un pieaugušos par bērnu tiesībām, šāda informācija būtu regulāri jāietver internetā, televīzijā, radio, presē, kā arī jāveic informēšanas kampaņas skolās. Būtu jāizveido interneta portāli par bērnu tiesībām, uzticības un praktiskās palīdzības telefons.

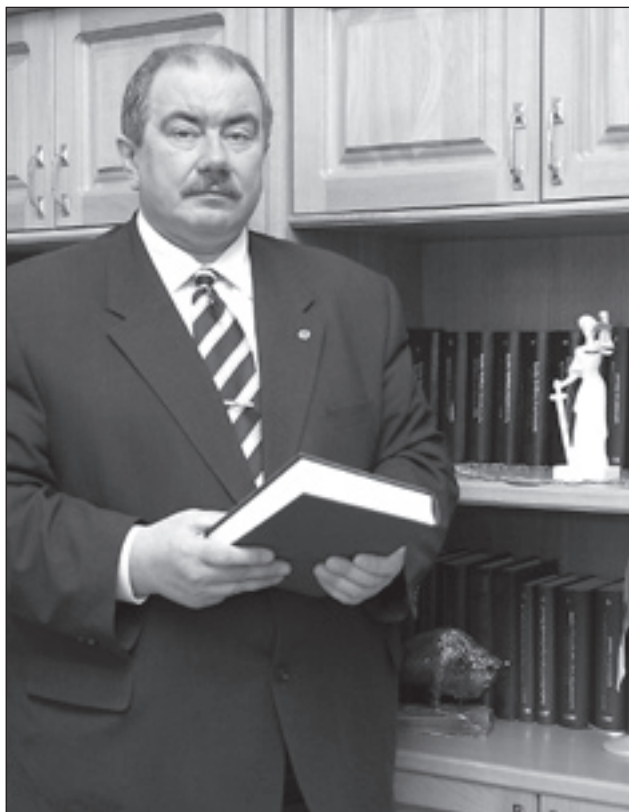
Nekādā gadījumā nav pieļaujama informācijas par bērna uzvedību vai sniegto informāciju nonākšana atklātībā un izplatīšana plašsaziņas līdzekļos.

III

PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2010. GADĀ

Augstākās tiesas 2010. gada darbs tika izvērtēts plēnumā 2011. gada 11. martā. Publiskajā pārskatā apkopota informācija no Augstākās tiesas priekšsēdētāja un struktūrvienību vadītāju ziņojumiem plēnumā, statistikas dati, Augstākās tiesas plēnumu un Latvijas tiesnešu konferences materiāli.

AUGSTĀKAJAI TIESAI AKTĪVĀK JĀPAUŽ SAVA POZĪCIJA LIKUMDOŠANAS PROCESOS

Augstākā tiesa 2010. gadā, pildot tai likumā noteiktās funkcijas, veikusi nozīmīgu darbu. Vispirms tās ir kasācijas un apelācijas instancē izskatītās lietas. Saņemto lietu skaits 2010. gadā pietuvojās Augstākās tiesas vēsturē nebijušam ciparam - 5000. Salīdzinājumam: pirms desmit gadiem 2000. gadā Augstākā tiesa saņēma divreiz mazāk lietu. Līdzīga ir arī izskatīto lietu dinamika: ja 2000. gadā Augstākā tiesa izskatīja aptuveni 2000 lietas, tad pagājušajā gadā divreiz vairāk - 4500. Šie skaitļi pietiekami spilgti parāda darba apjomu augstākajā tiesu instancē, īpaši ņemot vērā to, ka tiesnešu skaits šajā laika periodā faktiski nav būtiski mainījies.

Tā ir dzīves uzspiesta aplamība, ka Augstākā tiesa, rezumējot gada darbu, diskutē nevis par juridiskām problēmām un tiesas spriešanas kvalitāti, bet tai jārunā par darba intensitāti, lietu uzkrājumiem, pārlikto darba slodzi. Uzstādījums saglabāt tiesas spriešanas kvalitāti augstākajai tiesu instancē ir goda un pienākuma lieta, tādēļ acināju tiesnešus nepaņemt mudinājumus un vēlmei strādāt ātrāk, mazinot lietu uzkrājumus uz kvalitātes rēķina. No atsevišķiem juristiem izskanējis ieteikums Augstākajai tiesai neskatīt visas civillietas tik skurpulozi. Esmu pārliecināts, ka tas noteikti nav tas ceļš, kas ejams Augstākajai tiesai, nolūkā mazināt lietu uzkrājumus.

Liels darbs aizvadītajā gadā paveikts ne tikai tiesu lietu izskatīšanā, bet arī citās Augstākās tiesas darbības jomās.

Aizvadītajā gadā notikušas pārmaiņas Augstākās tiesas tiesnešu sastāvā: amatu atstājuši divi tiesneši, darbu Augstākajā tiesā sākuši seši jauni tiesneši. Tas ir ievērojams tiesnešu skaita papildinājums, ņemot vērā, ka iepriekšējā gadā darbu Augstākajā tiesā neuzsāka neviens jauns tiesnesis.

Saspringtajā darba režīmā ir atrasts laiks un iespējas gan tiesnešu, gan darbinieku mācībām. Augstākajai tiesai tas ir ļoti svarīgi, centisimies to nodrošināt arī turpmāk.

Dzirdot publiskajā telpā pausto Latvijas tiesu darbinieku neapmierinātību par viņuprāt neregulēto darba samaksas kārtību tiesās, ar gandarījumu konstatējam, ka no Augstākās tiesas šāda neapmierinātība neizskanēja. Darba samaksas sistēma mums ir sakārtota, darbinieki zina, par ko viņi saņem algu, kāpēc saņem vairāk vai mazāk nekā kolēģi. Augstākās tiesas pieredze varētu būt noderīga Tiesu administrācijai, sakārtojot darba samaksas sistēmu visās Latvijas tiesās.

Priecē, ka sabiedrībai ir interese par Augstākās tiesas darbu. Par to liecina Augstākās tiesas interneta mājas lapas apmeklētāju skaits - 640 tūkstoši unikālie apmeklētāji gadā, kas ir par 20% vairāk nekā iepriekšējā gadā. Tam apliecinājums bija arī plaši apmeklētā Augstākās tiesas rīkotā konference „Augstākās tiesas judikatūra un tās loma tiesiskās domas attīstībā Latvijā”.

Lepnums ir par to, ka pagājušajā gadā trīs Augstākās tiesas tiesneši saņēma Triju zvaigžņu ordeni, kas katrā ziņā bija īpašs notikums ne tikai šiem tiesnešiem un Augstākajai tiesai, bet visai tiesu sistēmai. Tas nozīmē, ka tiesnešu darbs ir novērtēts. Liels paldies gan šiem tiesnešiem, gan visiem pārējiem kolēģiem, kas godam pildījuši smago un atbildīgo tiesneša darbu.

Gada atskaites plēnumā struktūrvienību vadītāji savos ziņojumos aktualizēja problēmas, kuras jārisina, lai Augstākā tiesa spētu savas funkcijas pildīt efektīvāk un profesionālāk.

Nevar runāt par vienotām problēmām visām tiesas struktūrvienībām - katrai no tām ir savas aktualitātes un problēmjautājumi. Tiesnešiem, kas skata civilietas, arī administratīvās lietas, lielākā problēma ir neizskatīto lietu atlikuma pieaugums. Savukārt krimināllietu tiesnešu darbā būtiskākā problēma ir lielais - aptuveni 50% - atlikto lietu skaits.

Ziņojumos izskanēja priekšlikumi gan tiesu lietu izskatīšanas efektīvēšanai, gan citu problēmu risināšanai. Izmantojot Augstākajai tiesai pieejamos līdzekļus un resursus, mēģināsim rast risinājumus priekšlikumu realizēšanai.

Senāta departamentu priekšsēdētāji, runājot par identificētajām problēmām un jaunu augsti kvalificētu juristu aicināšanu kandidēt Augstākās tiesas tiesneša amatā, norādīja uz nepieciešamību atcelt četrdesmit gadu minimālā vecuma robežu. Augstākajai tiesai nav likumdošanas iniciatīvas, tomēr ir iespēja aktīvi paust savu pozīciju Tieslietu ministrijai, Saeimas Juridiskajai komisijai un rosināt šī jautājuma risināšanu.

To Augstākā tiesa darīs arī attiecībā uz procesuālo normu vienkāršošanu civillietu un administratīvo lietu izskatīšanā. Cita starpā, rosināsim plašāk izmantot rakstveida procesu.

Jautājumu par uzraudzības protestu iesniegšanu civillietās Augstākā tiesa jau ir aktualizējusi. Sākumā mūsu aicinājums atbrīvot tiesu no šīs funkcijas tika uzklauts visai rezervēti, bet šobrīd ierosinājumam ar izpratni atsaucies ģenerālprokurors un aktīvi iesaistījusies Tieslietu ministrija. Ir cerības, ka šī gada laikā spēsim situāciju atrisināt un atteiksimies no šīs tiesai neraksturīgās funkcijas.

Arī jautājums par advokātu dalību tiesas sēdēs ir vairākkārt aktualizēts gan Saeimā, gan prokuratūrā, gan pašā ad-

vokatūrā. Kvalitatīva tiesas procesa nodrošināšanai advokāta līdzdalība būtu nepieciešama ne tikai krimināllietās, bet arī civillietās. Atsaucību šī jautājuma risināšanā ir izrādījuši arī paši advokāti, saprotot, ka problēma ir advokātu darba koordinēšana. Advokātu noslodzes elektroniskā dienasgrāmata ir daļējs problēmas risinājums, tomēr pie šī jautājuma jāturpina strādāt.

Jau ilgāku laiku ir aktualizēts jautājums par lielo atlikto lietu daudzumu procesa dalībnieku slimības dēļ. Pašreizējā darba nespējas lapa un tās izsniegšanas kārtība liedz iespēju tiesai pārliecināties, vai personas neierašanās uz tiesas sēdi patiešām ir bijusi objektīvi neiespējama. Viens no risinājumiem varētu būt darba nespējas lapu papildināšana ar ārsta atzīmi par pacienta spēju piedalīties tiesas sēdē. Tā kā šis nav tikai Tieslietu ministrijas, bet arī citu ministriju kompetences jautājums, visdrīzāk tā risināšana būs visai ilgstoša un sarežģīta, taču Augstākā tiesa turpinās pie šī jautājuma strādāt.

Aktualizējams arī jautājums par kvalificētu juristu iesaisti tiesas dokumentu sastādīšanā. Ja procesuālajos likumos noteiktu normu, ka vismaz kasācijas instancē iesniegtajos dokumentus sastādīt drīkst tikai zvērīnāti advokāti, iespējams, mazinātos tādu kasācijas sūdzību skaits, kuru izskatīšanu Senāts atsaka. Šobrīd apmēram puse no Augstākajā tiesā saņemtajām kasācijas sūdzībām ir juridisks brāķis.

Augstākā tiesa rosinās un atbalstīs arī Iesniegumu likuma pārskatīšanu. Šobrīd likums liek tiesai šķērdēt resursus un sarakstīties arī ar tādām personām, kuru iesniegumi ir nesaprotami un divaini. Kaut arī atbildam, ka iesniegumu neskatīsim, jo tas nav saprotams, faktiski esam tērējuši laiku, lai to izskatītu un rakstiski atbildētu. Turklāt bieži vien iesniegums adresēts vairākām iestādēm, tātad vienlaikus tiek gatavotas vairākas atbildes.

Šis un citas likumdošanas aktivitātes nav tiešā veidā atkarīgas no Augstākās tiesas, taču mēs varam aktīvi un dažādās formās paust savu atbalstu, gribu, iniciatīvu. Tādēļ aicināju Augstākās tiesas tiesnešus ierosinātās idejas pārvērst rakstiski formulētos Augstākās tiesas priekšlikumos. Esmu pārliecināts, ja pietiekami aktīvi darbosimies un paudsim savu pozīciju, šie un citi priekšlikumi nenoguls likumdevēju atvilktnēs un vairumā gadījumu tiks saklausīti. Ikdienā pildot tiešos pienākumus, tiesnešiem jāmēģina atlicināt laiku, lai aktīvāk paustu savu pozīciju likumdošanas pilnveidošanas procesos, kas savukārt vistiešākajā veidā atsaucies uz katra tiesneša spēju profesionāli saprātīgos, likumā noteiktos termiņos izskatīt lietas, pieņemt un noformēt nolēmumus, strādāt bez pārslodzes, atlicinot laiku arī mācībām un sevis pilnveidošanai.

Ivars Bičkovičs,
Augstākās tiesas priekšsēdētājs

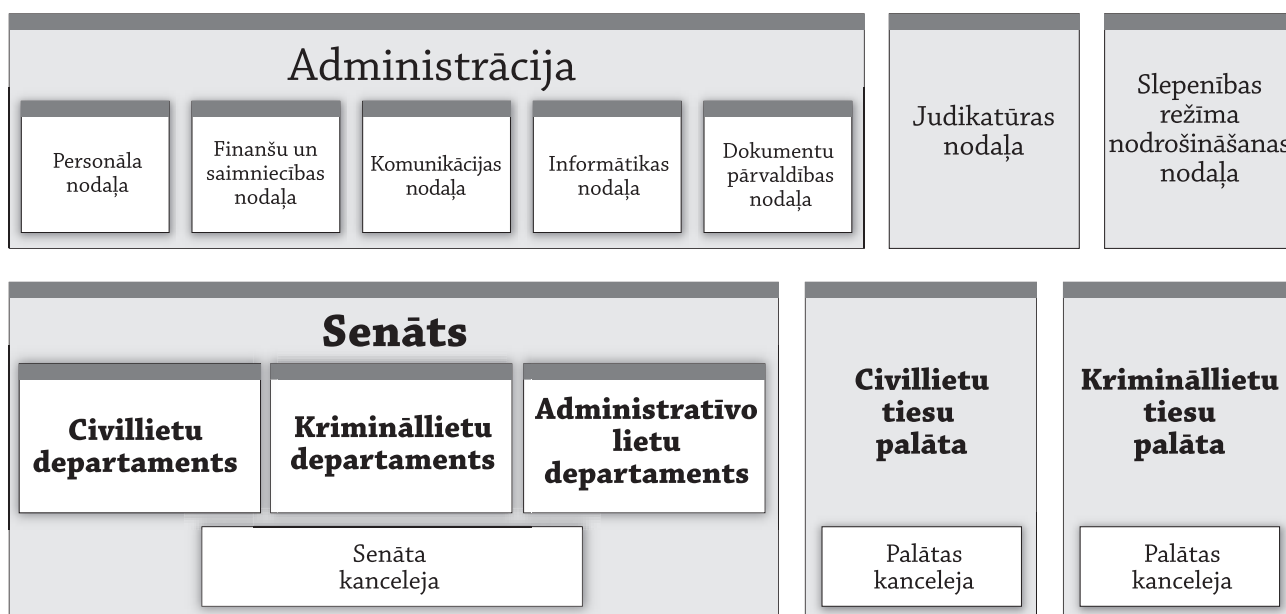
AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, STRUKTŪRA, FUNKCIJAS, MĒRĶI

Augstākā tiesa Latvijas trīspakāpju tiesu sistēmā ir trešās jeb augstākās pakāpes tiesa. Tās darbības pamats ir noteikts *Latvijas Republikas Satversmē*. Augstākās tiesas izveidošanu, struktūru un kompetenci nosaka likums *Par tiesu varu*. Procesuālie likumi – *Civilprocesa likums*, *Kriminālprocesa likums* un *Administratīvā procesa likums* – nosaka lietu izskatīšanas procesu apelācijas un kasācijas kārtībā.

Augstākās tiesas struktūru veido:

- trīs Senāta departamenti, kuros lietas izskata kasācijas kārtībā
- divas tiesu palātas, kas darbojas kā apelācijas instances tiesas
- Administrācija, kuras mērķis ir nodrošināt Augstākās tiesas darbību
- Judikatūras nodaļa, kas apkopo un pēta tiesu praksi
- Slepenības režīma nodrošināšanas nodaļa

Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Augstākās tiesas pamatfunkcijas ir:

- tiesas spriešana apelācijas un kasācijas instancē;
- vienotas tiesu prakses veidošana.

Papilduzdevumi:

- pamatojoties uz *Operatīvās darbības likumu*, sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu likumības un pamatotības pārbaude un *Kredītiestāžu likumā* noteikto kredītiestāžu rīcībā esošo neizpaužamo ziņu pieprasījumu akceptēšana;
- ar tiesu lietām saistīto iedzīvotāju sūdzību izskatīšana.

2010. gadā izveidota jauna tiesu sistēmas koleģiāla institūcija - Tieslietu padome, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. 2010. gada 3. jūnijā likums *Par tiesu varu* papildināts ar 13.¹ nodaļu *Tieslietu padome*, kas nosaka Tieslietu padomes izveidošanu, sastāvu un funkcijas.

Likumā noteikts, ka Tieslietu padomes darbu vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs, tās sastāvā ir arī Augstākās tiesas plēnuma ievēlēts tiesnesis. Tieslietu padomes darbu nodrošina Augstākās tiesas Administrācija.

Ar 2010. gada 3. jūnija grozījumiem likumā *Par tiesu varu* un 10. jūnija grozījumiem *Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā* noteikts, ka Tiesnešu disciplinārkoģēģijas lēmumu tiesiskuma izvērtēšanai Augstākās tiesas Senātā tiek sasaukta Disciplinārtiesā. Arī tās darbību jānodrošina Augstākajai tiesai.

Augstākās tiesas darbības stratēģijā 2007.-2010. gadam bija noteikti vidēja termiņa stratēģiskie mērķi četrās prioritārajās jomās:

- profesionāla un taisnīga tiesas spriešana;
- vienveida tiesu prakses veidošana valstī;
- sabiedrības izpratnes par tiesu varu veicināšana;
- labas pārvaldības principu nostiprināšana iestādes vadībā.

Prioritārie darbības virzieni 2010. gadā tika saskaņoti ar darbības stratēģijā noteiktajiem uzdevumiem. Piešķirtais finansējums nenodrošināja Augstākās tiesas attīstības pasākumu izpildi plānotajos apjomos.

2010. gada decembrī izstrādāta un apstiprināta Augstākās tiesas darbības stratēģija 2011.-2013. gadam.

AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru amatā pēc Augstākās tiesas plēnuma ieteikuma no Augstākās tiesas tiesnešu vidus uz 7 gadu termiņu apstiprina Saeima. No 2008. gada 16. jūnija Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir Ivars Bičkovičs.

Augstākās tiesas priekšsēdētāja kompetence noteikta likuma *Par tiesu varu* 50. un 50.¹ pantā.

Ar 2010. gada 3. jūnija likuma grozījumiem izveidota jauna institūcija - Tieslietu padome, kuras darbu vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Vairākas funkcijas, kas līdz šim bija Augstākās tiesas priekšsēdētāja kompetencē, nodotas Tieslietu padomei (tiesnešu kvalifikācijas un atestācijas jautājumi, tiesnešu mantijas un amata zīmes piešķiršanas un lietošanas kārtības noteikšana, priekšlikumi par apgabaltiesu priekšsēdētāju iecelšanu u.c.).

Saskaņā ar 2010. gada 10. jūnija grozījumiem *Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā* Augstākās tiesas priekšsēdētājs vairs nav Tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs. Paplašinātas Augstākās tiesas priekšsēdētāja pilnvaras ierosināt disciplinārlietas visos likumā noteiktajos gadījumos par visu tiesu tiesnešiem.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs iesniedz priekšlikumu Saeimai par ģenerālprokurora iecelšanu amatā. 2010. gada 12. jūlijā Saeima ģenerālprokurora amatā uz pieciem gadiem apstiprināja Augstākās tiesas priekšsēdētāja izvirzīto Ēriku Kalnmeieru.

Saskaņā ar *Advokatūras likumu*, *Tiesu izpildītāju likumu* un *Notariāta likumu* Augstākās tiesas priekšsēdētājs pieņem šo tiesu sistēmai piederīgo amatpersonu zvērestu, stājoties amatā. 2010. gadā Augstākās tiesas priekšsēdētājs pieņēma 94 advokātu, 7 tiesu izpildītāju un 5 notāru zvērestu.

Pēc advokātu zvēresta pieņemšanas 2010. gada 4. februārī Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs ar Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētāju Jāni Grīnbergu un jaunuzņemtajiem advokātiem – bijušajiem prokuroriem Ivaru Krauzi un Āri Boču un bijušo policijas darbinieci Evitu Spalvēnu

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs 2010. gada 14. maijā ieradās uz Valsts prezidenta organizēto tikšanos ar Saeimā pārstāvētajām partijām sarunai par ģenerālprokurora izvirzīšanu

Pirmā Tieslietu padomes sēde 2010. gada 4. oktobrī

PRIEKŠSĒDĒTĀJA VIETNIEKI

Augstākās tiesas priekšsēdētājam ir divi vietnieki, kurus plēnums ievēl uz septiņiem gadiem no Senāta departamentu priekšsēdētāju un tiesu palātu priekšsēdētāju vidus. Atkārtoti Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieku amatos 2009. gadā ievēlēti Pāvels Gruzīņš un Gunārs Aigars. Saskaņā ar 2010. gada 10. jūnija grozījumiem *Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā* Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks ir Tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs, un šajā amatā 3. septembrī Tiesnešu konference ievēlēja Pāvelu Gruzīņu.

ADMINISTRĀCIJA

Administratīvo darbu Augstākajā tiesā veic Administrācija. Tā ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā *Par tiesu varu* noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi. Ar 2010. gada 3. jūnija likuma grozījumiem Augstākās tiesas Administrācijai nākusi klāt jauna funkcija – Tieslietu padomes darba nodrošināšana.

Administrācija darbojas tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā, tās darbu vada Administrācijas vadītājs, kuru ieceļ priekšsēdētājs. No 2008. gada 3. novembra Augstākās tiesas Administrācijas vadītāja ir Sandra Lapiņa.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

Likumā *Par tiesu varu* noteikto un citu aktuālu jautājumu izlemšanai tiek sasaukts Augstākais tiesas plēnums jeb visu tiesnešu kopsapulce.

Ar 2010. gada 3. jūnija grozījumiem likumā *Par tiesu varu* izslēgta plēnuma kompetence apstiprināt Senāta un tiesu palātu sastāvu. Turpmāk tiesnešu skaitu Senātā un tiesu palātās noteiks Tieslietu padome, bet pēc tiesneša apstiprināšanas amatā to Augstākās tiesas struktūrvienību, kurā tiesnesis pildīs savus pienākumus, noteiks Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

Paplašināta Augstākās tiesas plēnuma kompetence, nosakot, ka plēnums ievēl vienu Tieslietu padomes locekli no Augstākās tiesas tiesnešu vidus, kā arī uz pieciem gadiem ievēl sešus Disciplinārtiesas locekļus (pa diviem no Civillietu departamenta, Krimināllietu departamenta un Administratīvo lietu departamenta) un apstiprina Disciplinārtiesas priekšsēdētāju.

2010. gadā notika divas plēnuma sēdes, kurās ievēlēti Disciplinārtiesas locekļi un apstiprināts Disciplinārtiesas priekšsēdētājs, ievēlēts Augstākās tiesas pārstāvis Tieslietu padomē, Senāta Civillietu departamenta un Krimināllietu departamenta un Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāji, kā arī izvērtēts un apstiprināts iepriekšējā gada darbības pārskats.

2010. GADĀ IEVĒLĒTI AMATOS

Pāvels Gruzīņš
2010. gada 30. augustā atkārtoti ievēlēts par Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāju, pilnvaru laiks 5 gadi.

Gunārs Aigars
2010. gada 30. augustā atkārtoti ievēlēts par Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāju, pilnvaru laiks 5 gadi.

Zigmants Gencs
2010. gada 30. augustā ievēlēts par Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāju, pilnvaru laiks 5 gadi.

Ināra Garda
2010. gada 30. augustā ievēlēta par Tieslietu padomes locekli no Augstākās tiesas tiesnešu vidus, pilnvaru laiks 4 gadi.
4. oktobrī Tieslietu padomes sēdē ievēlēta par Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietnieci.

Pēteris Dzalbe
2010. gada 30. augustā iecelts par Disciplinārtiesas priekšsēdētāju, pilnvaru laiks 5 gadi.

DISCIPLINĀRTIESA, ievēlēta 2010. gada 30. augustā, pilnvaru laiks 5 gadi:
Senāta Civillietu departamenta senatori Aldis Laviņš un Mārīte Zāgere
Senāta Krimināllietu departamenta senatori Pēteris Dzalbe un Anita Nusberga
Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori Andris Guļāns un Normunds Salenieks

Disciplinārtiesas: Anita Nusberga, Aldis Laviņš, Andris Guļāns, Pēteris Dzalbe, Mārīte Zāgere (attēlā nav Normunds Salenieks)

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI

Augstākās tiesas pamatdarbību - profesionālu un taisnīgu tiesas spriešanu, izskatot konkrētas tiesu lietas augstākajā instancē, nodrošina Augstākās tiesas tiesneši, kas ir neatkarīgi un pakļauti vienīgi likumam.

LIKUMA NORMU IZMAIŅAS

Ar 2010. gada 3. jūnija grozījumiem likumā *Par tiesu varu* noteikts, ka uz Augstākās tiesas tiesneša amatu var pretendēt persona, kura sasniegusi 40 gadu vecumu. Līdz šim minimālā vecuma robeža Augstākās tiesas tiesneša amatam nebija noteikta. Mainīta arī kārtība Augstākās tiesas tiesneša amatā atrašanās pagarināšanai pēc amata pildīšanas maksimālā 70 gadu vecuma sasniegšanas. Līdz šim Augstākās tiesas priekšsēdētājs, saņemot pozitīvu Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas atzinumu, varēja tiesneša atrašanos amatā pagarināt uz laiku līdz 5 gadiem, turpmāk pagarinājums varēs būt līdz diviem gadiem, un par to lems Tieslietu padome.

Arī Augstākās tiesas tiesnešu kopskaitu Saeima noteiks pēc Tieslietu padomes priekšlikuma un Tieslietu padome noteiks tiesnešu skaitu Senātā un tiesu palātās.

Mainījusies Augstākās tiesas tiesnešu aizstāšanas kārtība. Senāta Civillietu un Krimināllietu departamenta senatoru vakances vai prombūtnes laikā Augstākās tiesas priekšsēdētājs var uzdot aizstāt Goda tiesnesim vai tiesu palātas tiesnesim, bet par Senāta Administratīvo lietu departamenta senatora un tiesu palātas tiesneša aizstāšanu lemj Tieslietu padome pēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja priekšlikuma.

TIESNEŠU SASTĀVA IZMAIŅAS

2010. GADĀ

Saeimas noteiktais tiesnešu skaits Augstākajā tiesā ir 53. Tiesneša pienākumus 2010. gadā pildīja 47 tiesneši, bet tā kā vairāki atradās bērna kopšanas vai bezalgas atvaļinājumā vai slimojā, faktiski strādāja vidēji 43 tiesneši.

Darbu Augstākajā tiesā 2010. gadā beidza Senāta Krimināllietu departamenta senators Vilnis Vietnieks un Krimināllietu tiesu palātas tiesnesis Eduards Pupovs.

Ar Senāta Civillietu departamenta senatoru 25. februāra kopsapulces lēmumu par departamenta senatori iecelta Civillietu tiesu palātas tiesnese Anda Briede un ar 25. novembra lēmumu Normunds Salenieks, kurš iepriekš bija Senāta Administratīvo lietu departamenta senators.

Senāta Administratīvo lietu departamenta senatores amatā Saeima 16. decembrī apstiprināja Administratīvās apgabaltiesas tiesnesi Vēsmu Kaksti, kura kopš 2008. gada aizstāja Administratīvo lietu departamenta senatorus prombūtnes laikā.

Civillietu tiesu palātā 2010. gadā darbu sāka pieci jauni tiesneši. 18. februārī Saeima Augstākās tiesas tiesneša amatā apstiprināja Zemgales apgabaltiesas tiesnesi Intaru Bisteru, 9. decembrī Rīgas apgabaltiesas tiesnešus Inetu Ozolu, Valeriju Maksimovu un Administratīvās apgabaltiesas tiesnesi Ļubovu Kušniri. Tiesneša vakances laikā Civillietu tiesu palātas tiesneša pienākumus pilda arī Administratīvās apgabaltiesas tiesnesis Māris Vīgants.

Krimināllietu tiesu palātā tiesneša vakanci laikā no 26. februāra aizstāja Rīgas apgabaltiesas tiesnese Daina Treija. 16. decembrī Saeima viņu apstiprināja Augstākās tiesas tiesneša amatā.

Profesionālu un sabiedrības diskusijas raisīja Saeimas 16. decembra negatīvais balsojums, ar kuru tika noraidīts Augstākās tiesas virzītais kandidāts Senāta Krimināllietu departamenta senatora amatam - juridisko zinātņu doktors Andrejs Judins.

30. augustā plēnums pēc paša vēlēšanās no amata atbrīvoja Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāju Valeriju Jonikānu un departamenta vadītāja amatā ievēlēja senatoru Zigmantu Gencu.

Pēdējo reizi tiesas sēdi vada Krimināllietu tiesu palātas tiesnesis Eduards Pupovs

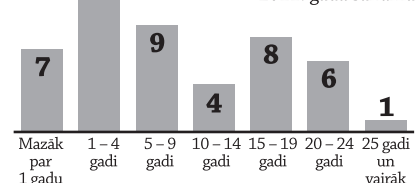
Aizejot pensijā, senators Vilnis Vietnieks atver savu pirmo dzejas krājumu "Sēlijas vējš"

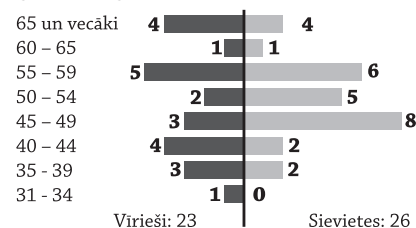
Decembrī Saeima apstiprina piecus jaunus Augstākās tiesas tiesnešus:
Vēsmu Kaksti, Dainu Treiju, Ļubovu Kušniri, Inetu Ozolu un Valeriju Maksimovu

SENATORU UN TIESNEŠU SADALĪJUMS PĒC AUGSTĀKAJĀ TIESĀ NOSTRĀDĀTO GADU SKAITA

Senatoru un tiesnešu skaits
2011. gada sākumā

SENATORU UN TIESNEŠU SKAITA SADALĪJUMS PĒC VECUMA UN DZIMUMA

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI PAŠPĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

Tiesnešu konferencē 2010. gada 3. septembrī ievēlēts jauns Tiesnešu disciplinārkolēģijas un Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sastāvs. Atbilstoši *Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā* un likumā *Par tiesu varu* noteiktajai pārstāvniecībai, no Augstākās tiesas tiesnešu pašpārvaldes institūcijās ievēlēti:

Tiesnešu disciplinārkolēģijā - Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks Pāvels Gruzīņš (disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs), Senāta Civillietu departamenta senators Valerijans Jonikāns, Senāta Krimināllietu departamenta senators Arturs Freibergs, Civillietu tiesu palātas tiesnesis Raimonds Grāvelsiņš un Krimināllietu tiesu palātas tiesnese Anita Polakova;

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijā - Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars (kvalifikācijas kolēģijas priekšsēdētājs), Senāta Civillietu departamenta senatore Anda Vītola, Senāta Krimināllietu departamenta senators Voldemārs Čiževskis, Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Krimināllietu tiesu palātas tiesnese Inguna Radzeviča.

Tiesnešu ētikas komisijā, kas ievēlēta 2008. gadā, strādā Senāta Administratīvo lietu departamenta senatores Ilze Skultāne un Dace Mita un Civillietu tiesu palātas tiesnese Marika Senkāne.

TIESNEŠU PAPILDUS PIENĀKUMI UN AKTIVITĀTES

Papildus tiešajam darbam lietu izskatīšanā un tiesnešu pašpārvaldes institūcijās senatori un tiesneši veic arī citus pienākumus. Tiesneši piedalās darba grupās likumprojektu un likumu grozījumu izstrādāšanai. Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs Zigmants Gencs strādā darba grupā, kas izstrādā jaunu izdienas pensijas likumprojektu, vairāki senatori Tieslietu ministrijas izveidotajās darba grupās *Civillikuma modernizācijas koncepcijas izstrādei* un *Civilprocesa likuma pilnveidošanai*. Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars ir *Civilprocesa likuma grozījumu izstrādes darba grupas* loceklis. *Administratīvā procesa likuma* grozījumu izstrādes darba grupā strādā Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori Jautrite Briede, Veronika Krūmiņa, Rudite Viduša un Jānis Neimanis.

Veronika Krūmiņa kā Augstākās tiesas pārstāve, Aldis Laiviņš kā Latvijas Tiesnešu biedrības viceprezidents un Jānis Neimanis kā Latvijas Administratīvo tiesnešu biedrības valdes priekšsēdētājs piedalījās Saeimas Tiesu politikas apakškomisijas sēdēs. Civillietu tiesu palātas tiesnese Vanda Cīrule ir eksperte Ministru prezidenta izveidotajā intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības grupā. Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Rudite Viduša piedalījās Ārlietu ministrijas un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes iniciētajā sanāksmē par tiesiskā regulējuma izveidi, ieviešot Eiropas Vizu kodeksa prasības.

Augstākās tiesas tiesneši lasa lekcijas Tiesnešu mācību centrā. Senatori Edīte Vernuša, Pāvels Gruzīņš un Veronika Krūmiņa ir zvērinātu advokātu eksaminācijas komisijas locekļi.

Janvārī Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Dr.iur. Jautrite Briede ievēlēta par LU asociēto profesori. Universitātes mācībspēki ir arī profesors Dr.iur. Kalvis Torgāns un Dr.iur. Jānis Neimanis, bet Veronika Krūmiņa bija vieslektore Sociālo tehnoloģiju augstskolā.

Kalvis Torgāns ir redaktors Civilprocesa likuma komentāru jauna izdevuma sagatavošanai. Administratīvā procesa likuma komentāru sagatavošanā Jautrites Briedes zinātniskajā redakcijā piedalās liela daļa Senāta Administratīvo lietu departamenta senatoru un senatoru palīgu. Jautrite Briede un Jānis Neimanis piedalās Satversmes Cīvēktiesību daļas komentāru sagatavošanā.

Senatore Veronika Krūmiņa ar referātu „Bērniem draudzīga tiesa” uzstājās Augstāko tiesu 11.starptautiskajā konferencē Luknovā, Indijā. Jautrite Briede lasīja lekcijas par administratīvā procesa aktualitātēm juristiem-lingvistiem Luksemburgā.

Senatori Kalvis Torgāns un Jautrite Briede uzstājās ar priekšlasījumiem Augstākās tiesas konferencē „Augstākās tiesas judikatūra un tās loma tiesiskās domas attīstībā Latvijā”. Latvijas Universitātes 68. konferencē referātus lasīja Jautrite Briede un Jānis Neimanis, starptautiskajā zinātniskajā konferencē Daugavpils Universitātē - Jautrite Briede.

Senāta Krimināllietu departamenta senatoriem un Krimināllietu tiesu palātas tiesnešiem papildus slodzei ir sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu akceptēšana atbilstoši *Operatīvās darbības likuma* 7. pantam un *Kreditēstāžu likuma* 69. pantam.

ATZINĪBA

Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks, Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pāvels Gruziņš saņem III šķiras Triju Zvaigžņu ordeni

Civillietu tiesu palātas tiesnese Aiva Zariņa saņem IV šķiras Triju Zvaigžņu ordeni

Bijusī Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Gunta Višņakova saņem IV šķiras Triju Zvaigžņu ordeni

1991. gada Barikāžu dalībnieku piemiņas zīme.

Deviņpadsmitajā barikāžu atceres gadadienā Latvijas valsts apbalvojumu – Barikāžu dalībnieku piemiņas zīmi – saņēma Augstākās tiesas toreizējie darbinieki Inta Ķirse, Biruta Puķe, Valdis Straume, Anda Straume. Medaļa piešķirta arī tiesnesim Andrejam Lepsem, kurš bija Latvijas Tautas frontes grupas vadītājs Augstākajā tiesā.

TIESLIETU SISTĒMAS GODA ZĪMES. Ar II pakāpes Goda zīmi apbalvots Senāta Civillietu departamenta senators Zigmants Gencs. III pakāpes Goda zīmi saņēma Senāta Civillietu departamenta senatore Skaidrīte Lodziņa, Senāta Krimināllietu departamenta senatore Anita Nusberga, Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Ilze Skultāne, Civillietu tiesu palātas tiesnese Vanda Cīrule, Krimināllietu tiesu palātas tiesnese Ludmila Poļakova, Senāta Civillietu departamenta konsultante Vaira Avotiņa un Dokumentu pārvaldības nodaļas vecākā konsultante Inta Ķirse.

Ar Tieslietu sistēmas Goda zīmi apbalvotie kopā ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču un Administrācijas vadītāju Sandru Lapiņu

Augstākās tiesas 20 gadu izdienes nozīmes. 2010. gadā četrpadsmit tiesneši un darbinieki saņēma pirmās 20 gadu izdienes nozīmes. Kopš Latvijas Republikas Augstākās tiesas atjaunošanas 1990. gadā te strādā senatori Pāvels Gruziņš, Anita Nusberga, Vilnis Vietnieks, Zigmants Gencs, Mārīte Zāgere, tiesneši Gunārs Aigars, Raimonds Grāvelsiņš, Ludmila Poļakova, Ramona Nadežda Jansone, darbinieki Valdis Straume, Edgars Janeks, Inta Ķirse, Ausma Garkalne, Anda Straume.

Temīdas balva - 2010. No kreisās: Gada tiesnesis – Senāta Krimināllietu departamenta senators Pēteris Dzalbe, Gada tiesneša palīgs – Senāta Krimināllietu departamenta senatora palīdzē Nora Magone, Gada cilvēks – Civillietu tiesu palātas tiesnese Aiva Zariņa, Gada darbinieks – apsargs Agris Vaivods

STRUKTŪRVIENĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS

Augstākās tiesas vadība 2010. gada novembrī:

1. rindā Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs, Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks Pāvels Gruziņš, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs, Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks Gunārs Aigars, 2. rindā Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs Zigmants Gencs, Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ervīns Kušķis, Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS RĀDĪTĀJU KOPSAVILKUMS 2000. – 2010. GADĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2000	2443	2334	378
2005	4155	3866	1139
2006	4518	4311	1346
2007	4220	3962	1604
2008	4445	3941	2108
2009	4581	4219	2470
2010	4970	4518	2922

AUGSTĀKAJĀ TIESĀ SAŅEMTĀS LIETAS 2010. GADĀ

	Ar sūdzībām un pieteikumiem	Ar protestiem	Gan ar sūdzībām, gan protestiem	Ar blakus sūdzībām vai protestiem
Senāts				
Civillietu departaments	1086	190		117
Krimināllietu departaments	549	99	12	
Administratīvo lietu departaments	548			408
Tiesu palātas				
Civillietu tiesu palāta	527	5		1112
Krimināllietu tiesu palāta	262	19	36	
Kopā	2972	313	48	1637

AUGSTĀKAJĀ TIESĀ IZSKATĪTO LIETU VIRZĪBA 2010. GADĀ

	Pabeigtas lietas, taisot spriedumu vai pieņemot lēmumu	No tām atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	Lietas nosūtītas citai tiesai izskatīšanai pēc piekritības	Lietas nosūtītas atpakaļ tiesai bez izskatīšanas
Senāts				
Civillietu departaments	1121	414		15
Krimināllietu departaments	636	405		8
Administratīvo lietu departaments	876	252		35
Tiesu palātas				
Civillietu tiesu palāta	1442		2	70
Krimināllietu tiesu palāta	290			23
Kopā	4365	1071	2	151

SENĀTA CIVILLIETU DEPARTAMENTS

Senāta Civillietu departamenta senatori 2010. gada novembrī:

1. rindā no kreisās Ināra Garda, Zigmants Gencs, Kalvis Torgāns, Edīte Vernuša, 2. rindā Aldis Laviņš, Anda Vītola, Skaidrīte Lodziņa, Mārīte Zāgere, Anda Briede, Valerijans Jonikāns

SENĀTA CIVILLIETU
DEPARTAMENTA PRIEKŠSĒDĒTĀJS
VALERIJANS JONIKĀNS (līdz 30.08.),
ZIGMANTS GENCS (no 30.08.)

- 2010. gadā tiesvedībā 2011 lietas
- Izskatītas 1136 lietas – 56 % no tiesvedībā esošajām tai skaitā:
 - kasācijas kārtībā – 869
 - sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumiem – 255
 - sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 12
- Izskatītas lietas vidēji uz vienu tiesnesi: 120

LIETU SKAITS CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ

Gads	Ņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2000	715	679	92	61
2005	858	887	87	130
2006	1065	966	81	229
2007	967	958	80	238
2008	1055	826	64	467
2009	1216	1065	63	618
2010	1393	1136	56	875

DEPARTAMENTA KOMPETENCE

Senāta Civillietu departaments realizējis savu kompetenci saskaņā ar likuma *Par tiesu varu* 47. pantu un *Civilprocesa likumu* (CPL):

- izskatot kasācijas sūdzības un pret-sūdzības rīcības sēdēs, lai izlemtu jautājumu, vai tās atbilst likuma normām lietas pieņemšanai izskatīšanai tiesas sēdē (CPL 464. pants);
- izskatot kasācijas sūdzības un pret-sūdzības mutiskā tiesas procesā (CPL 466.-472. pants);
- izskatot blakus sūdzības mutvārdu vai rakstveida procesā (CPL 447.-449. pants);
- izskatot Augstākās tiesas priekšsēdētāja, Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja vai ģenerālprokurora protestus par tiesas nolēmumiem, kas ir stājušies likumīgā spēkā (CPL 483.-485. pants).

STATISTIKA UN DARBA SLODZE

Salīdzinot ar 2009. gadu, 2010. gadā pieaudzis gan ņemto, gan izskatīto, kā arī nepabeigto lietu skaits, un šie rādītāji ir lielākie kopš Senāta atjaunošanas.

Ņemtas 1393 lietas - par 177 lietām vairāk, izskatītas 1136 lietas - par 71 lietu vairāk, nepabeigtas 875 lietas - par 257 lietām vairāk nekā iepriekšējā gadā.

Salīdzinot ar 2000. gadu, ņemto lietu skaits ir gandrīz dubultojies (48,7%), izskatīto lietu skaits palielinājies par 457 lietām (40,2 %), nepabeigto lietu skaits palielinājies 14,3 reizes.

Tiesvedībā 2010. gadā atradās 2011 lietas, kas ir par 328 lietām vairāk nekā iepriekšējā gadā un par 718 vairāk kā 2008. gadā. Izskatītas vairāk par pusi no tiesvedībā esošajām lietām.

Palielinoties tiesnešu un izskatīto lietu skaitam apelācijas instances tiesās, attiecīgi palielinās arī ņemto lietu skaits kasācijas instancē. Ja ņemto lietu skaits pārsniedz izskatīto lietu skaitu, neizbēgami palielinās arī lietu atlikums.

Ieskaitot priekšsēdētāju, Senāta Civillietu departamentā 2010. gadā līdz 7. decembrim strādāja 10 senatori, pēc tam – 11 senatori. Atbilstoši noslogotībai, būtu nepieciešams vēl viens tiesnesis, lai varētu veidot četrus tiesas sastāvus.

IZSKATĪTO LIETU VEIDI UN STRUKTŪRA

Kasācijas kārtībā sakarā ar kasācijas sūdzībām izskatītas 869 lietas, sakarā ar protestiem - 255 lietas (2008. gadā - 95, 2009. gadā - 136). Sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem izskatītas 12 lietas (par 4 lietām mazāk nekā 2009. gadā).

Kasācijas kārtībā izskatāmo lietu sastāvs, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, būtiski nav mainījies. Lielākā daļa strīdu izriet no saistību tiesībām - 35,3% (2009. gadā - 41%), darba strīdi - 23,2% (par 80 lietām vairāk), strīdi par īpašuma tiesībām uz nekustamo īpašumu - 10,5%. Tas nenozīmē, ka šo lietu ir mazāk, bet tās visas nav izskatītas, jo prioritāte ir darba lietām un lietām par bērnu tiesību aizsardzību.

Strīdi, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām, bija 9% lietu, dzīvokļu strīdi - 8,1%. Pārējo kategoriju izskatītās lietas sastāda maznozīmīgus procentus.

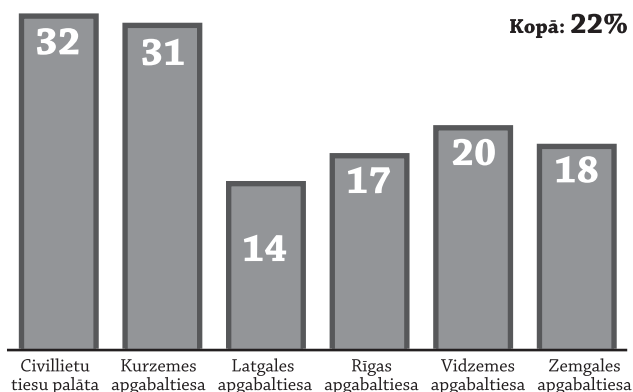
Joprojām Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājam darbietilpīga joma ir protestu sagatavošana par tiesu nolēmumiem, kas stājušies likumīgā spēkā.

2010. gadā Senāta Civillietu departamentā ņemtas 1026 sūdzības un iesniegumi, izskatītas 940 sūdzības (2009. gadā 957, 2008. gadā - 268 sūdzības, tātad 3,8 reizes

CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA 2010. GADĀ (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Lietu kategorija	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
1.	Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	302	34
2.	Lietas, kas izriet no darba līguma attiecībām	198	23
3.	Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	90	11
4.	Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	77	9
5.	Lietas, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	69	8
6.	Sūdzības par zemesgrāmatu nodaļas tiesnešu lēmumiem	28	3
7.	Lietas par servitūta nodalīšanu, atcelšanu	14	2
8.	Lietas, kas izriet no autortiesībām, patenttiesībām, dizainparauga un preču zīmju aizsardzības	7	1
9.	Mantojuma lietas	6	1
10.	Sevišķā tiesāšanas kārtībā izskatāmās lietas	5	1
11.	Godu un cieņu aizskarošu un nepatiesu ziņu atsaukšana	5	1
12.	Pārējās	54	6
Kopā		855	

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI PA APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀM 2010. GADĀ (ATCELTĪ UN GROZĪTĪ NOLĒMUMI %)

mazāk). Sakarā ar šiem iesniegumiem iesniegts 121 protests: ar Augstākās tiesas priekšsēdētāja parakstu – 17, ar Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja parakstu – 104 protesti.

Pavisam 2010. gadā iesniegti 188 protesti, no tiem 67 iesniedzis ģenerālprokurors (par 17 protestiem vairāk nekā iepriekšējā gadā). Salīdzinājumam - 2008. gadā iesniegti 124, bet 2009. gadā 196 protesti. 186 protesti iesniegti par rajonu tiesu nolēmumiem, 2 - par apgabaltiesu nolēmumiem.

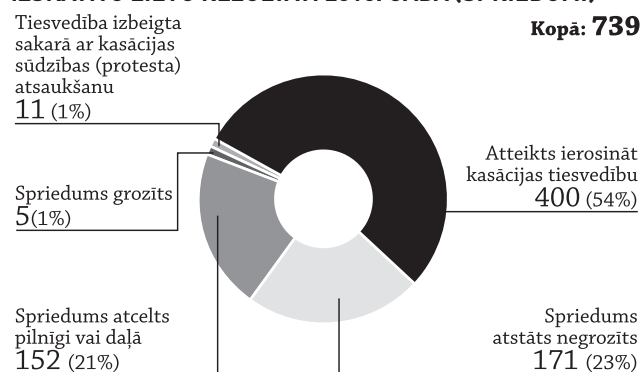
Visvairāk protesti iesniegti par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu (44,3%), par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē (15,7%), lietās par uzņēmumu un uzņēmējiesabiedrību maksātnespēju (9,4%), par izpildrakstu izsniegšanu šķirējtiesas nolēmumu izpildei (5,5 %), par ārpus tiesas tiesiskās aizsardzības procesiem (5,1 %).

Kasācijas tiesvedības ierosināšana 2010. gadā atteikta 400 lietās (54%), apmēram tādā pašā līmenī kā 2009. gadā – 411 lietas (54,6%).

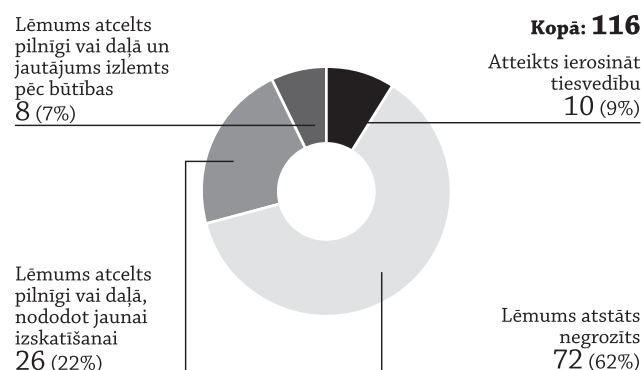
Tiesu nolēmumu stabilitāte ir gandrīz iepriekšējo gadu līmenī. 2010. gadā atstāti negrozīti 78% apelācijas instanču tiesu spriedumu, 62% lēmumu, 2009. gadā attiecīgi - 81,8% un 81%, 2008. gadā - 79,6% un 73,3%.

Visvairāk atcelti un grozīti Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas, Kurzemes, Vidzemes un Rīgas apgabaltiesas nolēmumi.

CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI 2010. GADĀ (SPRIEDUMI)

CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI 2010. GADĀ (LĒMUMI)

Biežāk atcelti spriedumi lietās, kas izriet no saistību tiesībām – 65, no darba tiesiskajām attiecībām – 31, un strīdos par tiesībām uz nekustamo īpašumu – 22. Pārsūdzētie lēmumi lielākoties ir sūdzības par Zemesgrāmatu tiesnešu lēmumiem. Tie pamatā saistīti ar materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu un procesuālajiem pārkāpumiem.

JUDIKATŪRA

Senāta spriedumi veido judikatūru, tāpēc īpašu uzmanību Senāta Civillietu departaments pievērš nolēmumu kvalitātei. Senatoru kopsapulces par tiesību normu piemērošanu un interpretācijas problemātiku notiek dienu pirms lietu izskatīša-

CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ CIVILPROCESA LIKUMA 483. - 485. PANTA KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Lietu kategorija	Skaitis	% no izskatītajām lietām
1.	Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana	113	44
2.	Nekustamā īpašuma labprātīga pārdošana izsolē	40	16
3.	Lietas par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju	24	9
4.	Izpildu raksta izsniegšana šķērējtiesas nolēmuma izpildei	14	6
5.	Ārpustiesas tiesiskās aizsardzības process	13	5
6.	Izpildu raksta izsniegšana	11	4
7.	Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	7	3
8.	Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	7	3
9.	Saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā	6	2
10.	Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	3	1
11.	Pārējās	17	7
Kopā		255	

nas Senāta sēdē. Pārrunātas tiek gandrīz visas uz tiesas sēdi nozīmētās civillietas, lai senatoriem būtu drošības sajūta par nolēmumu tiesiskumu.

Rūpīgi tiek apspriesti nolēmumu projekti, korigētas tajos izteiktās atziņas, sagatavotas tēzes nolēmumiem, kuriem var būt nozīme judikatūras tālākā veidošanā.

Kasācijas tiesvedība pārsvarā tiek ierosināta pamatoti, gandrīz visas lietas ir sarežģītas. Vērojama tendence biežāk atlikt sprieduma paziņošanu uzreiz tiesas sēdē un, atbilstoši *Civilprocesa likuma* 472. panta sestās daļas noteikumiem, sprieduma paziņošanai noteikt nākamo tiesas sēdi tuvāko 14 dienu laikā.

Ja, izskatot lietu triju senatoru sastāvā, tiesa nenonāk pie vienota viedokļa vai visi senatori uzskata, ka lieta izskatāma paplašinātā sastāvā, tiesa pieņem lēmumu par lietas nodošanu izskatīšanai Senāta paplašinātā sastāvā. Paplašinātā sastāvā 2010. gadā izskatītas 19 lietas, no tām 9 darba strīdu lietās. Sākot ar 2008. gadu, Senāta paplašinātā sastāvā izskatīto lietu skaits ir ievērojami pieaudzis.

PROBLĒMAS UN IESPĒJAMIE RISINĀJUMI

Galvenā problēma un mērķis – panākt Senāta Civillietu departamentā saņemto un neizskatīto civillietu skaita samazināšanu, nekaitējot pilsoņu tiesībām uz taisnīgu tiesu.

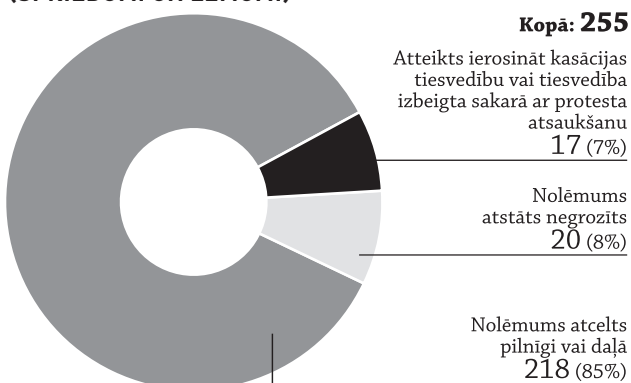
Darba laika ekonomijas nolūkā tiek uzlabota departamenta darba organizācija, pilnveidojot civillietu sadales kārtību rīcības un Senāta sēdēm.

Lai ekonomētu departamenta priekšsēdētāja un kancelejas darbinieku laiku, referents un senatoru sastāvs sēdēm tiek norādīts nevis katrā lietā uz atsevišķām lapām, bet gan kopējā sarakstā, atsevišķi rīcības sēdēm un Senāta sēdēm lietās, kurās ir ierosināta kasācijas tiesvedība, tostarp arī blakus sūdzību lietās, kā arī rakstveida procesiem.

Saņemtās lietas tiek nodotas izskatīšanai to ienākšanas secībā senatoriem pēc alfabētiskā saraksta, nodrošinot lietu sadales nejausības principu. Darba strīdu lietām un stridiem, kas saistīti ar bērnu tiesību aizsardzību, ir prioritāte to izskatīšanā. Prioritāte tiek piešķirta arī lietām, kurās tiesvedība notiek ilgstošu laiku. Tā kā darba strīdu skaits ir pieaudzis (198 - 2010. gadā, 53 - 2008. gadā) un samērā liels ir arī lietu skaits, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām, tostarp uzturīdzekļu piedziņu, pārējo kategoriju lietu izskatīšana ietilpst līdz gadam un ilgāk.

Ņemot vērā, ka lietu sadalē nejausības princips tiek ievērots, sadalot lietas rīcības sēdēm, referenti Senāta sēdēm pēc iespējas tiek noteikti tie paši, kas bijuši rīcības sēdēs.

CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ CIVILPROCESA LIKUMA 483. - 485. PANTA KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Rīcības sēdēs kasācijas tiesvedības ierosināšana tiek atsācīta gadījumos, kad jau ir izveidojusies stabila judikatūra vai nerodas šaubas par apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā. Kasācijas tiesvedība tiek ierosināta apmēram pusei no lietām, kurās saņemtas kasācijas sūdzības, un no tām 23% spriedumu atstāti negrozīti. Iespējams, pusei no šīm lietām varēja atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu rīcības sēdēs un nevīzīt uz Senāta sēdi.

Nepieciešams pilnveidot tiesisko regulējumu, izslēdzot no *Civilprocesa likuma* 483. panta Augstākās tiesas priekšsēdētāja un Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja pienākumu iesniegt protestus par spēkā esošiem tiesu nolēmumiem, šīs tiesības atstājot tikai ģenerālprokuroram. Šobrīd analogiskas sūdzības un iesniegumi tiek iesniegti gan Augstākajai tiesai, gan prokuratūrai, tāpēc notiek paralēlas pārbaudes. Par to runāts jau plēnumā pirms gada, diemžēl nekas nav mainījies.

Departaments arī rosina paredzēt vairāk lietu izskatīšanu rakstveida procesā, piemēram, visas blakus sūdzības.

Jāmeklē arī citi tiesiski risinājumi lietu skaita samazināšanai, piemēram, tāpat kā Eiropas Cilvēktiesību tiesā nepieņem izskatīšanai lietas, kurās nav nodarīts būtisks kaitējums, lai izslēgtu iespēju tiesāties tiesāšanās dēļ par niecīgām summām. Iespējams, daļēji tas varētu būt panākts jau ar 2010. gada 20. decembra grozījumiem *Civilprocesa likumā*, ar kuriem no 2011. gada 1. janvāra drošības nauda par kasācijas sūdzību iesniegšanu palielināta līdz 200 latiem.

SENĀTA KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTA PRIEKŠSĒDĒTĀJS PĀVELS GRUZIŅŠ

- 2010. gadā tiesvedībā 698 lietas
- Izskatītas 644 lietas – 92 % no tiesvedībā esošajām tai skaitā:
 - kasācijas kārtībā – 615
 - sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumiem – 29
 - piekritības lietas, par kurām lemj AT priekšsēdētājs – 5
- Izskatītas lietas vidēji uz vienu tiesnesi: 126

LIETU SKAITS KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2000	379	380	98	7
2005	729	716	96	32
2006	768	758	95	42
2007	720	739	97	23
2008	711	699	95	35
2009	734	732	95	38
2010	660	644	92	54

SENĀTA KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

Senāta Krimināllietu departamenta senatori 2010. gada novembrī:
no kreisās Voldemārs Čiževskis, Pāvels Gruziņš, Anita Nusberga,
Arturs Freibergs, Pēteris Dzalbe

DEPARTAMENTA KOMPETENCE

Senāta Krimināllietu departamenta kompetenci un darba apjomu nosaka likuma *Par tiesu varu* 47. pants un *Kriminālprocesa likuma* 54. nodaļa.

Senāta Krimināllietu departaments kasācijas kārtībā izskata kasācijas sūdzības vai protestus par apelācijas instances tiesas nolēmumiem, kas nav stājušies spēkā, kā arī par pirmās instances tiesas nolēmumiem, kas pieņemti vienošanās procesā un nav stājušies spēkā.

Departaments izskata arī lietas, kurās nolēmums ir stājies spēkā, ja kriminālprocess atjaunots sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, un pieteikumus un protestus par spēkā stājušos tiesas nolēmumu jaunu izskatīšanu sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu.

STATISTIKA UN DARBA SLODZE

Pēc prokuratūras datiem 2010. gadā prokuratūra pavisam tiesām nosūtījusi 9418 krimināllietas par 11570 personām. Tas ir par 15,4% mazāk nekā 2009. gadā (mazāks gan krimināllietu, gan personu skaits). Virsprokuroru sanāksmē ģenerālprokurors atzīmēja, ka 2010. gadā noziedzība ir samazinājusies visās jomās, kopumā atgriežoties 2001. gada līmenī. Attiecinot noziedzīgo nodarījumu skaitu uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju, Latvijā noziedzība ir viszemākā Baltijas valstīs.

Noziedzības samazināšanās ietekmējusi arī izskatīto (iztiesāto) krimināllietu skaitu tiesās, kas jūtams arī kasācijas instances tiesas darba apjomā.

Pirmās instances tiesās, taisot spriedumu, izskatītas 8612 krimināllietas, kas ir par 1064 lietām jeb 11% mazāk nekā 2009. gadā. Apelācijas instances tiesās izskatītas 1469 krimināllietas - par 306 lietām jeb 17,2% mazāk nekā 2009. gadā.

Senāta Krimināllietu departamentā 2010. gadā saņemtas 660 lietas un tiesvedībā kopumā atradās 698 lietas. No tām izskatīti 92% lietu - par 3% mazāk nekā 2009. gadā. Palielinājies nepabeigto lietu atlikums gada beigās: 2010. gadā atlikumā 54, 2009. gadā - 38 lietas. Jāņem vērā, ka departaments gandrīz visu gadu strādāja nepilnā senatoru sastāvā. Katrs senators sagatavojis un izskatījis vidēji 126 lietas.

No 2010. gadā saņemtajām lietām 117 (18,6%) bija Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas pārsūdzētās lietas, 504 (80%) apgabaltiesu lietas un 8 lietas (1,4%) no rajonu tiesām. Līdz kasācijas instancei 2010. gadā kopumā nonākušas aptuveni 7,5% no iztiesātajām krimināllietām. 2008. gadā tie bija 6,2%, 2005. gadā - 6,5%, 2004. gadā - 5,9% lietu.

Pēc noziedzīga nodarījuma veidiem visvairāk Senāta Krimināllietu departamentā izskatītas lietas par noziedzīgiem nodarījumiem pret īpašumu - 40%, pret vispārējo drošību un kārtību - 12%, pret personas veselību - 10%, pret satiksmes drošību - 9%. Tādi sevišķi smagi noziedzīgi nodarījumi kā nonāvēšana (KL 116.-118.p.) bija 6% jeb 37 lietas.

IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI UN STABILITĀTE

Atbilstoši *Kriminālprocesa likuma* normām, rakstveida procesā izskatīti 32,2% lietu, mutvārdu procesā - 1% jeb 6 lietas. 66,7% lietu atteikts izskatīt kasācijas kārtībā saskaņā ar *Kriminālprocesa likuma* 573. pantu, par to pieņemot lēmumu. 2009. gadā atteikts izskatīt kasācijas kārtībā 62% lietu, 2008. gadā 53%.

Kārtējo reizi apstiprinājies, ka 2005. gada *Kriminālprocesa likums* ir paātrinājis un atvieglojis lietu izskatīšanu kasācijas instancei, nenoslogojot augstāko tiesu instanci ar tādiem jautājumiem, kas izlemjami pirmajā un otrajā instancei.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA PĒC NOZIEDZĪGĀ NODARĪJUMA VEIDIEM 2010. GADĀ

Nr.	Noziedzīgā nodarījuma veids (KL pants)*	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
1.	Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu (175.-180., 183., 185. 186.)	245	40
2.	Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un kārtību (230., 231., 233., 253.)	75	12
3.	Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību (125., 126., 130.-132., 142.)	63	10
4.	Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību (260., 262., 266.)	56	9
5.	Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā (190., 192., 193., 198., 207., 210., 214., 217.-219., 221.)	38	6
6.	Nonāvēšana (116.-118.)	37	6
7.	Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību (159., 160., 162., 165., 166.)	25	4
8.	Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju (299., 300., 312., 314., 315.)	16	3
9.	Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā (317.-320., 322., 323.)	15	3
10.	Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldes kārtību (270., 274., 275., 279., 288.)	12	2
11.	Noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību, godu un cieņu (152., 156.-158.)	10	2
12.	Noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām (146., 148., 149.)	5	1
13.	Noziedzīgi nodarījumi pret ģimeni un nepilngadīgo (170., 174.)	5	1
14.	Pārējie noziedzīgie nodarījumi (78., 90., 109., 110.)	5	1
Kopā		607	

* pie nozieguma kopības uzrādīts Krimināllikuma pants par smagāko noziedzīgo nodarījumu

Atbilstoši *Kriminālprocesa likuma* 583. panta 2. daļas noteikumiem lietas izskatīšana tiesas sēdē mutvārdu procesā noteikta gadījumos, kad pēc senatoru ieskata konkrētā lieta varētu būt nozīmīga likuma normas tulkošanā vai tiesu prakses grozīšanā un veidošanā. Mutvārdu procesā Senāta Krimināllietu departaments skatīja lietas par kriminālprocesa izbeigšanu vai turpināšanu, ja mirusi apsūdzētā persona, par kriminālprocesa uzsākšanu vai atteikšanos to uzsākt pēc cietušā pieteikuma ceļu satiksmes negadījuma lietās, par noslēgtu vienošanos starp prokuroru un apsūdzēto par vainas atzīšanu un sodu, par *Krimināllikuma* 275. pantā paredzēto noziedzīgā nodarījuma priekšmetu - dokumentu, par svešas mantas nolaupīšanas pabeigšanas momentu.

No kasācijas kārtībā izskatītajām lietām nolēmums atstāts negrozīts 58% lietu, atcelts pilnībā vai tā daļā - 34%, nolēmums grozīts - 5%, kriminālprocess izbeigts - 3% lietu.

Nolēmumu atcelšanas un grozīšanas iemesli regulāri tiek analizēti tiesnešu mācībās Tiesnešu mācību centrā. Visvairāk kļūdu zemākas instances tiesas pieļauj procesuālo tiesību normu piemērošanā. Nepārtrauktās izmaiņas un grozījumi *Kriminālprocesa likumā*, *Krimināllikumā* un likumā *Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību* neveicina prognozējamu tiesu praksi un stabilitāti tiesu spriedumos.

Konspektīvas Senāta atziņas kasācijas instances lēmumos departaments pēc apspriešanas senatoru kopsapulcē nosūta apgabaltiesām, Ģenerālprokuratūrai un Tieslietu ministrijai.

PROBLĒMAS UN TO RISINĀJUMI

Senāta Krimināllietu departaments turpināja sadarbību ar Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesību katedru, atsevišķu Senāta nolēmumu sagatavošanā cenšoties izmantot nozares speciālistu zināšanas. Šāda sadarbības forma ir jāpilnveido un jāattīsta, ņemot vērā, ka daļai pašreizējo Saeimas deputātu bija iebildumi pret akadēmiskiem spēkiem Augstākās tiesas tiesnešu vidū. Par to liecina balsojums pret juridisko zinātņu doktora Andreja Judina apstiprināšanu Augstākās tiesas tiesneša amatā. Nepārdomāti ir arī grozījumi likumā *Par tiesu varu*, kas nosaka vecuma ierobežojumu kandidēšanai Augstākās tiesas tiesneša amatam. Vairāki zinātnieki, zinātņu doktori, kurus varētu aicināt papildināt Augstākās tiesas tiesnešu rindas, nav sasnieguši 40 gadu vecumu. Iespējams, šādus likuma grozījumus radīja vai nu

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ SAŅEMTO KASĀCIJAS SŪDZĪBU UN PROTESTU IZSKATĪŠANĀ 2010. GADĀ

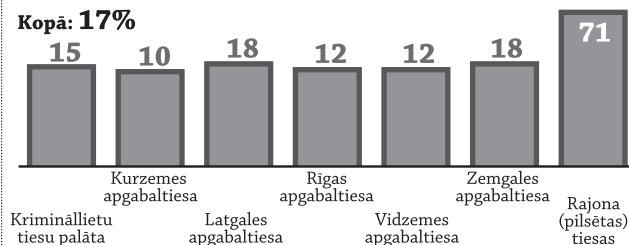
Rezultāts	Skaits	%
Atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā	405	67
Nolēmums atstāts negrozīts	117	19
Nolēmums atcelts pilnīgi vai tā daļā	77	13
Nolēmums grozīts	8	1
Kopā	607	

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI 2010. GADĀ

Rezultāts	Skaits	%
Nolēmums atstāts negrozīts	117	58
Nolēmums atcelts pilnīgi vai tā daļā; tai skaitā:	77	38
nosūtot lietu jaunai iztiesāšanai	69	
izbeidzot kriminālprocesu	8	
Nolēmums grozīts, tai skaitā:	8	4
samazinot 1. instances vai apelācijas instances tiesas noteikto sodu	1	
izdarot citus grozījumus	7	
Kopā	202	

KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI PA APELĀCIJAS UN PIRMĀS INSTANCES TIESĀM (ATCELTĀ UN GROZĪTĀ NOLĒMUMU %)

Kopā: 17%

likumdevēju greisirdība pret jaunatni, vai arī mēģinājums diskreditēt un vājināt Augstāko tiesu.

Pilnveidojama arī sadarbība teorētiskos jautājumos ar Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Tiesās izskatāmo krimināllietu nodaļu. Atsevišķos gadījumos Senātam ir pretenzijas par paviršu prokurora viedokli, dažkārt vēlētos saņemt ne tikai formāli atrakstītus, bet izsvērtākus prokurora viedokļus, ko Senāts lūdzis atbilstoši *Kriminālprocesa likuma* 585. pantam.

SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU
DEPARTAMENTA PRIEKŠSĒDĒTĀJA
VERONIKA KRŪMIŅA

- **2010. gadā tiesvedībā** 1212 lietas
- **Izskatītas** 911 lietas – 75 % no tiesvedībā esošajām tai skaitā:
 - kasācijas kārtībā – 877
 - sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 30
 - administratīvās lietas pirmajā instancē – 4
- **Izskatītas lietas vidēji uz vienu tiesnesi:** 118

**LIETU SKAITS SENĀTĀ ADMINISTRATĪVO
LIETU DEPARTAMENTĀ**

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2004	372	288	77	84
2005	541	511	82	114
2006	625	585	79	154
2007	689	658	78	185
2008	843	753	73	275
2009	786	805	76	256
2010	956	911	75	301

SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori 2010. gada novembrī: 1. rindā no kreisās Jānis Neimanis, Dace Mita, Veronika Krūmiņa, Rudīte Vīduša, 2. rindā Ilze Skultāne, Normunds Salenieks, Andris Guļāns, Vēsma Kakste. Fotogrāfijā nav Jautrīte Briede

DEPARTAMENTA KOMPETENCE

Senāta Administratīvo lietu departaments izskata kasācijas sūdzības par Administratīvās apgabaltiesas spriedumiem un papildspriedumiem, kā arī blakus sūdzības par Administratīvās apgabaltiesas lēmumiem. *Iesniegumu likumā* un likumā *Par sapulcēm, gājieniem un piketiēm* noteiktajos gadījumos Senāta Administratīvo lietu departamenta kompetencē ietilpst arī kasācijas sūdzību izskatīšana par Administratīvās rajona tiesas spriedumiem lietās par iestāžu faktisko rīcību vai administratīvajiem aktiem saistībā ar personu iesniegumiem.

Departaments izskata arī pieteikumus par administratīvā akta darbības apturēšanu vai atjaunošanu, pagaidu noregulējuma piemērošanu, kā arī pieteikumus par jaunatklātiem apstākļiem.

Senāta Administratīvo lietu departaments veic arī pirmās instances tiesas funkcijas, izskatot lietas, kas saistītas ar Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumiem par Saeimas vēlēšanām un par iekšlietu ministra lēmumiem par ārzemnieku iekļaušanu to personu sarakstā, kurām iecelšana Latvijas Republikā aizliegta.

Kopš 2009. gada 20. oktobra Senāts nav kompetents kā pirmās instances tiesa izskatīt pieteikumus par Valsts kontroles padomes lēmumiem, ievērojot grozījumus *Valsts kontroles likumā*.

Lai gan departamentam nebija piekritīgas administratīvo pārkāpumu lietas un bija prognozēts, ka tādejādi saņemto lietu skaits samazināsies, kopējais saņemto lietu skaits ir pieaudzis, no kā var secināt, ka privātpersonas krīzes apstākļos ir kļuvis aktīvākas savu tiesību aizsardzībā.

STATISTIKA UN DARBA SLODZE

2010. gadā departamenta tiesvedībā atradās 1212 lietas (2009. gadā – 1061), no tām 2010. gadā saņemtas 956 lietas (2009. gadā – 786). Izskatītas 911 lietas (2009. gadā – 805 lietas) jeb par aptuveni 13% vairāk nekā 2009. gadā. Kopsēdē Senāts pieņēma 19 spriedumus, 11 lēmumus un vienu blakus lēmumu. Nepabeigtas lietas – 301 (2009. gadā – 256). No visām kasācijas sūdzības kārtībā izskatītajām lietām visvairāk statistikā pieskaitītas pie pašvaldībām kā atbildētājām – 125, Valsts ieņēmumu dienests bija atbildētājs 109 lietās, ministrijas – 78 lietās, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra – 26 lietās, Konkurences padome – 18 lietās.

No blakus sūdzības kārtībā izskatītajām lietām visvairāk izskatītas lietas, kuras statistikā pieskaitītas pie pašvaldībām kā atbildētājām – 106, ministrijas bija atbildētājas 72 lietās, Ieslodzījuma vietu pārvalde – 29 lietās, Valsts ieņēmumu dienests – 20 lietās, Valsts zemes dienests – 20 lietās.

Statistika, kas raksturo nolēmumu stabilitāti: spriedumu stabilitāte (spriedums atstāts negrozīts vai atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību) – 67% (2009. gadā – 75%), lēmumu stabilitāte (lēmums atstāts negrozīts) – 70% (2009. gadā – 65%).

Kasācijas tiesvedības ierosināšana atteikta 227 kasācijas sūdzībām (2009. gadā – 214). Departaments ir pieņēmis četrus lēmumus par prejudiciāla jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības tiesai, lietas atrodas izskatīšanā.

Pieci pieteikumi nosūtīti Satversmes tiesai. Sakarā ar trīs pieteikumiem tiesvedība lietās izbeigta; sakarā ar vienu pieteikumu tiesa daļā ierosināja lietu un taisīja spriedumu, bet daļā atteicās ierosināt lietu; sakarā ar vienu pieteikumu tiesa

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU ATBILDĒTĀJESTĀDES 2010. GADĀ (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Atbildētājiestāde	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
1.	Pašvaldības	231	24
2.	Ministrijas	150	16
3.	Valsts ieņēmumu dienests un Muitas pārvalde	129	13
4.	Ieslodzījuma vietu pārvalde un cietumi	60	6
5.	Valsts sociālās apdrošināšanas pārvalde	35	4
6.	Valsts zemes dienests	29	3
7.	Valsts policija	23	3
8.	Ministru kabinets un Valsts kanceleja	22	2
9.	Konkurences padome	19	2
10.	Veselības norēķinu centrs	17	2
11.	Ministru prezidents	14	2
12.	Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija	13	1
13.	Prokuratūra	13	1
14.	Uzņēmumu reģistrs	12	1
15.	Bāriņtiesas	12	1
16.	Centrālā zemes komisija	12	1
17.	Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde	10	1
18.	Citas institūcijas	168	17
Kopā*		969	

*Kopā 969 atbildētājiestādes 869 lietās

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI 2010. GADĀ (SPRIEDUMI)

Rezultāts	Skaits	%
Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību	227	47
Spriedums atstāts negrozīts	96	20
Spriedums atcelts pilnīgi vai tā daļā	154	32
Tiesvedība izbeigta sakarā ar kasācijas sūdzības atsaukšanu u.c. iemeslu dēļ	4	1
Kopā	481	

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTĀ KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI 2010. GADĀ (LĒMUMI)

Rezultāts	Skaits	%
Atteikts ierosināt tiesvedību vai tiesvedība izbeigta	25	6
Lēmums atstāts negrozīts	269	70
Lēmums atcelts pilnīgi vai tā daļā, nododot jaunai izskatīšanai	67	17
Lēmums atcelts pilnīgi vai tā daļā un jautājums izlemts pēc būtības	27	7
Kopā	388	

daļā ierosināja lietu, bet daļā atteicās ierosināt lietu, un lieta šobrīd atrodas sagatavošanā.

Departaments 2010. gadā ir arī pieņēmis divus blakus lēmumus, vērsot iestāžu uzmanību uz nepieciešamību uzlabot tiesisko regulējumu un tiesību normu pārkāpumiem un to novēršanu. Kā pirmās instances tiesā departamentā ir izskatīti trīs pieteikumi par iekšlietu ministra lēmumiem par ārzemnieka iekļaušanu to personu sarakstā, kurām iecerēta Latvijas Republikā ir aizliegta, un ziņojuma iekļaušanu Šengenas informācijas sistēmā. Senāts kā pirmās instances tiesa atteica pieņemt pieteikumu saistībā ar 10. Saeimas vēlēšanām.

2010. gadā departamentā strādāja vidēji 7,7 tiesneši. Martā darbā atgriezās senatore Dace Mita, oktobrī – Normunds Salenieks, kurš decembrī sāka strādāt Senāta Civillietu departamentā. Jautrite Briede devās vairāku mēnešu bezalgas atvaļinājumā, lai strādātu pie *Administratīvā procesa likuma komentāriem*. Vidēji viens tiesnesis ir izskatījis gadā 118 lietas (2009. gadā – 124). Domājot par resursu ekonomiju un ātrāku un kvalitatīvāku lietu izskatīšanu, tiesneši specializējās un lietu sadalē tiesnešiem tika iedalītas lietas atbilstoši specializācijai.

DARBĪBAS PRIORITĀTES

Senāta Administratīvo lietu departamenta darbības prioritātes 2010. gadā bija: 1) profesionāla lietu izskatīšana ar skaidru un pārliecinošu argumentāciju tiesas nolēmumos, nolēmu kvalitātes uzlabošana; 2) lietu plūsmas paātrināšana; 3) līdzdalība sabiedrības tiesiskajā izglītošanā.

Departamenta senatori un palīgi pastāvīgi strādā pie nolēmu pilnveidošanas. 2010. gadā strādāts pie tā, lai nolēmumus rakstītu isākus, taču lai no tā neciestu nolēmu argumentācija. Samazinājies lietu izskatīšanas ilgums, proti, vidēji lietas tika izskatītas ātrāk, nekā iepriekšējā gadā. 2009. gadā vidējais lietu izskatīšanas ilgums bija 3,4 mēneši, 2010. gadā – 3 mēneši. Līdztekus tiešajam darbam senatori un palīgi piedalījās sabiedrības tiesiskajā izglītošanā - Veronika Krūmiņa, Jautrite Briede un Arlita Zariņa vadīja tiesību zinību stundas skolēniem un studentiem, V. Krūmiņa semināru sociālo zinību skolotājiem. Augstskolu studenti kā klausītāji piedalījās departamenta tiesas sēdēs, tostarp kopsēdēs. Senatori uzstājušies ar referātiem konferencēs Latvijā un ārvalstīs.

PROBLĒMAS UN TO RISINĀJUMI

Lai paātrinātu lietu izskatīšanu, ir nepieciešami politiski lēmumi, un Senāta Administratīvo lietu departaments aicina Tieslietu ministriju paātrināt izstrādāto grozījumu *Administratīvā procesa likumā* virzību un pieņemšanu. Grozījumos ir paredzēti tādi instrumenti, kā, piemēram, pāriešana uz rakstveida procesu, valsts nodevas palielināšana par apelācijas sūdzības iesniegšanu un drošības naudas ieviešana par blakus sūdzībām un kasācijas sūdzībām, kas ilgtermiņā varētu dot pozitīvu efektu lietu ātrākā izskatīšanā. Šobrīd tas, ka par blakus sūdzībām nav jāmaksā, veicina tādu procesa dalībnieku aktivitāti, kuri sūdzas sūdzēšanās pēc. Administratīvajās lietās šādi procesa dalībnieki ir apmēram 10 un faktiski tikai ar viņu radītajām lietām visu gadu tiek nodarbināts 1 senators (98 procentos nolēmums šiem procesa dalībniekiem nav pozitīvs). Drošības naudas ieviešana par blakus sūdzībām varētu atturēt arī pastāvīgos procesa dalībniekus no nepamatotu blakus sūdzību sniegšanas.

Kā jau tika novērota tendence pagājušajos gados, ir pieaudzis to lietu skaits, kurās atbildētājas pusē kā pieaicinātās iestādes ir pašvaldības, ministrijas un Ieslodzījuma vietu pārvalde. Acīmredzot šīm iestādēm būtu jāpievērš lielāka uzmanība tam, kā tiek lemtas lietas, kurās tās ir iesaistītas.

Runājot par iestāžu attieksmi, kārtējo gadu ir jāsecina, ka arī gadījumā, ja iestādei nolēmums ir nelabvēlīgs, tā, zinot lietu iznākumu līdzīgās lietās, nevis dara visu, lai pēc iespējas ātrāk izbeigtu tiesāšanos, bet turpina to, tā tērējot gan tiesu, gan arī savus resursus. Vai arī jau pēc diviem nelabvēlīgiem tiesas spriedumiem lietās, kurās ir pieļautas acīmredzamas kļūdas administratīvajā procesā iestādē, turpina tiesāties, maksājot dārgiem advokātiem. Nelietderīgi tiek tērēta liela nodokļu maksātāju nauda. Tiesas nolēmu kvalitātes uzlabošanā liela nozīme ir tam, vai pilnvērtīgi tiek izmantoti dažādi pa-

liglīdzekļi. Tiesu informatīvā sistēma ir senatoru un palīgu darba instruments. Nepieciešams to attīstīt un iestrādāt sistēmā dažādu lēmumu standartus (piemēram, ierosināšanas, atstāšanas bez virzības u.tml.), lai paātrinātu to sagatavošanu. Apsverams jautājums, vai tiesas nolēmumi nebūtu rakstāmi jau uzreiz sistēmā, nevis pēc tam tai pievienojami. Tāpat ir būtiski, cik ātri un pilnīgi iespējams sameklēt informāciju par jau skatītajiem līdzīgiem jautājumiem. Jādomā par judikatūras datu bāzes pilnveidošanu un Judikatūras nodaļas nostiprināšanu. Tāpat nepieciešams turpināt tiesu prakses apkopojumu sagatavošanu par aktuāliem tiesību jautājumiem (pēdējais apkopojums administratīvo tiesību jomā bija 2008./2009. gadā). Šādi apkopojumi veicina vienveidīgu tiesību normu izpratni un piemērošanu visu instanču tiesās. Viena no problēmām – ievērojot personu datu aizsardzības noteikumus, internetā netiek publicēti visi Senāta nolēmumi. Tieslietu ministrijā saistībā ar tiesu nolēmumu publicēšanu būtu vēlreiz jāizvērtē un jādiskutē, vai nolēmumu anonimizācija šobrīd nav pārspīlēta. Turklāt tiesu portālā būtu jānodrošina arī nolēmumu meklēšanas iespēja pēc atslēgvārdiem tekstā visos publicētajos nolēmumos. Tas varētu mazināt tiesu noslogojumu, jo būs plašākas iespējas iepazīties ar Senāta praksi, kuru izvērtējot, personas var arī nevērsties tiesā. Taupot līdzekļus, ir likvidēta Augstākās tiesas Sūdzību izskatīšanas nodaļa. Taču, ja līdzekļi to atļautu,

nākotnē šāda veida vai līdzīgas struktūrvienības darbs būtu jāatjauno. Disciplinārlietu ierosināšanas un citu sūdzību izpēti un izskatīšana departamentā prasa resursus, kas citādi tiktu izmantoti tiesu lietu izskatīšanai.

Ir arī lietu piekritības jautājumu izšķiršanas problēmas. Tā kā bieži saskaras tieši administratīvais process un civilprocess, jādomā par biežāku viedokļu apmaiņu starp departamentiem.

Būtu nepieciešams aizpildīt vakanto senatora amata vietu departamentā. Tā kā likums *Par tiesu varu* noteic, ka uz Augstākās tiesas tiesneša amatu var pretendēt persona, kura sasniegusi 40 gadu vecumu, šobrīd nav iespējams aicināt zinošus un pieredzējušus tiesību speciālistus, kuri vēl nav sasnieguši minēto vecumu, bet varētu dot nozīmīgu ieguldījumu departamenta darbā. Būtu vēlams palielināt senatoru palīgu skaitu tā, ka tie var būt vairāk nekā departamentā ir tiesneši. Tas mazinātu tiesnešu noslodzi un veicinātu lietu ātrāku izskatīšanu, ievērojot, ka palīgi piedalās Senāta nolēmumu projektu sagatavošanā.

Jāveicina *Administratīvā procesa likuma* komentāru sagatavošana un izdošana. Komentāri veicinātu tiesību normu izpratni un vienveidīgu piemērošanu, tie būs labs palīglikdzeklis gan administratīvo tiesu tiesnešiem viņu ikdienas darbā, gan arī procesa dalībniekiem, juristiem, studentiem un jebkuram interesentam.

CIVILLIETU TIESU PALĀTAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS GUNĀRS AIGARS

- **2010. gadā tiesvedībā** 2831 lieta
- **Izskatītas** 1514 lietas – 54 % no tiesvedībā esošajām tai skaitā:
 - apelācijas kārtībā – 1489
 - sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 25
- **Izskatītas lietas vidēji uz vienu tiesnesi:** 127

LIETU SKAITS CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ

Gads	Saņemtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2000	878	866	83	180
2005	1563	1381	71	573
2006	1708	1599	70	682
2007	1490	1267	58	905
2008	1441	1304	56	1042
2009	1419	1275	52	1187
2010	1644	1514	54	1317

PALĀTAS KOMPETENCE

Civillietu tiesu palāta ir apelācijas instances tiesa. Tās darbību nosaka likuma *Par tiesu varu* 45. pants un *Civilprocesa likums*. Civillietu tiesu palāta izskata:

- civillietas pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzībām par apgabaltiesu Civillietu tiesas kolēģiju kā pirmās instances

CIVILLIETU TIESU PALĀTA

Civillietu tiesu palātas tiesneši 2010. gada novembrī:

1. rindā no kreisās Māris Vigants, Vanda Cirule, Gunārs Aigars, Aiva Zariņa, Raimonds Grāvelsiņš, 2. rindā Marika Senkāne, Māra Katlapa, Inta Lauka, Aivars Keišs, Anita Čerņavska, Intars Bisters. Fotogrāfijā nav Arnis Dundurs

tiesu spriedumiem. Lietu kategorijas saskaņā ar *Civilprocesa likuma* 25. pantu ir strīdi par īpašuma tiesībām uz nekustamo īpašumu, saistību tiesību strīdi, lietas par preču zīmju un patenttiesību aizsardzību, lietas par kredītiestāžu maksātnespēju un likvidāciju, lietas par pilsonības atņemšanu, lietas, kuru materiālos ir iekļauts valsts noslēpums;

- civillietas sakarā ar blakus sūdzībām par lēmumiem, ko pieņēmušas apgabaltiesas kā 1. instances tiesas, apgabaltiesas kā 2. instances tiesas vai zemesgrāmatu nodaļu tiesneši;
- pieteikumus par apgabaltiesas nolēmumu atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem;
- pieteikumus prasības nodrošināšanas jautājumos, pieteikumus par sprieduma izpildes atlikšanu, sprieduma izskaidrošanu, procesuālā termiņa atjaunošanu.

STATISTIKA UN DARBA SLODZE

2010. gadu sākot, Civillietu tiesu palātā strādāja 12 tiesneši, priekšsēdētāju ieskaitot. Decembra beigās darbu palātā sāka trīs tiesneši - Ļubova Kušnīre, Ineta Ozola un Valērijs Maksimovs, tātad vēl viens tiesas sastāvs, un kopā bija pieci sastāvi.

Tiesu palātā ir 14 tiesnešu palīgi. Palielinot tiesnešu skaitu no 12 līdz 15, netika palielināts tiesas sekretāru štats. Lai normalizētu darba apstākļus un lietu izskatīšanas termiņus, nepieciešams tiesnešu skaitam atbilstošs tiesnešu palīgu un tiesas sežu sekretāru skaits.

2010. gadā palātā saņemtas 1644 lietas ar apelācijas sūdzībām un ar blakus sūdzībām. Izskatītas 511 apelācijas sūdzības un aptuveni 900 blakus sūdzības. Kopā Civillietu tiesu palātā 2010. gadā izskatītas 1514 lietas, par 179 lietām vairāk nekā 2009. gadā.

Gadu beidzot, neizskatītas bija 1317 lietas, bet kopā izskatīšanai 2011.-2012. gadā nozīmētās un saņemtās, bet vēl nenozīmētās lietas, gadu beidzot, bija 2831 lieta. Katru gadu lietu atlikums pieaug par aptuveni 140 lietām.

Par 19 lietām vairāk izskatītas apelācijas lietas: 2009. gadā - 492, 2010. gadā - 511 lietas. Izskatīto blakus sūdzību skaits palielinājies par 160 lietām: 2009. gadā 731, 2010. gadā - 891 blakus sūdzība. Lietu sarežģītība arvien pieaug, līdz ar to lietu izskatīšana un noformēšana prasa vairāk laika un piepūles.

2010. gadā kasācijas kārtībā izskatīts 131 Civillietu tiesu palātas spriedums, no tiem 29 spriedumi jeb 22,1% atcelti.

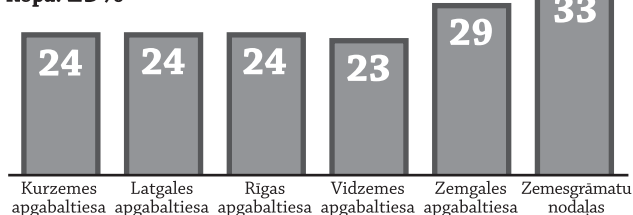
PROBLĒMAS UN TO RISINĀJUMI

Civilprocesa likums ir smagnējs, kas ir iemesls ilgajiem tiesu procesiem. Pusēm dots daudz iespēju viedokļa izteikšanai un papildināšanai, kad lieta jau izskatīta pēc būtības. Apelācija būtu vairāk virzāma uz rakstveida procesu, bet Senātam būtu jāļauj vairāk vadīties pēc principa, ka kasācijas instancē tiek skatītas tikai lietas, kam ir būtiska nozīme judikatūras veidošanā vai citos gadījumos pēc Senāta ieskata.

Likumprojektu ierosināšanas mehānisms nosaka, ka priekšlikumus grozījumiem likumos iesniedz Saeimas deputāti un Ministru kabinets, Augstākajai tiesai šādu tiesību nav. Taču Augstākā tiesa var izteikt un iesniegt savus priekšlikumus, diemžēl, laika trūkuma dēļ tiesneši nespēj sagatavot priekšlikumus un sekot likumprojektu virzībai.

APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO NOLĒMUMU IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI PA APGABALTIESĀM (ATCELTĪ UN GROZĪTĪ NOLĒMUMI %)

Kopā: 25%

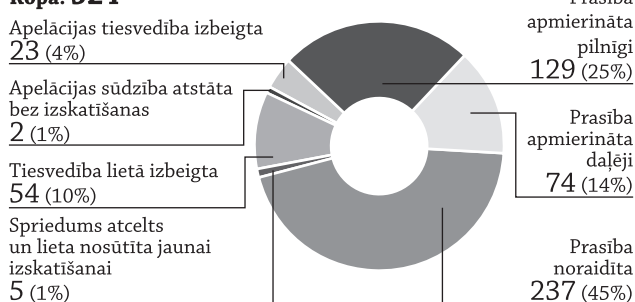

CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU STRUKTŪRA 2010. GADĀ (SPRIEDUMI UN LĒMUMI)

Nr.	Lietu kategorija	Lietu skaits	% no kopējā izskatīto lietu skaita
1.	Lietas, kurās ir strīds par nekustamā īpašuma tiesībām	701	47
2.	Lietas, kas izriet no saistību tiesībām	355	24
3.	Sūdzības par zemesgrāmatu nodaļas tiesnešu lēmumiem	153	10
4.	Lietas, kas izriet no ģimenes tiesiskajām attiecībām	97	6
5.	Sūdzības par zvērinātu notāru, zvērinātu tiesu izpildītāju rīcību	50	3
6.	Lietas, kas izriet no darba līguma attiecībām	22	2
7.	Morālā un fiziskā kaitējuma atlīdzināšana	21	1
8.	Mantojuma lietas	19	1
9.	Lietas, kas izriet no autortiesībām, patenttiesībām, dizainparauga un preču zīmju aizsardzības	18	1
10.	Pilsonības atņemšana	14	1
11.	Lietas, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	7	1
12.	Prasības nodrošinājums	7	1
13.	Pārējās	25	2
Kopā		1489	

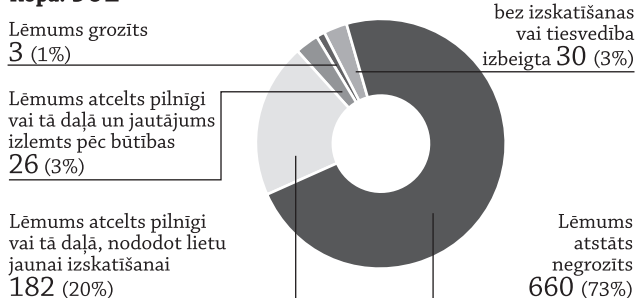
CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI 2010. GADĀ (SPRIEDUMI)

Kopā: 524

CIVILLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU REZULTĀTI 2010. GADĀ (LĒMUMI)

Kopā: 901

KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS ERVĪNS KUŠKIS

- 2010. gadā tiesvedībā 688 lietas
- Iztiesātas 313 lietas - 45 % no tiesvedībā esošajām tai skaitā:
 - apelācijas kārtībā - 277
 - sūdzības par ģenerālprokurora lēmumu par personu izdošanu ārvalstij - 1
 - drošības līdzekļa apcietinājuma pagarināšana - 5
 - materiāli par sprieduma izpildi, termiņa pagarinājumu, drošības līdzekli, sūdzības - 30
- Iztiesātas lietas vidēji uz vienu tiesnesi: 35

LIETU SKAITS KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTĀ

Gads	Šķērtas lietas	Izskatītas lietas	% no izskatāmo lietu skaita	Nepabeigto lietu atlikums gada beigās
2000	471	409	76	130
2005	464	371	56	290
2006	352	403	63	239
2007	354	340	57	253
2008	395	359	55	289
2009	424	342	48	371
2010	317	313	45	375

Krimināllietu tiesu palātas tiesneši 2010. gada novembrī:

1. rindā no kreisās Daina Treija, Ramona Nadežda Jansone, Ervīns Kušķis, Anita Poļakova, Pēteris Opincāns, 2. rindā Inguna Radzeviča, Andrejs Lepse, Ludmila Poļakova, Jānis Tiltiņš

PALĀTAS KOMPETENCE

Krimināllietu tiesu palāta iztiesā krimināllietas sakarā ar apelācijas sūdzībām un apelācijas protestiem par apgabaltiesu kā pirmās instances tiesu nolēmumiem. Šīs krimināllietu kategorijas saskaņā ar *Kriminālprocesa likumu* ir:

- par noziegumiem, kas vērsti pret cilvēci, mieru;
- par kara noziegumiem, genocīdu, noziegumiem pret valsti;
- par tādiem smagiem un sevišķi smagiem noziegumiem, kas paredzēti *Krimināllikuma* 117., 118., 154., 184., 192., 224., 225., 268. pantā;
- par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneatiskamību, ja tie izdarīti ar mazgadīgo vai nepilngadīgo;
- krimināllietas, kurās veikti liecinošo personu speciālās procesuālās aizsardzības pasākumi;
- krimināllietas, kuru materiālos iekļauti valsts noslēpumu saturoši materiāli.

Krimināllietu tiesu palāta izskata arī sūdzības par personu izdošanas ārvalstīm pieļaujamību un Ģenerālprokuratūras lēmumus par personas izdošanu Eiropas Savienības dalībvalstij.

Ar 2010. gada 21. oktobra grozījumiem *Kriminālprocesa likumā* vairākas lietu kategorijas (noziedzīgi nodarījumi, kas paredzēti *Krimināllikuma* 253.¹, 348., 349. pantā), kuras pirmajā instancē iztiesāja apgabaltiesas, turpmāk būs piekritīgas rajonu (pilsētu) tiesām, līdz ar to šīs lietas apelācijas kārtībā netiks iztiesātas Krimināllietu tiesu palātā.

STATISTIKA UN DARBA APJOMS

Krimināllietu tiesu palāta 2010. gadā strādāja 9 tiesnešu sastāvā, ieskaitot tiesu palātas priekšsēdētāju. 2011. gada sākumā

palātā strādā septiņi Augstākās tiesas tiesneši un divi apgabaltiesu tiesneši, kuri aizpilda tiesnešu vakances.

Nav piepildījušās pagājušā gada plēnumā izteiktās prognozes, ka 2010. gadā palātā saņemto lietu skaits varētu samazināties par 50%, ņemot vērā grozījumus *Kriminālprocesa likumā*, kas samazināja apgabaltiesai kā pirmās instances tiesai piekritīgo lietu apjomu un Krimināllietu tiesu palātā iztiesāto krimināllietu struktūru pēc noziegumu veidiem.

Krimināllietu tiesu palātā 2010. gadā saņemtas 317 lietas, iztiesātas 313. Faktiski iztiesāts tik, cik saņemts, bet lietu atlikums nemazinās - 2010. gadu beidzot, nepabeigtas bija 375 lietas.

2010. gadā notiesātas 335 personas - par 56 personām mazāk nekā 2009. gadā. Salīdzinoši vairāk personas notiesātas par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar narkotiskām un psihotropām vielām, par slepkavībām un noziegumiem pret valsti. Samazinājies personu skaits, kas notiesātas par noziedzīgiem nodarījumiem tautsaimniecībā, krāpšanu, izvarošanu un vardarbīgu dzimumtieksmju apmierināšanu.

Krimināllietu tiesu palāta atstājusi negrozītus nolēmumus par 178 personām jeb 53%. Gandrīz pusi no pārsūdzētajiem nolēmumiem tiesu palāta atceļ. Biežāk pirmās instances noteiktā noziedzīgā nodarījuma kvalifikācija netiek grozīta, taču noteikts citāds soda apmērs.

No 140 Rīgas apgabaltiesas nolēmumiem Krimināllietu tiesu palāta atcēlusi daļā vai pilnībā, vai grozījusi 52 nolēmumus, no 27 Latgales apgabaltiesas nolēmumiem - 9, no 29 Zemgales apgabaltiesas nolēmumiem - 15, no 32 Vidzemes apgabaltiesas nolēmumiem - 7, no 24 Kurzemes apgabaltiesas nolēmumiem - 9 nolēmumus.

KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTĀ TIESĀTO PERSONU SKAITS PĒC NOZIEDZĪGĀ NODARĪJUMA VEIDIEM 2010. GADĀ

Nr.	Noziedzīgā nodarījuma veids (KL pants)	Personu skaits	% no kopējā notiesāto personu skaita
1.	Ar narkotiskām un psihotropām vielām saistītie noziedzīgie nodarījumi (249.-256.)	126	38
2.	Slepkavība (116., 117. 118.)	53	16
3.	Krāpšana (177.-178.)	47	14
4.	Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību (159., 160., 161., 162., 165.)	39	12
5.	Laupīšana (176.)	17	5
6.	Kukuļošana (320.-323.)	12	3
7.	Piesavināšanās (179.)	10	3
8.	Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā (190.-223.)	9	3
9.	Noziegumi pret cilvēci, mieru, kara noziegumi, genocīds; noziegumi pret valsti (71.-95.)	6	2
10.	Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību (257.-268.)	3	1
11.	Citi noziedzīgi nodarījumi	13	3
Kopā		335	

KRIMINĀLLIETU TIESU PALĀTĀ APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZTIESĀTO LIETU REZULTĀTI 2010. GADĀ

Rezultāts	Personu skaits	Procenti
Pirmās instances tiesas nolēmums atstāts negrozīts	178	53
Pirmās instances tiesas spriedums atcelts pilnībā vai tā daļā, taisot jaunu spriedumu; tai skaitā	109	
Sakarā ar nepamatotu attaisnošanu vai lietas izbeigšanu taisot notiesājošu spriedumu	9	3
Sakarā ar nepamatotu notiesāšanu taisot attaisnojošu spriedumu	7	2
Kvalificējot noziedzīgo nodarījumu pēc cita KL panta:		
- atstājot negrozītu pirmās instances tiesas noteikto sodu	3	1
- nosakot vieglāku sodu nekā pirmās instances tiesa	10	3
- nosakot smagāku sodu nekā pirmās instances tiesa	7	2
Atstājot negrozītu pirmās instances tiesas noteikto noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju:		
- nosakot vieglāku sodu	38	11
- nosakot smagāku sodu	24	7
Izdarot nolēmumā citus grozījumus	11	3
Pirmās instances tiesas spriedums atcelts pilnībā vai tā daļā, nododot lietu jaunai izskatīšanai	18	5
Tiesvedība izbeigta	15	5
Apelācijas sūdzība vai protests atstāts bez izskatīšanas	15	5
Kopā	335	

Kasācijas instancē 2010. gadā izskatīti 105 Krimināllietu tiesu palātas nolēmumi. 68 pārsūdzētajiem nolēmumiem atbilstoši *Kriminālprocesa likuma* 573. pantam atteikts pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu, jo izteiktā prasība nav pamatota ar *Krimināllikuma* vai *Kriminālprocesa likuma* būtisku pārkāpumu. 5 no izskatītajiem nolēmumiem atcelti daļā vai grozīti, 21 nolēmums atstāts bez grozījumiem, 1 lietā tiesvedība izbeigta.

Krimināllietu tiesu palātas nolēmumu stabilitāte jau vairākus gadus ir apmēram 80-85% robežās.

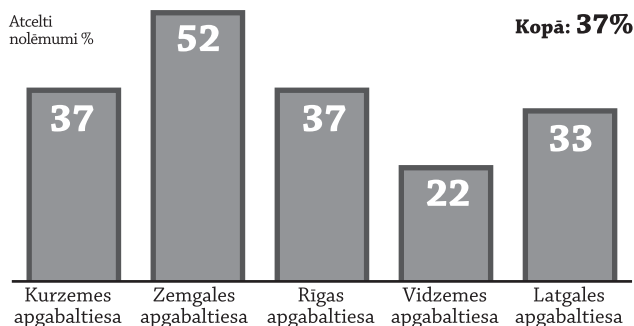
PROBLĒMAS UN TO RISINĀJUMI

Lielākā problēma ir liels atlikto lietu skaits. 2010. gadā Krimināllietu tiesu palātā atlikta 157 lietas - katrā otrā lietā.

93 lietu iztiesāšana atlikta procesā iesaistīto un aicināto personu neierašanās dēļ, 16 lietas atlikta, lai izsauktu liecinieku vai cietušu, 14 lietu iztiesāšana atlikta laika trūkuma dēļ.

Lietu atlikšanas iemesli bija šādi (salīdzinoši 2009. un 2010. gadā): apsūdzētā neierašanās uz tiesas sēdi (2009.g. - 49; 2010.g. - 42), aizstāvja neierašanās uz tiesas sēdi (2009.g. - 38; 2010.g. - 32), prokurora neierašanās uz tiesas sēdi (2009.g. - 5; 2010.g. - 4), cietušā neierašanās uz tiesas sēdi (2009.g. - 6; 2010.g. - 3), liecinieka neierašanās uz tiesas sēdi (2009.g. - 18; 2010.g. - 12), liecinieka vai cietušā izsaukšana uz nākamo tiesas sēdi (2009.g. - 14; 2010.g. - 16), eksper-

APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ PĀRSŪDZĒTO PIRMĀS INSTANCES LIETU IZTIESĀŠANAS REZULTĀTI PA APGABALTIESĀM KRIMINĀLLIETĀS 2010. GADĀ

tīzes nozīmēšana (2009.g. - 15; 2010.g. - 9), laika trūkuma dēļ (2009.g. - 5; 2010.g. - 14), citu iemeslu dēļ (2009.g. - 33; 2010.g. - 25).

Šobrīd Krimināllietu tiesu palātā saņemta kriminālieta tiks iztiesāta 2012. gada aprīlī.

Ienākošo lietu skaitam objektīvi būtu jāsamazinās. Analizējot Krimināllietu tiesu palātā iztiesāto krimināllietu struktūru pēc noziegumu veidiem, iespējams prognozēt, ka lietu samazinājumam tuvākajā laikā vajadzētu būt ievērojamam.

JUDIKATŪRAS NODAĻAS VADĪTĀJA
ZIGRĪDA MITA (līdz 30.11.),
NODAĻAS VADĪTĀJAS p.i.
NORA MAGONE (no 01.12.)

JUDIKATŪRAS NODAĻA

NODAĻAS KOMPETENCE

Judikatūras nodaļas darbības galvenie mērķi ir vienveida tiesu prakses veidošana tiesās un tiesu prakses materiālu pieejamības nodrošināšana. Judikatūras nodaļa papildina judikatūras datubāzi, kā arī veic tiesu prakses izpēti atsevišķos tiesību normu piemērošanas jautājumos.

TIESU PRAKSES APKOPOJUMI

2010. gadā pabeigti iepriekšējā gadā sāktie tiesu prakses apkopojumi krimināltiesību nozarē par tiesu praksi lietās par slepkavībām (KL 116.-118.pants) un civiltiesību nozarē par tiesu praksi lietās par saistību tiesību bezstrīdus piespiedu izpildi.

Sadarbojoties ar tiesību pētniekiem, 2010. gadā Judikatūras nodaļa veica divus tiesu prakses pētījumus. Krimināltiesību nozarē apkopota tiesu prakse par morālā kaitējuma kompensāciju kriminālprocesā, civiltiesību nozarē - Senāta Civillietu departamenta 2005.-2010. gada tiesu prakse lietās par individuāliem darba strīdiem. Pēc pētījumu analīzes Senāta Civillietu departamentā un Senāta Krimināllietu departamentā tie tiks publicēti.

2010. gadā sāks arī pētījums par Augstākās tiesas Senāta judikatūru.

Veicot tiesu prakses apkopojumus, ir iespējams apzināt neprecizitātes un kļūdas tiesību normu piemērošanā noteiktu kategoriju lietu izskatīšanā dažādu līmeņu tiesās, kā arī sniegt secinājumus par piemērotāko risinājumu noteiktu tiesību jautājumu izpratnē. Tāpat, veicot tiesu prakses apkopojumu, iespējams apzināt tiesiskā regulējuma nepilnības.

JUDIKATŪRAS DATUBĀZE

Saskaņā ar likuma *Par tiesu varu* 28.⁶ panta ceturto un piekto daļu Augstākā tiesa veido judikatūras datu bāzi. Tiesu informatīvās sistēmas ietvaros judikatūras datu bāze tiek veidota kopš 2006. gada jūnija.

Judikatūras nodaļa turpināja atlasīt, apstrādāt un publicēt judikatūras datubāzē tiesu nolēmumus, kuriem ir nozīme tiesu prakses saskaņotības un attīstības veicināšanā. 2010. gadā kopumā atlasīti 213 Senāta nolēmumi, no tiem 52 civilīetās, 99 administratīvajās lietās un 62 krimināllietās.

No Tiesu informatīvajā sistēmā pieejamās statistikas redzams, ka judikatūras modulis 2010. gadā apmeklēts un aplūkots 740 143 reizes. Šobrīd nolēmumus iespējams meklēt un aplūkot gan Tiesu informatīvajā sistēmā, gan arī tiesu portālā.

AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJAS LAPA

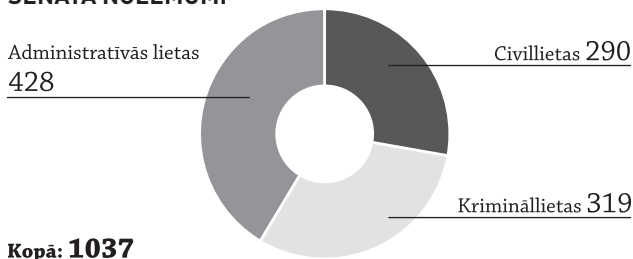
Vienlaikus ar Senāta departamentu nolēmumu atlasu un apstrādi ievietošanai judikatūras moduli, nodaļas konsultanti anonimizē arī Augstākās tiesas mājas lapā publicējamus nolēmumus. 2010. gadā mājas lapā ievietoti 204 nolēmumi (2009.g. - 180, 2008.g. - 153).

Tiesas arvien biežāk atsaucas uz Senāta nolēmumos paustajām atziņām noteiktu tiesību normu piemērošanā, kā arī tiesu nolēmumu motīvu daļā tiek izmantotas atsauces uz tiesu prakses apkopojumu kopsavilkumos izteiktajiem seci-

JUDIKATŪRAS DATUBĀZĒ IEVIETOTI SENĀTA NOLĒMUMI 2008.-2010. GADĀ

	2008. gads	2009. gads	2010. gads
Civillietas	40	56	52
Krimināllietas	59	50	62
Administratīvās lietas	53	84	99
Kopā	152	190	213

PAVISAM JUDIKATŪRAS DATUBĀZĒ IEVIETOTI SENĀTA NOLĒMUMI

nājumiem un Augstākās tiesas tiesnešu kopsapulces lēmumos izteiktajām atziņām.

Par Augstākās tiesas mājas lapā ievietoto Senāta nolēmumu noderīgumu liecina arī pieaugošais mājas lapas apmeklētāju skaits.

SENĀTA NOLĒMUMU KRĀJUMS

Judikatūras nodaļas konsultanti līdzdarbojās Augstākās tiesas Senāta 2009. gada spriedumu un lēmumu krājuma sagatavošanā. Diemžēl krājums tika izdots tikai 2010. gada decembrī.

Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem 2010. gadā izdots viens kopīgs Senāta nolēmumu krājums visiem departamentiem. Arī 2011. gadā plānots izdot kopīgu nolēmumu krājumu.

LASĪTAVA

Tiesnešu un darbinieku darba nodrošināšanai iegādātas 242 grāmatas (tostarp 22 Darba likuma grāmatas, 38 Komerclikuma grāmatas, 58 Civilprocesa likuma 13.izdevuma grāmatas, 34 Krimināllikuma 11.izdevuma grāmatas, 34 Kriminālprocesa likuma 8.izdevuma grāmatas).

Lasītavā elektroniski apkopotas Senāta Civillietu departamenta spriedumu un lēmumu krājumu grāmatas, kas izdotas pēc 2000. gada.

Judikatūras nodaļas konsultante likumu piemērošanas jautājumos no 2010. gada rudens koordinē starpbibliotēku abonementa darbību.

DARBINIEKI

2010. gada rudenī darbu Augstākajā tiesā beidza ilgādejā Judikatūras nodaļas vadītāja Zigrīda Mita un konsultante civiltiesību nozarē Vija Ratniece. Nodaļā strādā 2 jauni konsultanti – konsultants administratīvajās tiesībās uz pusslodzi (kas faktiski ir par maz) un konsultante civiltiesībās. Trešais konsultants ir likumu piemērošana jautājumos.

ADMINISTRĀCIJA

ADMINISTRĀCIJAS VADĪTĀJA

SANDRA LAPIŅA

ADMINISTRĀCIJAS VADĪTĀJAS VIETNIECE

JURIDISKAJOS JAUTĀJUMOS **ILZE LEJA**

NODAĻU VADĪTĀJI:

FINANŠU UN SAIMNIECĪBAS NODAĻA -

ULDIS ČUMA ZVIRBULIS,

DOKUMENTU PĀRVALDĪBAS NODAĻA -

JANA ČAŠA,

PERSONĀLA NODAĻA -

GUNITA ĀRGALE,

KOMUNIKĀCIJAS NODAĻA -

RASMA ZVEJNIECE,

INFORMĀTIKAS NODAĻA -

PĀVELS VEĻECKIS

ADMINISTRĀCIJAS STRUKTŪRA UN FUNKCIJAS

Administrācija ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi.

Saskaņā ar likuma *Par tiesu varu* 50.¹ pantu, Augstākās tiesas Administrācijai ir šādas funkcijas:

- veikt finanšu vadību;
- gādāt par materiāltehnisko nodrošinājumu;
- kārtot lietvedību;
- organizēt personālvadību un mācības;
- nodrošināt saziņu ar sabiedrību;
- veikt starptautisko sadarbību.

Augstākās tiesas Administrācijai 2010. gadā nākusi klāt jauna funkcija – Tieslietu padomes darba nodrošināšana, kas ievērojami palielinājusi darba apjomu.

Administrācija budžeta iespēju robežās turpināja darbu likuma *Par tiesu varu* noteiktajās darbības jomās, saskaņā ar Augstākās tiesas stratēģiju un darba plānu 2010. gadam.

2010. gadā Administrācijā strādāja 22 darbinieki.

FINANŠU VADĪBA UN

MATERIĀLTEHNISKAIS NODROŠINĀJUMS

Budžets. Likumā *Par valsts budžetu 2010. gadam* Augstākajai tiesai piešķirtais budžets bija Ls 2 384 376, kas, salīdzinot ar 2009. gadu, ir par Ls 458 691 jeb 19 % mazāks.

Augstākajai tiesai tika samazināti līdzekļi preču un pakalpojumu iegādei no 207 873 Ls uz 185 020 Ls (11%), tāpēc, lai segtu visus nepieciešamos izdevumus gada beigās, tika veikta līdzekļu pārdale, palielinot līdzekļu apmēru precēm un pakalpojumiem līdz Ls 197 515. Kopā 2009. un 2010. gadā precēm un pakalpojumiem līdzekļi samazināti par 120 937 Ls jeb 40 %. Atlīdzībām piešķirtais finansējums 2010. gadā samazināts par Ls 308 124 (13%).

Palielinot ieņēmumu prognozi no tiesvedības nodevām, 2010. gadā pēc divu gadu pārtraukuma Augstākās tiesas budžetā tika paredzēti līdzekļi Ls 50 000 kapitālajiem izdevumiem, kas deva iespēju iegādāties mēbeles un tehniku jaunajiem kabinetiem.

Tikai pašas gada beigās, ņemot vērā pēdējos grozījumus *Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā*, kas paredzēja būtiskas izmaiņas tiesnešu darba samaksas sistēmā, tika izstrādāts 2011. gada Augstākās tiesas budžeta projekts.

Augstākajai tiesai 2011. gadam piešķirtais finansējums ir Ls 2 960 809, kas ir par Ls 577 913 (24, 3%) vairāk nekā 2010. gadā. Finansējums ir palielināts atlīdzību sadaļā, lai nodrošinātu likumā noteiktās atlīdzības apmēru tiesnešiem. Par Ls 62 500 jeb 25,3% samazināti līdzekļi precēm un pakalpojumiem, kā arī nav piešķirti līdzekļi kapitālajiem izdevumiem. Bez finansējuma atstāta Tieslietu padome un Disiplinārtiesas.

Telpas. 2010. gadā turpinājās remontdarbi no Tieslietu ministrijas 2009. gadā pārņemtajās telpās, kopumā izremontēti 692 kv.m. Jaunas telpas ieguva Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori un palīgi. Darba apstākļi uzlaboti arī citu struktūrvienību darbiniekiem. Atklāta lasītava un ēdamtelpa. Augstākās tiesas kopējā telpu platība šobrīd ir 4198,6 m².

Materiāltehniskais nodrošinājums. 2010. gadā organizēti 8 iepirkumi, noslēgti 42 līgumi Augstākās tiesas darba nodrošināšanai. Veikti remontdarbi 1. un 2. stāva gaitenīšos, izremontēti 6 kabineti, atjaunoti grīdas segumi 7 kabinetos.

IEKŠĒJĀS KONTROLES SISTĒMA

Turpinājās iekšējās kontroles sistēmas pilnveidošana un regulāra tās uzraudzība.

Izstrādāta Augstākās tiesas darbības stratēģija 2011.-2013. gadam un Augstākās tiesas pretkorupcijas pasākumu plāns 2011.-2013. gadam, kā arī Administrācijas darba plāns, Iekšējās kontroles sistēmas plāns un Augstākās tiesas tālākizglītības plāns 2010. gadam. Saskaņā ar izmaiņām normatīvajos aktos izdota Augstākās tiesas darbinieku novērtēšanas kārtība un 4. ceturksnī veikta darbinieku novērtēšana. Kopumā 2010. gadā izdoti 26 rikožumi organizatoriskajos jautājumos un 44 organizatoriskie dokumenti (kārtības, instrukcijas, nolikumi) vai to grozījumi.

Regulāri veikta iekšējās kontroles sistēmas uzraudzība, nodrošinot trūkumu savlaicīgu novēršanu.

LIETVEDĪBA

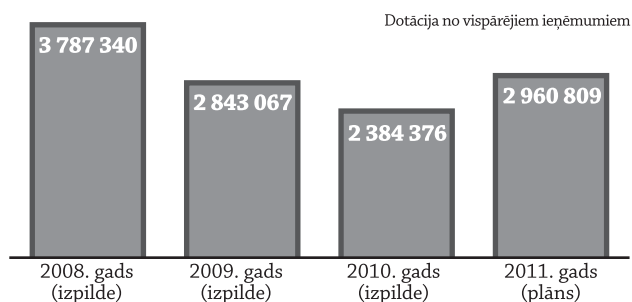
Nodrošināta vienota lietvedības politika un turpināta lietvedības sistēmas attīstība. Aktualizēta Lietvedības instrukcija un Augstākās tiesas lietu nomenklatūra.

2010. gadā no fiziskām un juridiskām personām Augstākajā tiesā saņemti 4404 dokumenti, nosūtīti 3788. Saņemtas 12 999 (2009. gadā – 12 115) tieslietas un ar tiesvedības procesu saistītie dokumenti. Pieaudzis gan saņemtās, gan nosūtītās korespondences skaits. Kopā nosūtītie pasta sūtījumi – 37 404.

2010. gads bija pirmais kalendāra gads, kad Augstākā tiesa pilnībā strādāja ar jaunu Elektronisko tiesu lietu aprites sistēmu (ETLAS). Programma ir pielāgota specifisku datu reģistrēšanai un apstrādei, ļauj sameklēt nepieciešamo informāciju par tieslietu un tajā iesniegtajiem dokumentiem ātri un precīzi, ko nevarēja izdarīt TIS un iepriekšējā programma DocLogix. Esošā tieslietu un ar tām saistītās korespondences apjoma reģistrēšanu var veikt viens cilvēks.

Uz jaunām telpām pārcelts Augstākās tiesas arhīvs, tas aprīkots ar mobilā arhīva plauktu sistēmām.

AUGSTĀKĀS TIESAS BUDŽETS 2008. - 2011. GADĀ

PERSONĀLVADĪBA

Turpināta personāla politikas pilnveidošana, budžeta iespēju robežās atbalstīta tiesnešu un darbinieku profesionālā izaugsme.

Darba samaksa. Vairāki ārējie normatīvie akti noteikuši izmaiņas tiesu darbinieku darba samaksas sistēmā. 2010. gada 1. janvārī stājās spēkā *Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums*, no 1. jūlija tiesu darbinieku amati iekļauti *Valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogā*. Darbinieku amati klasificēti saskaņā ar 2010. gada 10. jūnija MK noteikumu Nr.500 *Valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogs* 21. punktu.

Personāla mainība. Pārskata gada sākumā Augstākajā tiesā strādāja 108 darbinieki un 45 tiesneši, gada beigās 112 darbinieki un 49 tiesneši.

2010. gada laikā darbā pieņemti 17 darbinieki, bet darba tiesiskās attiecības izbeigtas ar 14 darbiniekiem. Augstākajā tiesā amata pienākumus uzsākuši pildīt 6 tiesneši, 2 tiesneši atbrīvoti no amata pienākumu pildīšanas.

Tā kā ir pieaudzis tiesnešu skaits, nepieciešamas papildu štata vietas tiesnešu palīgiem un kanceleju darbiniekiem. Diemžēl, šobrīd finansējums atlīdzībām ir samazināts un nav iespējas palielināt štata vietu skaitu.

Ja 2009. gadā darbinieku mainība bija gandrīz apstājušies, tad 2010. gadā vērojama lielāka aktivitāte. 2009. gadā darbā tika pieņemti tikai 3 jauni darbinieki, 2010. – 17. Lielākā darbinieku kustība veidojusies darbiniecēm dodoties bērna kopšanas atvaļinājumā – to izmantoja 8 darbinieces un uz viņu prombūtnes laiku darbā pieņemti jauni darbinieki.

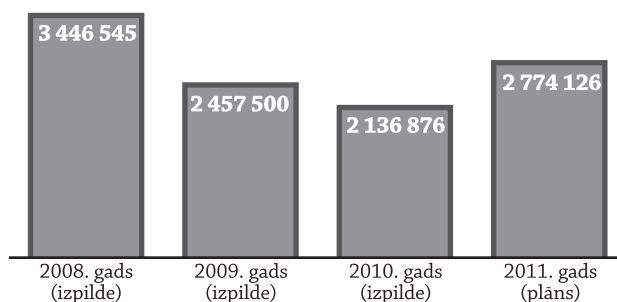
Organizēti 4 iekšējie un 2 ārējie amatu konkursi. Tiesnešu palīgu atlasē gan Senāta Administratīvo lietu departamentā, gan Civillietu tiesu palātā veiksmīgi izmantota praktiskā zināšanu pārbaude – testi un kāzusi.

Tālākizglītība. Saskaņā ar 2010. gada Tālākizglītības plānu, sadarbojoties ar Tiesnešu mācību centru un atsevišķiem pasniedzējiem, kopumā tika organizēti 38 dažādi kursi un semināri, kuros tiesneši un darbinieki uzlaboja savas profesionālās zināšanas, pilnveidoja prasmes un iemaņas. Turpinājās angļu valodas nodarbes 2 tiesnešu grupām. Tiesnešu un darbinieku profesionālā kompetence pilnveidota arī ārzmēs, piedaloties semināros u.c. pieredzes apmaiņas pasākumos. Tiesneši un darbinieki bijuši 25 komandējumos, no tiem 2 tiesneši un 2 darbinieki apmeklējuši Eiropas Cilvēktiesību tiesu.

27 augstskolu studenti 2010. gadā izgāja mācību prakses programmu Augstākajā tiesā.

Motivācijas sistēma. Finanšu resursu trūkuma dēļ jo projām nebija iespējama darbinieku materiālā motivācija, tomēr tas deva iespēju attīstīt nemateriālo motivāciju.

FINANSĒJUMS ATLĪDZĪBAI 2008. - 2011. GADĀ

Izstrādāta jauna darbinieku novērtēšanas kārtība, kas deva iespēju novērtēt darbinieku kompetences, darba pienākumu izpildi un apzināt darba veicinošos un kavējošos faktorus. Nākotnē novērtēšanas rezultātus varēs izmantot par pamatu mēnešalgas pārskatīšanai, šobrīd tie tiek izmantoti papildatvaļinājuma piešķiršanai, ko var uzskatīt par labu motivatoru. Novērtēšanas kārtība no 2011. gada paredz arī kvalifikācijas pakāpju pārskatīšanu senatoru/tiesnešu palīgiem.

Gan tiesnešiem, gan darbiniekiem tiek izteikta atzinība par ilggadēju un godprātīgu darbu, organizēti kopīgi pasākumi. 2010. gadā 11 tiesneši un 10 darbinieki saņēma Augstākās tiesas Atzinības rakstu. Pirmo reizi 9 tiesneši un 5 darbinieki saņēma Augstākās tiesas Divdesmit gadu Izdienas nozīmi, 2 tiesneši un 2 darbinieki saņēma Piecpadsmit gadu Izdienas nozīmi, 1 tiesnesis un 4 darbinieki - Augstākās tiesas Desmit gadu Izdienas nozīmi. 6 tiesneši un 2 darbinieki virzīti un saņēma Tieslietu sistēmas Goda zīmi. 2 esošie un 1 bijušais tiesnesis saņēma augstāko valsts apbalvojumu - Triju Zvaigžņu ordeni.

INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS

Budžeta iespēju robežās turpinājās Augstākās tiesas datorsistēmas attīstība, pilnveidojot to ar mūsdienīgām tehnoloģijām. Izveidots jauns Datu centrs, kurā izvietota centralizēta datu glabāšanas sistēma, kas nodrošina Augstākās tiesas virtuālās infrastruktūras produktivitātes un datorsistēmas lietotāju datu drošības līmeņa paaugstināšanu. Paplašināts datortīkls un telefontīkls, nodrošinot darba vietas jaunajās telpās. Modernizēti 40 tiesnešu un darbinieku datori, iegādāta jauna drukāšanas tehnika, tiesas sēžu sekretāri nodrošināti ar mūsdienīgiem portatīvajiem datoriem.

Šobrīd 80% Augstākās tiesas datortehnikas ir vecāka par 3 gadiem un vairs netiek nodrošināta ar garantijas saistībām, līdz ar to katru gadu pieaug tās ekspluatācijas izdevumi.

Ar citām tiesām un valsts iestādēm vienota tiesas sēžu audio ierakstu un videokonferenču risinājuma ieviešana notiks sadarbībā ar Tiesu administrāciju pilotprojekta *Tiesu modernizēšana Latvijā* ietvaros (2010. gadā nekādas aktivitātes projekta ietvaros netika veiktas).

KOMUNIKĀCIJA UN STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Saziņa ar sabiedrību. Īstenota Augstākās tiesas stratēģija komunikācijai ar sabiedrību, kuras mērķis bija veicināt Augstākās tiesas stratēģijas 2007.-2010. gadam izpildi, veidojot saikni starp tiesu un sabiedrību un sekmējot uzticēšanos Augstākajai tiesai.

Uzrakstīti 102 paziņojumi par Augstākās tiesas notikumiem, disciplinārkolēģijas un Tieslietu padomes darbību, 133 - par tiesas sēdēm. Sagatavotas atbildes uz 780 žurnālis-

tu jautājumiem par konkrētām tiesu lietām un 190 atbildes par dažādiem ar tiesas darbu saistītiem jautājumiem. Gada laikā Augstākās tiesas mājas lapā apskatīta 640 000 reizes, kas ir par 20% vairāk nekā iepriekšējā gadā. Vidēji mēnesī mājas lapu apmeklēja 13 919 unikāli apmeklētāji. Mājas lapā izveidota jauna Tieslietu padomes sadaļa.

Atjaunota Augstākās tiesas Biļetena izdošanas tradīcija un izdots pirmais numurs 500 eksemplāru tirāžā. Biļetens nosūtīts tiesām un citām tiesu sistēmas iestādēm un organizācijām, publiskajām un augstskolu bibliotēkām, augstskolu juridiskajām fakultātēm, ievietots mājaslapā.

Sadarbībā ar LU Juridisko fakultāti organizēta konference *Augstākās tiesas judikatūra un tās loma tiesiskās domas attīstībā Latvijā*. Viesi un lektori bija Austrijas, Igaunijas un Lietuvas Augstāko tiesu priekšsēdētāji, Latvijas tiesneši ECT, ES tiesā un Vispārējā tiesā, kā arī LU mācībspēki, tai skaitā senatori K. Torgāns un J. Briede. Konferencē piedalījās aptuveni 500 dalībnieku.

Turpināta tradīcija aicināt ar Augstāko tiesu iepazīties augstskolu juridisko fakultāšu un programmu 1. kursu studentus. *Pirmkursnieku dienās* Augstāko tiesu apmeklēja 13 studentu grupas, kopā aptuveni 350 studenti no LU, RSU, Turības, Rēzeknes Augstskolas, Rīgas Juridiskās augstskolas, Juridiskās koledžas. Ar studentiem tikās Augstākās tiesas priekšsēdētājs I. Bičkovičs un senatori J. Briede un A. Laviņš. Savukārt Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja V. Krūmiņa turpināja vadīt tiesību zinību stundas skolēniem un sadarbībā ar IZM Valsts izglītības satura centru organizēja semināru Latvijas skolu sociālo zinību skolotāju metodisko apvienību vadītājiem.

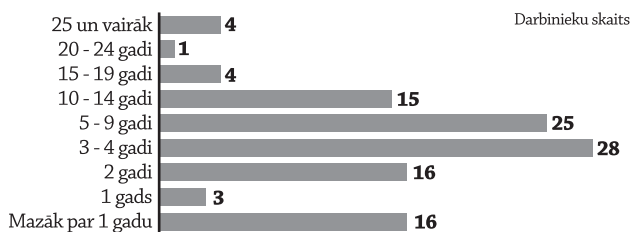
Augstskolu juridiskajām fakultātēm un Latvijas publiskajām bibliotēkām uzdāvināti 735 Senāta 1996.-2004. gada nolēmumu krājumi.

Iekšējā komunikācija. Augstākās tiesas iekšlapā ievietotas 366 ziņas un paziņojumi, aktualizētas visas sadaļas. Veidojot un stiprinot kolektīvu vienojošu korporatīvo vidi, organizēts Latvijas Republikas proklamēšanas dienai veltīts svinīgs pasākums ar Augstākās tiesas Izdienas nozīmju pasniegšanu un Biļetena pirmā numura atvēršanu, decembrī - Temīdas balvu pasniegšana. Augstākās tiesas priekšsēdētājs un Administrācija sveica 19 tiesnešus un darbiniekus, kas 2010. gadā saņēma augstākās izglītības dokumentus. Tiesneši un darbinieki atbalstīja senatora palīdzes S. Bērziņas iniciatīvu, Ziemassvētkos savācot ziedojumus Zantes ģimenes krīzes centram.

Starptautiskā sadarbība. 2010. gadā Augstāko tiesu apmeklēja 6 ārvalstu delegācijas: Čehijas parlamenta Konstitucionālo un juridisko lietu komisija, Azerbaidžānas Ģenerālprokuratūras Pretkorupcijas departamenta delegācija, Ukrainas tiesu pārstāvji, Vācijas Konstitucionālās tiesas zinātnisko līdzstrādnieku grupa, Vācijas Humbolta Universitātes studentu grupa un Moldovas Tieslietu padomes delegācija.

Augstākās tiesas vēsture un muzejs. Muzejā novadītas 34 ekskursijas. Maijā organizēta 1990. gada tiesā strādājušo tiesnešu un darbinieku Atmiņu pēcpusdiena, veltīta Augstākās tiesas atjaunošanas 20. gadadienai. Otrā stāva gaitenī iekārtota Augstākās tiesas vēsturisko fotogrāfiju siena. Muzeja ekspozīcija papildināta ar materiāliem par Atmodas laiku un neatkarīgās Augstākās tiesas atjaunošanu 1990. gadā. Vērtīgus materiālus un fotogrāfijas par savu darbību muzejam nodevis Augstākās tiesas bijušais priekšsēdētājs G. Zemrībo, tiesnese M. Senkāne dāvinājusi vēsturiskās Lujāna tiesas prāvas fotogrāfijas.

DARBINIEKU SADALĪJUMS PĒC AUGSTĀKAJĀ TIESĀ NOSTRĀDĀTO GADU SKAITA 2011. GADA SĀKUMĀ

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBINIEKU NOVĒRTĒŠANAS REZULTĀTI

Novērtējums	Darbinieki
A - teicami	23
B - ļoti labi	56
C - labi	19

SENATORU UN TIESNEŠU PALĪGU NOVĒRTĒŠANAS REZULTĀTI

Novērtējums	Palīgi
A - teicami	16
B - ļoti labi	18
C - labi	5

SECINĀJUMI

Neskatoties uz ierobežoto finansējumu pēdējo divu gadu laikā, Augstākās tiesas Administrācija stratēģiskās attīstības plānā 2007.- 2010. gadam noteiktos uzdevumus kopumā pildījusi sekmīgi:

- finanšu vadības sistēma nodrošina skaidru un patiesu informāciju par Augstākās tiesas finansiālo stāvokli;
- iekšējā kontroles sistēma nodrošina valsts budžeta līdzekļu izlietošanas efektīvu kontroli;
- Augstākajā tiesā ir laba un sakārtota darba vide, tiesneši un darbinieki ir nodrošināti ar darba vajadzībām atbilstošu tehniku;
- īstenojot Augstākās tiesas mērķiem atbilstošu personāla politiku, Augstākās tiesas tiesnešiem atbalstu sniedz izglītoti, profesionāli un motivēti darbinieki;
- lietvedības sistēma nodrošina ātru un kvalitatīvu dokumentu apstrādi;

• regulāra un kvalitatīva komunikācija, izmantojot gan sadarbību ar medijiem, gan tiešo komunikāciju - mājas lapu, nodrošina izpratnes par tiesu varu veicināšanu sabiedrībā.

Augstākās tiesas darbību ietekmē ekonomiskā situācija valstī, joprojām nepietiekams finansējums. Pie šobrīd apstiprinātā tiesnešu skaita trūkst tiesnešu palīgu un kanceleju darbinieku štata vietas. Ar pašreizējo budžetu Augstākā tiesa nevar pilnībā nodrošināt vienu no savām pamatfunkcijām - vienotas tiesu prakses veidošanu, bez papildu finansējuma Augstākajai tiesai jārod iespēja nodrošināt arī Tieslietu padomes darbu.

Kā darbu kavējošs faktors jāmin arī pieaugusi birokrātija valsts iestāžu atskaites mehānismā. Strādājot ar samazinātiem resursiem, jānodrošina arvien plašāks Finanšu ministrijā un citās valsts iestādēs iesniedzamo atskaišu skaits un datu apjoms. Ņemot vērā nemitīgi pieaugošās prasības finanšu plānošanas un kontroles jomā, būtu nepieciešama iekšējā audita nodaļa.

Izstrādāta un apstiprināta Augstākās tiesas darbības stratēģija 2011.-2013. gadam, kurā Augstākās tiesas misija un stratēģiskie mērķi nav mainījušies.

Augstākās tiesas Administrācijas prioritātes 2011. gadā būs efektīva finanšu vadība, kvalitatīvu un darba apjomam atbilstošu personāla resursu nodrošināšana, kvalitātes vadības sistēmas elementu ieviešana darba organizācijā, nodrošinot pilnveidotus, vienveidīgus un dokumentētus darba procesus.

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS STRATĒGIJA

2011. – 2013. GADAM

Augstākās tiesas misija ir taisnīga tiesas spriešana un tiesas darbība sabiedrības interesēs, ievērojot labas pārvaldības principu. Vērtības, kas vieno Augstāko tiesu un ir saistošas visiem tiesnešiem un darbiniekiem Augstākās tiesas stratēģijas mērķu sasniegšanā, ir tiesiskums, godīgums, profesionalitāte, atbildība. Ikdiens darbs balstīts uz taisnīguma, atklātības, neatkarības un nepārtrauktās pilnveidošanas principiem.

Augstākās tiesas darbības stratēģijā 2011.-2013. gadam noteikti vidēja termiņa stratēģiskie mērķi četrās prioritārajās jomās, kuru sasniegšanai noteikti arī veicamie uzdevumi.

1. PROFESIONĀLA UN TAISNĪGA TIESAS SPRIEŠANA

1. MĒRKIS: TIESAS SPRIEŠANAS KVALITĀTES UZLABOŠANA

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- pētīt argumentācijas praksi un kvalitāti Augstākās tiesas nolēmumos, apzinot nepieciešamos uzlabojumus;
- nostiprināt koleģialitātes principu un katra tiesneša individuālo atbildību koleģiāla nolēmuma pieņemšanā;
- organizēt Tiesu palātu un Senāta departamentu sadarbību un vienas izpratnes nostiprināšanu tiesību normu interpretācijā un piemērošanā;
- veicināt sadarbību starp departamentiem lietu pakļautības jautājumos;
- iesaistīt tiesību nozaru speciālistus aktuālu jautājumu izpētē un analizē;
- regulāri veikt Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības dalībvalstu tiesu spriedumu analīzi pa tiesību nozarēm;
- nodrošināt vienveidīgu tiesību normu interpretāciju un piemērošanu;
- optimizēt tiesnešu un tiesas darbinieku skaitu, pilnveidot kanceleju darba organizāciju un kvalitāti, nodrošinot kvalitatīvu tiesas procesa sagatavošanu.

2. MĒRKIS: CIVĒKTIESĪBU IEVĒROŠANA TIESAS SPRIEŠANĀ

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- organizēt Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu atlasu un analīzi pa tiesību nozarēm;
- rīkot mācības tiesnešiem un tiesnešu palīgiem par aktuāliem cilvēktiesību jautājumiem;
- organizēt tiesnešu un tiesnešu palīgu pieredzes apmaiņu Eiropas Cilvēktiesību tiesā;
- pētīt Eiropas Cilvēktiesību konvencijas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses piemērošanu.

3. MĒRKIS: TIESNEŠU UN DARBINIEKU TĀLĀKIZGLĪTĪBAS VEICINĀŠANA

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- apzināt un izvērtēt nepieciešamās mācības tiesnešiem un tiesas darbiniekiem;
- nodrošināt pastāvīgas profesionālās tālākizglītības sistēmas izveidi un izpildi, ietverot mācību lietderības novērtējumu;
- organizēt regulāru angļu valodas zināšanu pilnveidošanu, juridiskās terminoloģijas apguvi;
- nodrošināt tiesnešu un darbinieku ar juridisko literatūru, papildināt Augstākās tiesas lasītavu;
- uzturēt un papildināt elektronisko juridiskās literatūras datu bāzi;
- organizēt pieredzes apmaiņu un sadarbību ar Eiropas Savienības dalībvalstu augstākajām tiesām;
- pilnveidot sadarbību ar Tiesnešu mācību centru.

2. VIENVEIDA TIESU PRAKSES VEIDOŠANA LATVIJĀ

4. MĒRKIS: JUDIKATŪRAS DATUBĀZES ATTĪSTĪŠANA

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- atlasīt un sistematizēt Augstākās tiesas Senāta un tiesu palātu nolēmumus publicēšanai judikatūras datubāzē;
- publicēt Senāta nolēmumu gadagrāmatu.

5. MĒRKIS: TIESU PRAKSES APKOPOŠANA, ANALĪZE UN POPULARIZĒŠANA

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- regulāri veikt tiesu prakses izpēti un apkopojumus par aktuāliem tiesību jautājumiem;
- apsūst tiesu prakses apkopojumus Senāta un tiesu palātu kopšēdēs, dodot skaidrojumu likumu normu piemērošanai un interpretācijai;
- publicēt tiesu prakses apkopojumus, Senāta un tiesu palātu kopsēžu skaidrojumus;
- veikt pētījumus par 1918.-1940. gada Senāta tiesu praksi un tās pielietošanas iespēju mūsdienās;
- izdot Augstākās tiesas biļetenu.

6. MĒRKIS: SADARBĪBA AR APGABALTIESĀM UN RAJONU (PILSĒTU) TIESĀM

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- līdzdarboties apgabaltiesu un rajonu (pilsētu) tiesu tiesnešu tālākizglītībā;
- informēt tiesas par kopsēžu lēmumiem, likuma skaidrojumiem un prakses apkopojumus gūtājam atziņām.

7. MĒRKIS: TIESISKĀ REGULĒJUMA PILNVEIDOŠANA

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- līdzdarboties tiesu darbību reglamentējošo normatīvo aktu projektu izstrādē;
- sagatavot priekšlikumus grozījumiem likumos, ja no tiesu nolēmumiem vai tiesu prakses apkopojumiem izriet atziņa par šādu nepieciešamību;

• publikot Augstākās tiesas atzinumus un viedokļus likumu grozījumu sagatavošanā, ja šie grozījumi skar tiesu praksi.

3. SABIEDRĪBAS UZTICĒŠANĀS UN IZPRATNES PAR TIESU VARU VEICINĀŠANA

8. MĒRKIS: ATKLĀTĪBAS PRINCIPA PILNVEIDOŠANA TIESAS DARBĀ

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- īstenot un aktualizēt Augstākās tiesas stratēģiju komunikācijai ar sabiedrību;
- paplašināt informācijas apjomu par Augstākās tiesas aktivitātēm mājas lapā;
- pilnveidot sadarbību ar žurnālistiem;
- sadarbībā ar Ģenerālprokuratūru, Tieslietu ministriju, Tiesu administrāciju, Satversmes tiesu izstrādāt vienotu principus informācijas pieejamības nodrošināšanai.

9. MĒRKIS: TIESAS NOLĒMUMU PIEEJAMĪBAS NODROŠINĀŠANA

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- palielināt Augstākās tiesas mājas lapā publicēto Senāta nolēmumu skaitu;
- tulkot Senāta nolēmumu krājumu anotācijas angļu valodā; nosūtīt krājumu Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības tiesas bibliotēkām;

10. MĒRKIS: NEVAINOJAMAS TIESNEŠU UN TIESAS DARBINIEKU REPUTĀCIJAS UZTURĒŠANA

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- aktīvi līdzdarboties tiesnešu ētikas komisijas darbā, publikot komisijas atziņas;
- sekot līdzi darbinieku ētikas kodeksa ievērošanai un jaunu izmaiņu ieviešanas nepieciešamībai;
- veikt nepieciešamās darbības, lai novērstu iespējamo interešu konfliktu rašanos amatpersonu darbībā;
- aktualizēt pretkorupcijas plānu.

11. MĒRKIS: LĪDZDALĪBA SABIEDRĪBAS TIESISKĀJĀ IZGLĪTOŠANĀ

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- nodrošināt prakses vietas augstskolu Juridisko fakultāšu studentiem saskaņā ar noslēgtajiem sadarbības līgumiem;
- organizēt tiesnešu vadītas tiesību zinību stundas skolēniem un skolotājiem; organizēt Pirmkursnieku dienas Juridisko fakultāšu un programmu 1.kursu studentiem;
- sagatavot un publicēt informatīvu materiālu par Augstāko tiesu.

12. MĒRKIS: AUGSTĀKĀS TIESAS VĒSTURES IZPĒTE UN POPULARIZĒŠANA

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- paplašināt Augstākās tiesas muzeja ekspozīciju ar materiāliem par laika periodu no 1990.gada;
- izveidot Latvijas Senāta (1918-1940) nolēmumu datubāzi;
- gatavot publikācijas par Latvijas Senāta un Augstākās tiesas vēsturi „Jurista Vārdam” un citiem medijiem.

4. LABAS PĀRVALDĪBAS PRINCIPA PILNVEIDOŠANA

Labas pārvaldības pieeja ietver šādus elementus:

- tiesiskums;
- vienlīdzība;
- atsaucība pret cilvēku vajadzībām;
- spējas un kompetence;
- caurredzamība;
- uzskaitāmība.

13. MĒRKIS: TIESAS DARBA ORGANIZĀCIJAS PILNVEIDOŠANA

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- izveidot administratīvā darba kvalitātes vadības sistēmu, izstrādājot procedūras un procesu aprakstus;
- nodrošināt efektīvu Augstākās tiesas iekšējās kontroles sistēmu un veikt tās regulāru uzraudzību;
- pilnveidot iekštīklu (intranetu) iekšējai informācijas apmaiņai.

14. MĒRKIS: EFEKTĪVAS PERSONĀLA POLITIKAS IZSTRĀDE

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- organizēt efektīvu tiesas personāla plānošanu un atlasu;
- veikt ilgādu darbinieku darba izpildes vērtēšanu;
- paaugstināt darbinieku darba kvalitāti, izmantojot efektīvas motivācijas metodes;
- nodrošināt darbinieku karjeras plānošanu un pēctecību.

15. MĒRKIS: VIDĒJĀ TERMIŅĀ BUDŽETA PLĀNOŠANAS IEVIEŠANA

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- izveidot elastīgu, mērķtiecīgu un uz sasniedzamo rezultātu analīzi balstītu finanšu un materiāli tehnisko resursu vadību un plānošanu;
- nodrošināt rezultatīvo rādītāju sistēmas sasaisti ar stratēģisko plānošanu;
- nodrošināt efektīvu līdzekļu izlietošanas kontroli, izveidojot iekšējā audita struktūrvienību.

16. MĒRKIS: INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJU MODERNIZĀCIJA

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- izveidot Augstākās tiesas Centralizēto datu glabāšanas sistēmu;
- sadarbībā ar Tiesu administrāciju ieviest video konferences un tiesas sežu audio ierakstu izmantošanu tiesvedības procesā.

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā

www.at.gov.lv